

SÕDUR

SÕJAASJAN-
DUSE AJAKIRI
XVAASTAKÄIK

P. LUTTEIN

29-30

Vastutav toimetaja kol.-leitn. **V. KÜLAOTS**
Kõnetr. Kaitseväge nr. 40

Tegev toimetaja kolonelleitnant **A. LAATS**
Kõnetr. Kaitseväge nr. 163
Kodune kõnetr. Kv. nr. 372

Väljaandja: „**SÕDUR**” Tallinn, Toomkooli nr. 7

Toimetus ja talitus:

Toompeal, Toomkooli nr. 7
Kõnetr. Kaitseväge nr. 163
Talitus avat. k. 0800—1500
Toim. kõnet. k. 0800—1500

„**SÕDUR**” TELLIMISE HIND:

Aastas 6 kr. — poolaastas 3 kr.
Veerandaastas 1 kr. 50 s.
Üksiknumber 20 s.

S I S U S T I K:

Eesti merevägi uuendamise teel. *Mereväekapten*
V. Grenz.

Traditsioon sõjaväes. *Ho.*

Brüsseli sõjakool. *Kolonel A. Kasekamp.*

Kõrgema Sõjakooli külaskäik Soome Kõrgema
Sõjakoolile. *A. Ke—.*

Noorkotkad tegid Viimsis kuus päeva õilist isa-
maa tööd. *A. La—.*

Leedu armee loomine ja tema võitlus oma riigi
iseseisvuse eest. *Leedu armee tagavaraväe*
kolonelleitnant Gužas.

Virumaal avati kaks mälestussammast. —*ts.*
Ratsamatk läbi Ungari. *Kapten Till.*

Taktika alalt.

Kareda üksikpataljoni osad astuvad tege-
vusse. Taktikaline ülesanne nr. 2.

Sügav taktika N.-Vene sõjakirjanduse valgusel.
Major Tomson.

RKKA suurtükiväe instrumentaalluure organid,
nende organisatsioon, ülesanded ja teotse-
mise põhimõtted. —*m.*

Kaitseväge elu.

PKP kursuse viies lend lõpetas töö.
11 päevaga ümber Eesti. *Kapten Eilendt.*
Lennusportlane A. Brasche purjelennukiga
Pärnu kohal.

Reservohvitseride elust-olust.

Ohv. keskjuh. ringkiri.
Valimiste tulemusi tagavaraväe sektsioonis.

Mereväe alalt:

Saksa allveelaevu New-Yorgi all.

Kaitseväge õppe alalt.

Mõnda õppevahendeist. *N.a.o. J. Robert.*

Sõjaväelisi teateid välisriigest.

Kaitseväge uus välivorm Saksamaal.
Kuidas sõditakse Lõuna-Ameerikas.

Sõjakirjandus.

Bibliograafia.

Male.

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

SÕDUR

XV AASTAKAIK

Nr. 29/30 — 29.07.33

Eesti merevägi uuendamise teel.

Mereväekapten V. Grenz.

Meie kahe miiniristleja „Lennuki“ ja „Vambola“ müük tõi esile ajakirjanduses kui ka rahva hulgas mitmekesiseid arvamusi ja vaielusi selle operatsiooni otstarbekohasuse üle. Jättes kõrvale müügi rahalise külje, vaatleme, millist mõju avaldab see meie merekaitsele.

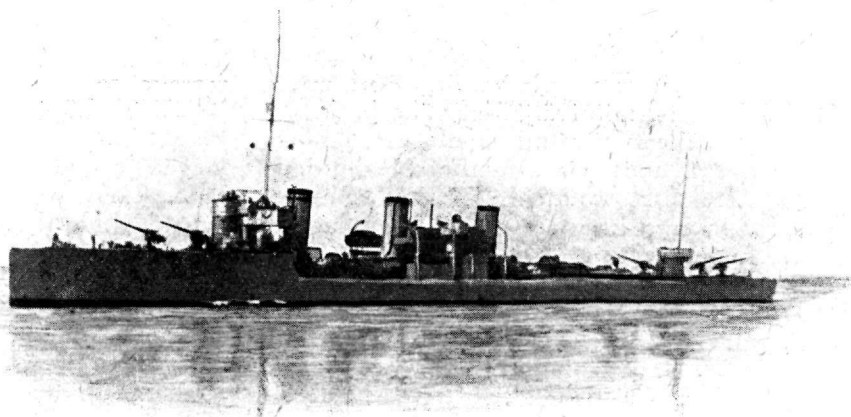
On ju igapähele selge, et ilma otstarbekohaselt korraldatud merekaitseta ei suudaks ükski mereriik, olgu ta maal nii tugev kui tahes, sõda pidada kuigi kaua ja hea eduga. „Sõduri“ kui ka „Merevenduse“ veergudel on vahetevahel ilmunud artiklid merekaitse küsimuste üle, kuid ei oleks vist ülearune veel kord meele tuletada neid ülesandeid ja nõudeid, milliseid sõjalaevastik peab suutma täita, kui temast oleks kasu sõja korral.

Sõjalaevastiku ülesanne meie oludes lühidalt oleks järgmine:

- kaubanduse, s. o. kaubalaevade kaitse merel,
- rannikukaitse dessantide ja pommitamise vastu,
- vastase kaubanduse hävitamine,
- merekindluste abistamine,
- igasuguste (aktiiv ja passiiv) miiniväljade panek, luure- ja vahiteenistus.

Neid ülesandeid suudab üks laevastik täita siis, kui tema koosneb üksustest, millised on võimelised hävitama vaenlase kõige

tugevamaid laevu. Ühel suurel ja rikkal riigil oleks võrdlemisi kerge ehitada vastaval arvul kõiki neid laevu, mis on ka vastasel, alates dreadnoughtist ja lõpetades kõige väiksema abilaevaga. Eestil, kui ühel väikesel riigil on võimata igat tüüpi laevu muutseda ja selletõttu peab jääma mõnede tea-

Miiniristleja „Lennuk“.

tud tüüpi laevade juure, millised aga oleksid võimelised hävitama vaenlase tugevamaid üksusi ehk halvemal juhul piirama ja tõkestama nende tegutsemist.

Nüüd vaatame, kas „Lennuk“ ja „Vambola“ oleksid võimelised eelpoolloetletud ülesandeid täitma.

Võtame näiteks kas dessantide tegemise ja ranniku pommitamise. Kui vaenlasel on soomuslaevad ja ristlejad, siis on temal kerge ilma miiniristlejate kaitsetagi paari miiniristleja, nagu „Lennuk“ ja „Vambola“, kallal letungi tagasi lüüa ja rahulikult dessanti

maale saata ehk rannikut pommitada. Ka suurem arv miiniristlejaid võivad ilma ristlejate ehk suuremate üksuste abita eelpoolnimetatud operatsioone kartuseta läbi viia. Jääb üle veel õhu hädaoht. Kuid vaenlane ei tule ilma õhukaitseta ja vastase õhujõududele suudab tema vastu panna paremini ja koondada kõik tähelepanu õhukaitsele, kui teda ei häiri veepealsed või veealused laevad.

Ka vaenlase kauba-laevu hävitada „Lennuk“ ja „Vambola“ ei suuda, kui nemad on ristlejate ehk suurema arvu miiniristlejate kaitse all.

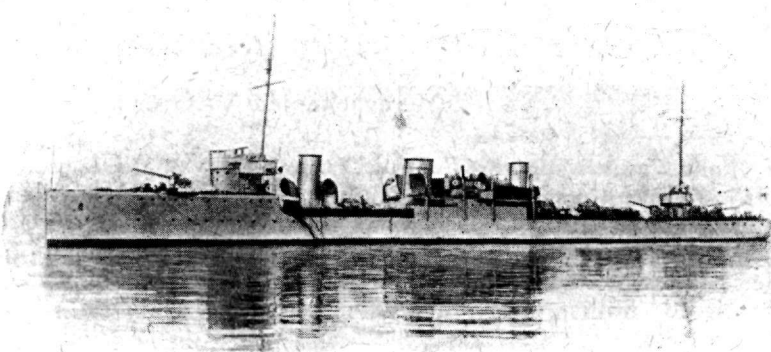
Vahi- ja luureteenistust võivad „Lennuk“ ja „Vambola“ edukalt täita, kuid neid ülesandeid võiksid sama edukalt täita ka väiksemad ja palju odavamad üksused.

Soodsal ja harukordsel juhul võiksid „Lennuk“ ja „Vambola“ välja panna aktiiv miinivälju, kuid väga küsitav on, kas see sünniks vaenlasele nägematult. Kui mitte, siis oleks neist miiniväljadest vähe kasu.

Nagu sellest piiratud loetlusest ilmneb, ei suuda „Lennuk“ ja „Vambola“ rahuldada meie merekaitse nõudeid. Niisugused destroyerid leiavad kasutamist suuremais laevastikes, kus on olemas lahingulaevad. Nende ülesanne on: 1) teostada laevastikule kaugelt luuret ühes kerge ristlejatega; 2) kaitsta lahingulaevu allveelaevade vastu, ja 3) atakeerida vaenlase lahingulaevu torpeedodega. Maailmasõjas kasutati destroyerid ka allveelaevade vastu võitlemiseks, kuid osutusid mitte küllalt õstarekohasteks suure kulu mõttes ja teiseks lahingulaevastik vajas neid peamiselt enda kaitseks. Destroyerid kasutati ka kaubalaevade konvoeerimiseks. Sellest näeme, et destroyer kuulub suurte laevastike koosseisu.

Eelpoolloetletud merekaitse ülesandeid meil suudaksid täita võrdlemisi edukalt teised laeva-tüübid, näiteks allveelaevad ja väikesed kiired torpeedopaadid. Need üksused koos meil olemasolevate miinipanijatega, vahi- ja abilaevadega moodustaksid meie olude ja võimetekohase laevastiku. Ka selle uue laevastiku ülalpidamine korralise eelarve näol tuleks praegusest odavam, kuid oma võimete poolest märksa tugevam.

Merejõududes kui ka Kaitseministeeriumis on seisukord selge olnud juba palju aastaid ja valmistatud mitmed meie olude kohased merejõudude ülesehitamise kavad, kuid vaatamata püüetele ei ole korda läinud saada selleks raha. Nüüd on „Lennuki“ ja „Vambola“ müügist saadud rahaga pandud alus uute laevade muretsemiseks ja võib loota, et puuduva summa annab Riigikogu, kellele ei tohiks olla ükskõik meie riigi ole-

Miiniristleja „Vambola“.

masolule nii tähtis küsimus, nagu seda on merekaitse.

„Lennuk“ ja „Vambola“ on praegu veel küllalt korras laevad ja võiksid selle tüübi laevadele vastavaid ülesandeid veel aastaid täita, kui nende eest hoolt kanda vastavate suurte kuludega seotud remontide näol, kuigi rahvusvaheliste normide järele on nende iga täis. Meil on need mõlemad laevad oma töö ära teinud ausasti Vabadussõjas, kus tingimused olid erinevad, ja peale sõda, tänu nende laevadele, saime ette valmistada ohvitserkonda ja üleajateenijaid, mis nõuab palju aastaid.

Suured riigid otsivad ja sobitavad sõprust omavahel, et olla tugevad ja säilitada rahu, seda enam tuleb väikestel riikidel, kellele huvid on ühised, töötada koos, mis on eriti eluline väikesele Eestile. Koostööd teistega saavutame siis, kui ise tahame ennast kaitsta, kui kõik selleks teeme ja korraldame, et hädaohu puhul mitte ainult teiste abi peale lootma ei jää, vaid oma võimete kohaselt oleme vastupanuks ette valmistatud. Siis omame sõpru ja liitlasi ja siis ei võeta ette meie vastu midagi kergel käel ja kaalumiseta, vaid arvestatakse igat sammu ja ettevõtet, kas see tasub ära neid pingutusi ja sellest tingitud tagajärgi.

Traditsioon sõjaväes.*)

„Rahval, kes unustab mineviku teened, ei ole tulevikku.”

Vilhelm Miklas,
Austria liidupresident.

Clausevitz ütles, et tõsine sõjamehevaim kujuneb ainult sõjaväljal ja suurte väepealikute juhtimise all, aga seda võidakse pärast hoida elavana sugupõlvade kestes. Selle vahendiks soovivad ta eeskätt „sageli pingutuses äärmuseni viidud tegevust” sõjaväes, ja ta toonitab, et sõdur on sama uhke võidetud raskuste üle kui üle-pääsetud hädaohtude üle. Kui viimased on sõjas kõigepealt sidevahendiks, mis liidavad isikuid ühte, siis moodustavad ühised raskused rahuaaja töös need alused, millel areneb ühtekuuluvuse tunne väeosas.

Sõjavägedel, mis on võinud aegajalt kirjutada uusi võidunimesid enda lippudele ja mille sõjamehevaim on võinud sel viisil tihedate vaheaegade saada uut toitu eelpool tähendatud tingimustel, on loomulikult olnud hästi kergem hoida vaheaegadel seda vaimu elavana, kui sõjavägedel, kus pikk rida rahu-aastaid eemaldanud käskkonna ja väed otsekohesest ühendusest nende ülesannetega, milleks nad õieti kasvatatakse ja arendatakse.

Clausevitz'i retsept kuni äärmise pingutuseni viivast tööst võib iseendast olla õige. Kui aga seda tarvitatakse pikema aja jooksul ainukese vahendina moraali nõrgenemise vastu, mõjub ta hallilt ja troostitult. Seepärast on ka kõikjal ja peaaegu igal ajal püütud töö kõrval kasutada teisi, inimese meele jaoks enam ergutavaid vahendeid, et säilitada head vaimu sõjaväes.

Kõige pealt on võetud kasutamisele kõvendav ja elustav jõud, mis peitub traditsiooni harrastamises ja suurte mälestuste ning heade eeskujude uurimises ja tundmaõppimises.

1931. aastal anti Austrias välja raamat „Überlieferungspflege im Bundesheer”, mille sissejuhatavas artiklis kirjutab Anton Wildgans traditsiooni tähendusest järgmist: „Igal inimühiskonnal on oma traditsioon, mille eest ta armastusega hoolitseb ja mille ta pärandab uhkusega edasi. Traditsiooni harrastamine tõstab endaväärtustunnet ja kokkukuuluvustunnet, aga ta püüab ka võtta mõõdundud aegade tegusid ja kangelastöid eeskujuks — siin on eeskätt traditsiooni ülesehitav mõju. Traditsiooni harrastamine on edasi tänutunde avaldus kõigile neile, kes kaasa töötanud, et muretseda riigile lugupidamist maailmas, ja mitte vähemal määral imetlemise avaldus endaohverdamisele, milleks kõik need inimesed annavad näite, kes oma elu isamaa eest ohverdanud.”

Need sõnad kuuluvad meie päevil kindlasti paljude kõrvus võõrastena ja laialisis ringkonnas nimetatakse möödunud aegade vägittegede meeleuletamist sõja ülistamiseks, nõnda siis paheks. Üldse vaadatakse neis ringkonnas kõigele vanale nagu millelegi kõdunule, mis ei kõlba nüüdisaja voolude ideede aluseks. Sellest hoolimata on aga vastuvaidlematu tõsiasi, et viimasel ajal pannakse peaaegu kõigis riik-

ges traditsioonide säilitamisele sõjaväes suurt rõhku:

Riiges, kus pärast Maailmasõda sundviisil või vabatahtlikult vägesid vähendati, on püütud luua sidet ühel või teisel viisil väeosadega, mis ei ole enam olemas, ja uutes riiges, mis tekkinud pärast sõda, on sageli mindud tagasi vana-esse, ammu kadunud aegadesse, kus maa oli iseseisev, et leida kohast sidepunkti mineviku suurusega.

Toome siin lühikese ülevaate seisukorrast tähendatud küsimuses mõnel maal.

Kui Saksamaa 1918. aasta kokkuvarisemise järgi hakkas vähehaaval oma riigikaitset korraldama, oli maa üldine poliitiline meeleolu selline, et taheti meelsamini hävitada iga side kõigelega, mis olnud. Peale muu ei tohtinud ükski väeos võtta nime, mis kuulunud vanale saksa väele: väeosad nimetati geograafiliste aluste järgi (2. Preisi jalaväe rügement, 1. Baieri j. r. j.n.e.), millega taheti toonitada riigikaitse läbi riigiühtlust. Teatud määral võib ehk öelda, et traditsioon sai avalduse univormis, aga laialisaadetud väeosade tunnusmärke võisid kanda ainult vähesed väeosad. Rügementide ja nende allosade hajutatud dislokatsioon, käskkonna sadegane vahetus ja muud sellised asjad tekitasid olukorra, kus on raske luua kokkuhoidu, mis traditsiooni harrastamiseks vajaline.

Kuid kõigest hoolimata ei ole traditsioon ometi mitte täiesti välja surnud; on jäetud laialisaadetud rügementide, kompanite, eskadronide ja pataride teatud traditsiooniosade hoole hoida teadvust vana armee vägittegedest elavana. Õpetamise juures käsitletakse sellise rügemendi ajalugu, mille traditsiooni alal hoitakse.

Samuti on üldiselt tuntud asi, kuidas laialisaadetud rügementide soldatid ja ohvitserid, kõrgist auastmeist, on moodustanud rügemendihingud, mis alati hästi kokku hoiavad, hoolimata sageli täbarast sisepoliitilisest seisukorrast. Vana armee lipud ja standardid asuvad nüüd nende kohtade muuseumides ja kirikutes, kus varemalt asusid kindralkomandod.

Viimasel ajal tulevad sageli häälled kuulda-vale, et traditsioonide eest tuleks paremini hoolitseda kui nüüd sünnib. Seletatakse, et sellest ei jatku, kui väeosad üksi hingavad sisse traditsiooni kosutavat õhku. Nende kohuseks on hoida rahva laialisis ringkonnas mälestused vana armee vägittegedest elavana. Vaid korduva, mitte kunagi väsiva tähelepanu juhtimisega vanadele aegadele — nii seletatakse — võidakse noorsugu kasvatada distsipliinile, kuulelikkusele, vastutusrõõmule ja raudkõvale kohusetähtsusele, üldse omadusile, mis võimaldasid nendele, kes kuulusid vanasse armeesse, täide saata oma vägittegeid.

Vanal Saksa armeel oli ühine suur pidupäev — keisri sünnipäev. Pärast 1918. a. revolutsiooni pühitseti iga aasta samalaadilist pidupäeva, nimelt konstitutsiooni sünnipäeva. Peale tähendatud ühise pidupäeva oli vanas armees igal rügemendil veel oma erilised „aupäevad”, nimelt lahingute aastapäevad, millest rügement auga osa võtnud. Neil päevil pandi kõik kasarmud lipuehtesse, võidulaskmised ja spordipidud määrati nende päevade peale ja kasiinodes peeti pidulikke koosolekuid lahkunud seltsimeeste mälestuseks. Sel viisil hoiti sõjaväes ja

*) „Kungl. Krigsvetenskaps-Akademiens Handlingar och Tidskrift”, 4:häftet, 1933.

kogu rahva seas elavana mälestus Grossgörschenist ja Düppelist, Königgrätzist ja St. Privatist, Orleansist ja Longwyst. Nüüd tahetakse need „aupäevad“ tagasi tuua ja et valik ei saaks raske paljude päevade vahel, mis võiksid tulla küsimusse, kavatsetakse korraldada asja nõnda, et igale pataljoni, ratsarügemendile ja diviisile määrab sõjaväe juhatus oma „aupäeva“.

Riigikaitseministeeriumi poolt 1931. aastal väljaantud „Leitfaden für Erziehung und Unter-richt“, I osa, on ametlikult tähendatud mineviku kule kui tuleviku aluspõhjale, järgmiste sõnade-ga: „Jõudu tuleviku ülesannete lahendamiseks saab riigikaitse vaid siis, kui ta teeb vana armee vaimlise päranduse oma elavaks varaks.“

Prantsusmaal on küsimused, mis puu-tuvad traditsiooni säilitamise, korraldatud sõja-ministeeriumi poolt väljaantud määruste järgi.

Kokkutõmme, mida on saanud tunda ka prantsuse sõjavägi, nõuab laialisaadetud väeosade kuulsusrikka mälestuse alalhoiduks erilisi abinõusid — ütleb muu seas sellekohane dekreet. Ses mõttes on korraldatud nõnda, et teatud kompanid, eskadronid ja patareid, mis kuuluvad tegevasse väkke, kannavad vanade väeosade numbreid ja peale selle on mõte, et mobiliseerimise korral saavad uued väeosad laialisaadetute numbrid ja nimed. Sel viisil säilitatakse traditsiooni rahva keskel, kes kord kuulunud laialisaadetud väeosas ja kes mobiliseerimise korral koonduvad jälle samasse väeosas.

Laialisaadetud väeosade lipud ja standardid on sõjaväelisel ja tsiviilisel mälestuspidustusel kaasas ja lipuvahid kutsutakse traditsiooni-väe-osa mehist. Ühtlasi püütakse hoolitseda, et traditsiooniväeosa — väeosa, mis kannab laialisaadetud väeosa numbrit — puutuks võimalikult sa-geli kokku laialisaadetud väeosa reserv- ja sõja-organisatsiooni liikmetega. Rahvuspühal, 14. juu-lil, näiteks, on ka nende organisatsioonide perso-naal lipuvahiks.

Inglismaa on teatavasti maa, kus traditsioonil sügavaimad juured. Seal valitseb kõigis seltskonnakihtides peaaegu religioosne tänutun-ne nende vastu, kes midagi suurt ja head maa kasuks korda saanud, olgu see siis lord või mustatöömees. Seepärast on üsna loomulik, et ka sõjaväes hoolitsetakse traditsiooni eest otse eeskujulikult. Nii hästi regulaarse kui ka ter-ritoriaalse armee väeosad on traditsioonikandjad. Igal jalaväe pataljonil on — nagu ka igal ratsa-rügemendil — oma standart — lipp, millesse ku-jutud võidunimed. Üks kord aastas peab iga väeosa suurt traditsioonipidu Londonis. Paljude ratsarügementide numbrid on allesolevate poolt üle võetud ja seepärast kannavad paljud rüge-mendid kahte numbrit, näiteks „13/18 Hussars“. Sageli avaldub traditsioon ka mündris; näiteks on Schoti mägilaste enam maaliline kui otstar-bekohane munder seletatav traditsiooniga. „The Border regiment“ jälle kannab hiina kindluse Taku vallutamise mälestuseks nõõpidel lohet, mille ümber seisab sõna „China“.

Jala- ja ratsaväe nimekirjades leidub alati hulk lahingute nimetusi, millest nüüd laialisaadetud rügemendid osa võtnud ja nende rügemen-tide mündrite kirjeldus.

Austrias peab iga väeosa riigikantsleri ja sõjaministri Vaugoini poolt 1924. a. antud dek-reedi põhjal kandma hoolt ühe vana Austria väeosa traditsioonide eest. See tuleb kõige pealt ilmsiks väeosa ajaloolises nimetuses („Das Nie-derösterreichische Infanterieregiment Nr. 5, frü-

her Infanterieregiment Nr. 84“, „Das Tiroler Feldjägerbataillon zu Rad Nr. 6, früher Kaiser-schützen“ j.n.e.).

Samuti on Austrias maksma pandud sellised väeosade „aupäevad“, nagu Saksamaal. Neil päevil mängitakse muu seas vanu marsse ja pu-hutakse vana väeosa signaale. Uute väeosade ja endiste sõdurite ühingute vahel on tihe koos-kõla. Väeosa saadab harilikult kõigile isamaali-sile pidustusile oma esindajad ja paraadidele aukompanid. Vanade rügementide tegevuse ja kangelastegude mälestuseks on asutatud muu-seumid ja kogud. Lõpuks on erilise määruse läbi korraldatud, et kõigile mälestusmärkidele, mis püstitatud vana armee või temasse kuulunud üksikute sõjameeste auks, tuleb osutada sõjaväe-list auavaldust. Tähtsat osa traditsiooni säilita-mise püüetes etendab eelpoolnimetatud, 1931. a. väljaantud, „Überlieferung im Bundesheer“. See väljaanne — või propagandabrošüür — võib olla eeskujuks ajaloolisele käsitusele, mille ots-tarbeks on lühidalt, kuid ergutavalt ühendada armee minevik olevikuga. Alguses kõneldakse lühidalt aga tabavalt praeguse väe rättsamaist isikuist ja antakse ülevaade Austria relva suuri-maist võitudest 30-aastasest sõjast alates. Siis antakse rikkalike illustatsioonidega vanade ja uute lahingukirjutusiga igale praegusele Aust-ria väeosale oma väike peatükk, milles kirjeldat-akse väeosa tekkimist ja arengut aegade kes-tes. Peaaegu kõigil neil rügemendi ajaloodel on oma mottod — sagedasti juhtlause, mis rüge-mendil või ta ülemal mõnes sõjakäigus või lahin-gus olnud. Lõpuks tulevad vana väeosa signaali noodid.

Ameerika Ühendriiges hoolitsetakse traditsioonide eest nii hästi regulaarvæes kui ka riigimilitants. Mitmekesised laused rügementide lippudes on nende traditsioonide välisavalduseks, mida vastav väeosa peab harrastama. Iga aasta peetakse väeosa asupaigas „traditsioonipidu“, millest harilikult võtavad osa ka elanikud. Riigi-militants juures tuleb traditsiooni eest hoolitse-mine sageli ilmsiks selles, et väeosad kannavad paraadidel ja muil sarnaseil juhtumel endiste ae-gade vorme.

Itaalias harrastavad pärast sõjaaegsed rü-gemendid nende väeosade traditsioone, millest nad tekkinud. Igal relval on peale selle oma „relvapäev“. Iga aasta pühitsetakse suure pidu-likkusega võitu Vittorio-Beneto juures ja üldse püütakse ülistada Itaalia väe panust Maailma-sõjas.

Pärast Maailmasõda tekkinud uutest sõjavä-gedest on vahest eeskätt Poola ja Soome omad mis väärivad ses suhtes tähelepanu.

Poola on vististi maa, kus armee ja lae-vastik on kõrgemal määral kui kuskil mujal kogu rahva hooaleuseks. See onelene peamiselt küll sellest, et elatakse alles vahenditus muljes, mis sõjavägi tähendas pärast Maailmasõja lõpu saadud vabaduse säilitamisele. Veel kaks aastat pärast seda, kui relvad kõigil sõjavägedel maha pandud, seisib noor poola sõjavägi võitlu-ses punaste salkadega, mis veeresid maa pealin-na poole. Poola sõjapolitiline seisukord on ikka alles selline, et on põhjust anda suurimat tähe-lepanu vahendeile, mille tublidusel seisab eeskätt kogu rahva tulevane saatus. Sõjaväe mälestus-päevad on ka rahva omad ja ümberpöördu-t. Oieti on olemas kolm suurt mälestuspäeva, mida pühitsetakse, nimelt vabadusepäev 3. mail, võit enamlaste väe üle 11. novembril ja „Poola mere-

päev", 24. augustil, mida pühitsetakse päeva mälestuseks, millal Poola pääses jälle mere äärde. Kõik need päevad kannavad tugevasti sõjaväelist laadi.

Vana aja traditsioone leidub Poola väes muu seas ühe osa rügementide nimetusis, kuid need ei ole harilikult pärit endisest Poola vabadusajajärgust, vaid Napoleoni ajast. Näiteks võiks tuua Krakaus asuvat ratsaväe rügementi nr. 8, mis kannab Ponjatowsky nime. Säärast nähet tuleb seletada sellega, et Poola vägi enne 1798. aastat ei olnud riigi, vaid kuninga ja väikevärs-tide eravägi.

Soome sõjavägi on omandanud palju traditsioone, mida oli oodatagi, seejärgi kui kuuldu neid mälestusi ülistavaid toone, mis kõlasid J. L. Runebergi lauludest ja luuletusist, kõigepealt „Lipnik Ståli jutustusist”.

Kuid Soomel ei ole olemas mitte ainult vana aja traditsioonid, vaid ka väärtuslikud traditsioonid Vabadusesõjast. See asjaolu ilmestub terves reas endistes provintsi rügementide nimetuste säilitamises ja ka Vabadusesõjaga seoses seisvate nimedega sõjaväes.

Ka nüüdisaja Soome laevastikus on säilitatud vana rootsi-soome skäärilaevastiku traditsioone, kuna 1700-aastate skäärilaevastiku tüübinimetusi tarvitatakse uute kahurlaevade nimedena. Ka Soome „lottad” seisavad oma nimetusega tuntud traditsiooni alusel.

See imponeeriv viis, kuidas Vabadusesõja lõpu Soomes pühitsetakse, on üldiselt tuntud, nii et ei ole siin mõtet temast pikemalt kõneleda. Samuti on ülelligne lähemalt peatuda selle väärilise viisi juures, kuidas Soome sõjavägi möödunud sügisel — muu seas saates esinduse Lützenisse — mälestas neid aegu, kui Soome väed Rootsi omade kõrval Saksamaal valasid verd ja võitsid.

Lõpuks olgu vaid nimetatud, kuidas Ungari rügemendid ja vähemad väeosad said Ungari konstitutsiooni 10. aastapäeva puhul nimed Ungari vanast ajaloost.

Mis puutub Rootsisse, siis on see maa

sama rikas suurist mälestusist, kui mõni teinegi. Aga enam kui saja aasta kestes on rootslased elanud nagu „vana jumala seljataga”, ja kuigi juba mõnigi kord on tulekahju tunginud peaaegu Rootsi läveni, on ta ometi jäänud sõja kuumaist lekidest puutumata. See on loomulikult olnud maale õnnistuseks, kuid on ühtlasi nõudnud väga suurt pingutust, et hoida sõjaväes kõrget moraalil ülal.

Tööolud ei ole olnud alati Rootsis head; ajuti on nad olnud isegi võimatud. Sellistel aegadel on traditsiooni harrastamine olnud eriti suure tähendusega. Palju on aja kestes tehtud, kuid mõndki on jäänud ka hooletusse. Näiteks tuleb kahetsevase konstaterida, kuidas üleminekul nüüdse väekorralduse juure, paljud traditsioonirikka maist väeosadest läksid riigivõimude otsuse põhjal puhkama, ilma et nendest oleks jälgegi järgi jäänud. Teiselt poolt aga võib rahuldustundega tähele panna, kuidas mitmel pool hakatakse traditsiooni säilitamise vahendite arengut järjest enam mõistma. Eriti rõõmustavaks märgiks on aegajalt rügementide ja muide väeosade juure tekkivad seltsimeeste-ühingud ja see asjaolu, et paljudes rügementides on „aupäeva” pühitsemise mõte lihtsal, kuid väärikal viisil teostunud. Ei saa ka unustada rügementide muuseumisid, mis mõnel pool asutatud, ja seda täiesti õiget arengut, mille järgi suurtükiväe muuseum kujunes armee muuseumiks.

Samuti aitab kaasa traditsiooni säilitamise tööle see rikkalik hästi kirjutatud rügemendiajalugude hulk, millele sõjakirjandus viimaseil aastail pöördunud.

Film, mis valmistati hiljuti kindralstaabi sõjaajaloo osakonna ja ühingu „Armee- ning laevastikufilmi” koostööl ja millel on sihiks instruktiivselt kujutada sõjaväe elu ja tööd, on lõpuks viinud arengu sellistele radadele, mis näivad olevat väärt jätkata.*)

Ho.

*) Eesti kaitseväe traditsioonidest järgneb lähemal ajal „Sõduris” eri-artikkel. Toim.

Brüsseli Sõjakool.

Kolonel A. Kasekamp.

I.

Sõjakooli organisatsioon.

Brüsseli sõjakool on asutatud 7. veebruaril 1834. a., nõnda siis tuleval aastal pühitseb ta oma 100-aastast sünnipäeva. See 100-aastane õppeasutus töötab veel praegu 1838. a. väljaantud seaduse alusel. Ajajooksul on sellest seadusest ainult mõned paragrahvid muudetud. Need muudatused ei käi aga kooli organisatsiooni kohta vaid on piirdunud enamasti majanduslike küsimuste lahendamise, nagu õppejõudude töötasu ja õpilaste majandusliku külje korraldamine.

Seega sisuliselt 1838. a. seadus sõjakooli organisatsiooni kohta on jäänud en-

diseilt jõusse. Juba see asjaolu, et sõjakool töötab 100 a. ühe ja sama seaduse alusel, näitab organisatsiooni äärmist stabiilsust, ühtlasi aga juhib ka tähelepanu sellele ideelisele konservatismile, mis pole lubanud selle pika aja jooksul võtta ette muudatusi või uuendusi kord maksma pandud õppesüsteemis, vaatamata sellele, et sõjakunst selle pika aja vältel väga palju on muutunud.

Et belglastel 100 a. tagasi, Hollandist lahku lüües, endil kogemustega ohvitseri ei olnud, siis kutsuti Brüsseli sõjakooli organiseerijaks prantsuse kol.-lt. Chapelié, kes selleks Prantsuse valitsuse poolt Belgiasse komandeeriti ja kuni lõpuni belglaste juure teenistusse jäigi.

Kol.-leitn. Chapelié oli ise Pariisi Politehnikumi endine õpilane ja nõnda oli siis ka arusaadav, et ta organiseeris Brüsseli sõjakooli viimase näo järgi. Organisatsiooniline vahe seisab ainult selles, et Brüsselis nõndanimetatud politehnikumi kursusega on ühendatud ka veel rakenduskoool, see mis Prantsusmaal teotseb eraldi Fontenebleau suurtükiväe või Versailles inseneriväe kooli näol, ja et siia juure on koondatud ka veel jala- ja ratsaväe kool, viimane aga täiesti oma ette ja poole lühema kursusega.

Omaval ajal Brüsseli sõjakool valmistas ette peale jala-, ratsa-, suurtüki- ja inseneriväe ohvitseride ka veel mereväe ja staabiteenistuse ohvitseri, kuid 1862 kaotati Belgias merevägi ja 1869 asutati kõrgem sõjakool, mis ajast peale need kaks osakonda lakkasid olemast.

Praegune Brüsseli sõjakool organisatsioonilt ja õppekavadelt jaguneb kahte jaoskonda:

1-ne — suurtükiväe ja inseneriväe jaoskond,

2-ne — jala- ja ratsaväe jaoskond.

Viimane jaoskond valmistab ette ka ohvitseri transpordi korpuse jaoks. Lennuväe ohvitseride väljaõpe pole sõjakooli ülesandeks, vaid see ettevalmistus sünnib lennukiväes endas.

Sõjakooli õpilase karjääri astmed oleksid järgmised:

- sõjakooli sisseastumise konkurskatsed;
- kaheaastane sõjakooli kursus kõigis jaoskondades, mille lõpul neid ülendatakse n.-leitnantideks;
- suurtükiväe ja inseneriväe n.-leitnantid astuvad nüüd sõjakooli rakendusklassi, kus õppus kestab veel 2½ aastat;
- jala- ja ratsaväe n.-leitnantid pärast sõjakooli lõpetamist komandeeritakse ühed jalaväe, teised ratsaväe väeliigi kooli, kus nüüd juba puht praktiline õppus kestab veel 6 kuud;
- suurtüki- ja inseneriväelased pärast 4½-aastast õppust sõjakoolis komandeeritakse ka vastavatesse väeliigi koolidesse, inseneriväelased 4 kuuks, suurtükiväelased aga 10 kuuks.

Seega üldine ohvitseri ettevalmistuse kestvus:

- jala- ja ratsaväes — 2½ aastat,
- inseneriväes — 4 a. 9 kuud,
- suurtükiväes — 5 a. 4 kuud.

Suurtükiväelased oma viimased 3 aastat ja 4 kuud õpivad koolis ohvitseridena, ja et seadus näeb ette leitnandiks ülendamise pärast 3-a. teenistust n.-leitnandi auastmeks, siis saavad nad kõik leitnandiks enne kui neil tuleb esimest korda väeossa minna.

Brüsseli sõjakooli organisatsioonis on veel üheks iseäralduseks see asjaolu, et esimesel aastal sõjakooli õpilane ei loetagi kaitseväelaseks, vaid sõjakool õpetab siis eraisikuid, kes soovivad ohvitseriks saada. Sõjakooli esimesel kursusel võivad olla kaitseväelastena ainult need õpilased, kes enne sõjakooli astumist teenisid kaitseväes. Viimaste arv pole aga siin kuigi suur, sest enamik õpilasi tuleb ikka keskkooli pingilt.

Selle eest 1. aasta õpilane sõjakoolis õpib enda kulul (välja arvatud ülalnimetatud kaitseväelased) ja nad on kohustatud tasuma kaitseministeeriumile iga kolme kuu järgi ülespidamise, õppeabinõude, riiete jne. raha. See maks teeb välja keskmiselt 600 Ekr. aastas. Kehvemate õpilaste jaoks on kooli juures 12 mitmesugust stipendiumi, mille määramise õigus kuulub kuningale.

Kui esimesel aastal sõjakooli õpilane peaks mingisuguse süüteo eest minema kohtu alla, siis allub tema asi tsiviil- ja mitte sõjaväekohtule. Kui ta aasta jooksvat või selle lõpul koolist lahkub, pole tal koolis olemise eest mingisugust kohustust riigi vastu.

Alles esimese aasta lõppedes sõjakooli õpilane on kohustatud sõlmima kaitseväeteenistuse lepingu, mille põhjal ta kohustub kaitseväes teenima 8 aastat pärast sõjakooli lõpetamist.

II.

Katsed.

Sõjakooli võetakse vastu keskkooli lõpetajaid konkurskatsetega. Vastuvõtmise katsed korraldatakse iga aasta juulis ja septembris.

Juulis algavad katsed arstliku järelvaatusega ja kehaliste võimete proovimisega. Kehaliste võimete alal katsetatakse samu alasi kui meilgi.

Sellele järgnevad kirjalikud katsed aladel:

- prantsuskeel (või flaami keel),
- ajalugu,
- maadeteadus,
- füüsika,
- keemia,
- joonistus.

Katsete teine seeria on sügisel septembris. Viimased on matemaatilistes ainetes nii suulised kui kirjalikud. Jala- ja ratsaväe klassi sissevõtmise katsed korraldatakse keskkooli humanitaarharu, suurtükiväe katsed keskkooli reaalharu kava ulatusel. Vastu võetakse iga aasta 50—55 õpilast jala-ratsa klassi ja 40—45 õpilast inseneri-suurtükiväe klassi Käesoleval aastal on kohte 45 kummagis harus, seega kokku 90 õpilase jaoks. Katsetele on üles annud tänavu 410 sisseastuda soovijat, seega konkurents töötab olla väga tugev.

Katsetel on sõjakooli õppesüsteemis väga tähtis koht, isegi nii tähtis, et osa katsekomisjoni liikmete määramise õigus kuulub kuningale.

Katseid on lõpmata palju küll semestrite lõpul, klassist klassi üleminekul. — Kursuse lõpetamisel korraldatakse tingimata igast ainetest katsed. Aasta kestel ja klassist klassi ülemineku katsed korraldatakse sõjakooli enda õppejõududega. Lõpukatsed ja suurtüki-inseneriväe harus rakenduskursusele ülemineku katsed korraldatakse komisjoni ees, mille liikmed on väljaspoolt sõjakooli ja mille esimeheks enamasti on mõni väelliigi inspektor. Selle komisjoni koosseisu määrab kaitseminister. Sõjakooli seaduse järgi ühe katse komisjoni liikme määramine kuulub kuningale. Tegelikult kuningas seda õigust ei kasuta. Nende katsete komisjoni esimees esineb alati kirjaliku ettekandega kaitseministrile, märkides ära kõik need head ja vead mis katsetamisel komisjonis on tulnud ilmsiks.

Niiviisi kamini poolt määratud katsekomisjonid kontrollivad iga aasta sõjakooli õppetöö tagajärgi ja sõjakooli õppeala juhataja kolonel Winer'i sõnade järgi nende komisjonide märkmete kohaselt on sõjakooli õppekavades ja õppeviisides võetud ette mitmel korral ühte kui teist muudatust.

III.

Sõjakooli õppekavad.

Brüsseli sõjakooli õppekava märgib ära õppeained ja määrab kindlaks igas õppeaines küsimuste hulga, mis tuleb koolis läbi võtta, jättes täiesti lahtiseks ajajaotuse õppeainete vahel, nagu meie seda oleme harjunud nägema endi kavades. Ajajaotuse küsimus reguleeritakse kuu kavadega. Brüsseli sõjakooli õppekava pole kaugeltki sarnane meie sõjakooli kavale. Et sellest anda kõige pealiskaudsemki ettekujutus, siis loetlen üles need õppeained mille läbivõtmist kava näeb ette.

Suurtükiväe ja inseneriväe klass.

1. õppeaasta.

A. Teoreetilised teadused:

1. Kõrgem algebra.
2. Diferentsiaal arvamine.
3. Integraal arvamine.
4. Õpetus seeriastest.
5. Diferentsiaal võrrand ja variatsioonide arvutamine.
6. Analüütiline geomeetria.
7. Kirjeldav geomeetria.
8. Stereomeetria.

2. õppeaasta.

B. Eksperimentaalteadused:

1. Ratsionaalne mehhaanika.
2. Füüsika.
3. Üldkeemia.
4. Mehhaaniline keemia.
5. Võimaluste teooria.
6. Astronoomia.
7. Geodeesia.

3. õppeaasta.

C. Rakendusteadused:

1. Ehitusõpetus ja arhitektuur.
2. Geoloogia.
3. Rakenduskeemia.
4. Rakendusmehhaanika.
5. Elektrotehnika.

4. õppeaasta.

D. Sõjalised õppeained:

1. Suurtükiteadus.
2. Väli ja perenant fortifikatsioon.
3. Topograafia; peale selle kõik need sõjalised ja eriained, mis suurtüki-inseneri klassil on ühised jala- ja ratsaväega.

Jala- ja ratsaväe klass.

A. Üldained:

1. Matemaatilised ained:
 - algebra ja analüütilise geomeetria põhijooned,
 - diferentsiaal arvamine,
 - integraal arvamine,
 - sfääriline geomeetria,
 - võimaluste teooria,
 - kirjeldav geomeetria.
2. Üldkeemia.
3. Rakenduskeemia.
4. Füüsika.
5. Mehhaanika.
6. Kosmograafia.

B. Sõjalised ained.

1. Suurtükiteadus.
2. Välifortifikatsioon (peale selle ained, mis ühised kõigile klassidele).

Õppeained, mis on ühised jala-, ratsa-, suurtüki- ja inseneriväe harudele.

A. Sõjalised ained (teoreetilised):

1. Taktika.
2. Sõjamaadeteadus.
3. Sõjaajalugu.
4. Maailmasõda.
5. Belgia armee operatsioonid Maailmasõjas.
6. Sidetehnika.
7. Sõjaväe määrustikud.
8. Sõja psühholoogia.
9. Sõjaväe tervishoid.
10. Hippoloogia.
11. Sv. administratsioon.

B. Sõjalised ained (praktilised):

1. Riviline ja taktikaline ettevalmistus.
2. Laskeasjandus.
3. Kehaline kasvatus.
4. Ratsasõit.

C. Üldained:

1. Prantsuse literatuuri ajalugu.
2. Flaami keel ja selle ajalugu.
3. Võõraskeel (saksa või prantsuse).

Juba see õppeainestiku lihtne loetlus näitab, et Brüsseli sõjakool on eeskätt teoreetiline kool õige mahuka teadusliku kursusega. Suurtükiväe ja inseneriväe harus üldainete kursus vastab ülikooli üldisele (mitte spetsiaal-ala) inseneride kursusele, millele lisaks tuleb spetsiaal-ala, s. o. sõjateaduslikud ained. Selle suure eraõppeainete hulga kõrval sõjateaduslikud ained jäävad nagu varju ja nad võtavad enda alla üldisest õppeajast vast umbes ühe neljandiku ehk veidi enam. Sõjalised ained algavad osaliselt juba 1. õppeaastal paralleelselt üldainetega, kuid nende peamine hulk on määratud viimasele õppeaastale.

Jalaväe ja ratsaväe kursuste kaheaastases kavas leidub ka veel võrdlemisi palju matemaatilisi ja eksperimentaalteaduslikke aineid, muidugi nimetatud ainete kursused on siin märksa lühemad kui suurtükiväe või inseneriväe kavades.

Kaheaastane õppeaeg pole aga iseenest küllalt pikk selleks, et hästi väljakoolitada juhti, kes küllaldase oskusega suudaks iseseisvalt lahingus juhtida jala- või ratsa rühma.

Ka sel juhul kui sõjakooli kavast kõik üldained jätta välja, pole see aeg täiesti küllaldane. Võtavad aga tähendatud üldained suure osa õppeajast oma alla, siis on selle eesmärgi kättesaamine võimatu.

Aga kuidas siis tulevad belglased sellega toime? Nemad saavad sellest küsimusest üle seega, et nad praktiliste oskustega lahingujuhi väljaõpetamist sõjakoolilt ei nõuagi.

Sõjakool on olnud siin seni selleks õppeasutiseks, kus tulevastele sõjaväejuhtidele antakse võimalikult laialdane üldharidus (nagu eelpool nägime, teatud harudes ülikooli kava ulatuses) ja teoreetiline sõjaväe haridus. Juhile praktiliste oskuste käteteõpetamiseks on loodud erikoolid, n. n. „väeliigi koolid“ (écoles d'armes). Need koolid osutuvad vahelülks sõjakooli ja väeosa vahel. Nendest koolidest käivad läbi kõik sõjakooli lõpetanud noored ohvitserid enne väeossa minekut. Jala- ja ratsaväes väeliigi kooli kursus kestab 6 kuud, inseneriväes 4 kuud, suurtükiväes 10—11 kuud. Väeliigi koolid on puht-praktilised koolid. Nad asuvad laagrites: jalaväe kool Beverlos, suurtükiväe, inseneriväe ja ratsa kool Brasschat'is. Neil koolidel pole aga sõjakooliga enam mingisugust sidet. Nad alluvad väeliikide inspektoritele ja on täiesti omaette õppeasutised.

Suurtükiväe ja inseneriväe klassis, kus sõjakooli kursus kestab 4½ aastat, teatakse valmistada ette sõjaväe insenere. See asjaolu teebki selle kursuse väga mahukaks ja ajab õppeaja pikaks.

Belglased toovad ette, et põhjalik inseneri haridus võimaldab suurtüki- ja inseneriväe ohvitseridel pärast 8-aastast sundteenistust kaitseväes, leida endale kohti erateenistuses, soodustades seega kaitseväge jääjaile kergemat edasipääsu kaitseväes. Viimane põhjus kaitseväge seisukohast pole küllalt kaaluv, et see võiks mõjutada kaitseväge juhtide ettevalmistamise süsteemi.

Normaalaegadel on Belgias suurtüki- ja inseneriväe ohvitseride lahkumine kaitseväest olnud nõnda suur, et sellele on otsitud kunstlikke tõkkeid. Näiteks on praegu siin maksev seadus, et suurtüki- ja inseneriväe ohvitserid pärast 8-aastast teenistust (siis kui nende sundteenistus kaitseväes lõpeb) hakkavad saama 3000 fr. aastast lisatasu, mida mitte ei saa jala- ega ratsaväe ohvitserid. See lisatasu on mõeldud selleks, et ohvitseri kaitseväge teenistuses pikemat aega alal hoida. Kuid et see ainult ühe liigi ohvitseride kohta maksev on, siis

seab ta selle väeliigi ohvitserid eesõigus-
tatud seisukorda ja teiste suhtes pole see
õiglane.

IV.

Sõjakooli tööpäev ja sisekord.

Sõjakooli normaal-päevakorrast annab
pildi alljärgnev tööjaotuse tabel:

kell 5.30—	ülestõusmine,
„ 6.00— 7.45	õppetöö ettevalmis- tus klassis või ratsa- sõit,
„ 7.45— 8.15	riietumine,
„ 8.15—	hommikune kohvi,
„ 8.05—	arstlik järelevaatus,
„ 9.00—10.30	ettekanded klassis,
„ 10.40—12.10	õppetöö ettevalmistus või repetitsioonid,
„ 12.15—	lõuna,
„ 13.10—14.40	rivilised või taktikali- sed harjutused kooli hoovil, laskerajal või maastikul,
„ 15.00—16.30	ettekanded klassis,
„ 16.30—	pärastlõunane eine,
„ 17.00—20.00	õppetöö ettevalmistus klassis, repetitsioonid või vahel ka ette- kanded,
„ 20.05—	õhtusöök,
„ 21.00—	õhtune eha,
„ 21.15—	õine puhkus.

Sellest tööjaotuse tabelist paistab välja
kõigepealt töötundide ja puhkeaegade ala-
line vaheldus. Tööseansid on lühikesed,
mis võimaldab nende intensiivsust tõsta
maksimumini. Õppetöö ettevalmistuse aega
on võrdlemisi palju, kuid ametlike töö-
tunde on päeva jooksul 4½ kuni 6 tundi,
s. o. palju vähem kui oleme harjunud nä-
gema seda meie sõjakoolis. Nende tun-
dide väiksemat arvu võimaldab see asja-
olu, et siin rivilisele ja taktikalisele ette-
valmistusele kulutatakse võrdlemisi vähe
aega. Harilikult on üks seanss päevas à 1
tund 30 minutit kuni 3 tundi. See on mui-
dugi niivõrra lühike aeg, et sellega vähe-
malt taktikalise ettevalmistuse alal rahulda-
vaid tagajärgi kätte saada on raske.

Et siin aga selle ala peale sõjakoolis
suuremat rõhku ei panda, siis see puudus
nagu polegi tunduv. Pealegi pole Brüsseli
garnisonis niisugust õppeplatsi, kus võiks
taktikalisi õppusi korraldada. Sõjakool ka-
sutab selleks mõningaid teeääri linna ser-
val. Muidugi niisugune olukord ei soo-
dusta kuidagi nende õppuste korraldamist.

Ruumid.

Mis Brüsseli sõjakoolis eriti eeskujuli-
kult on sisse seatud, need on ruumid. Õp-
peruumidena on sõjakoolil kasutada:

- 2 suurt üldist auditooriumi,
- füüsika ja keemia amphiteatrikuju-
lised auditooriumid, mille kõrval
asuvad professorite ja õpilaste töö-
de jaoks erilaboratooriumid,
- suur joonistuse saal,
- suurtükiväe muuseum,
- fortifikatsiooni muuseum,
- geodeesia ja topograafia muuseum,
- geodeetiliste instrumentide kontroll-
jaam,
- matemaatika abinõude saal,
- psühhotehnika laboratoorium,
- rakenduskeemia laboratoorium,
- spektro- ja mikroskoobi laboratoo-
rium,
- metallograafia saal,
- raadiograafia saal,
- metalli, puu ja kivi vastupanuvõime
katsekoda,
- masina mudelite muuseum,
- fotomeetriliste mõõtmiste kabinett ja
rida teisi igasuguseid ruume, kabi-
nette ja laboratooriume.

Õpilastel ettevalmistamistöödeks on ka-
sutada eriklassid. Nende jaoks on suur
lugemistuba kõikide ajalehtedega ja paljude
oma- ja välismaa ajakirjadega. Tubaste
mängude jaoks on eraldi mängusaal ja
muusikaarmastajatele muusikasaal. Maga-
misruumid on iga 10—12 õpilase peale
üks tuba. Kehalise kasvatuses jaoks on
kaunis nägus võimla ja eeskujulik ujumis-
bassein tušitubadega. Suurem osa keha-
lise kasvatusesunde lõpevad ujulas, nõnda
et iga sõjakooli õpilane oskab võrdlemisi
hästi ujuda. Välismängudeks on sõjakoolil
2 tennisplatsi. Jalgpalli ja teisi pallimänge
mängitakse sõjakooli õuel. Ratsasõiduks
on 1 kinnine ja 2 lahtist maneeži. Ühe
sõnaga — sõjakoolil on ruume nõnda palju
ja enamik neist nõnda avarad, et praeguse
arvu õpilaste juures osa ruume näivad välja
nagu tühjadena.

Kokku võttes ülalpool kirjutatud ridu
Brüsseli sõjakooli kohta tuleb märkida, et
see kool on loodud omal ajal prantsuse
mustri järele. See prantsuse süsteem on
iseendast kaunis keerukas ja vananenud,
kuid ta on ajajooksul mitmeti evolutsioneer-
runud, andes oma rakendusosas vähemalt
tähtsa koha sõjaväe juhi praktiliste oskuste
treenerimisele.

Belgia sõjakool on sajandi jooksul hoidnud alal oma esialgse ilme ja jäänud tänini puht teoreetiliseks kooliks. Prantsuse süsteemi jälgides on belglased läinud viimastest veel kaugemale, paisutanud eraõppeainete kavad õige laiaks ja venitanud kursused pikaks, nagu seda nägime suurtükiväe kohta (5½ a.). Sellele pikale õppekursusele vaatamata pole sõjakool võimeline andma vajalike praktiliste oskustega rivijuhte, nii et seda süsteemi tuli dubleerida lisaõppeasutistega väeliikide kaupa, kus alles lõpulikult koolitati välja praktiliste oskustega riviohvitser.

Praegune nende sõjakool valmistab ette hästi intelligentseid ja üldteadmistes hästi tugevaid kaitseväge juhte, kellel ei puudu ka vajalikud teoreetilised teadmised sõjaasjanduses, kuid kelle praktiline sõjameheline oskus jätab veel palju soovida. Osaliselt sellesse süsteemi viivad sisse korrektiivseid väeliikide koolid, kuid see teoretitsemise maik ei kao ka juhtide juurest nende pärastises teenistuses.

Üldine juhi ettevalmistamise aeg selle süsteemi juures on ikkagi liiga pikk ja väikesel riigi rahaliste võimete juures liiga kulukas.

Kõrgema Sõjakooli külaskäik Soome Kõrgemale Sõjakoolile.

Vastastikused külaskäigud Eesti ja Soome Kõrgemate Sõjakoolide vahel on saanud meeldivaks kombeks. Eelmiste lendude eeskujul, kasutades lahket küllakutset sealt poolt lahte, Kõrgema Sõjakooli VI lend teostas 1.—3. juulini s. a. külaskäigu Soome Kõrgemale Sõjakoolile.

Need külaskäigud omavad tähtsuse mitte ükski viisakusavaldustena naaberriikide kaitseväge vahel, vaid neil on täita kaugelt suuremad ülesanded. Need külaskäigud on välja kasvanud kumbagi maa kaitseväge juhtkonna sisemistest soovidest. Kaitsevälase monotoonne elukutse vajab ajuti vaheldust, vajab ka võrdlust teiste tööga, et saada ergust ja õpiseid. Külaskäik kujunes seega ühtlasi õppematkaks, võimaldades küllasõitnutele tutvuda Soome kaitseväge ja kaitseviidu suvise eluga.

Reis algas 1. juuli varahommikul sõjalaev „Lainel“. Külaskäik toimus Kaitseväge Ühendatud Õppeasutiste ülema k. t. kolonel Jaaksoni juhatusel. Kaasa sõitsid Ühendatud Õppeasutistest kolonelleitnant Grabb'i, Kaitseväge Staabist majorid Lango, Kulbusch ja kapten Maddisson. Pärast vaikse ilma tõttu õnnelikult sooritatud merereisi jõuame kümme minutit enne kell 1200 Helsingi sadama siseseidule Suomenlinna juures, kus rivistume laeva lael tervituseks Soome rahvuslipule, mis asetatuna kaljusele aluspinnale nagu sümboliseeriks kogu Soome riiki ja rahvast.

Täpsalt ettenähtud ajal, kell 1200, randume Helsingi sadamas, kuhu vastuvõtuks on rivistunud Soome Kõrgem Sõjakool oma ülema kolonel Oinosega eesotsas.

Kohal on ka kolonel Haneli, end. Uusimaa rügemendi ülem, kes arvates 1. juulist on määratud uueks Soome Kõrg. Sõjakooli ülemaks, ja Eesti kaitseväge esindaja Soomes major Sinka.

Tutvustamisprotseduur lõppenud asume korterisse „Torni“ hotelli, mis on kaunistatud Eesti lippudega. Hotell „Torni“ on Helsingi uuemaid ja moodsamaid ehitisi. Ta on ühtlasi ka Helsingi kõrgeim hoone, omades 15 majakorda.

Kell 1330 oli lunch samas „Torni“ hotellis. Küllasõitnuid tervitas kolonel Oinonen, tähendades, et kui Soome rand meile merelt tulles paistis järsuna ja kaljusena, võisime ehk arvata, et ka soomlane ise on järsk ja külm, kuid tegelikult tuksub neis kõigis soe süda eesti kaitsevägele.

Lunchile järgnes kohvi hotelli ülemise korra lahtisel rõdul, kust avanes suurepärase vaade üle kogu Helsingi.

Kohvilt siirdusime Soome Kõrgema Sõjakooli ruumidesse, Liisankatu 1. Kõrgema Sõjakooli aulas toimus lühike aktus, kus kooli ülemad vahetasid vastastikuseid tervitusi ja meie KS kursuse vanem kolonelleitnant Rütel andis üle SKS kursuse vanemale kolonelleitnant Blickele mälestusesmena miniatüürse Eesti rahvuslipu tampepuust alusel.

Järgnevalt oli võimalus tutvuda SKS hoonega ja kooli sisemise korraldusega. Ruumikas kolmekordne kivihoone mahutab eneses rea auditooriume ja teisi õppetöök vajalikke ruume. Samas hoones asub ka 40.000 köidet Soome kindralstaabi raamatukogust, kuna suur osa kogust asub mujal.

Pilte EKS külaskäigust SKS-le.

Ülalt vasakult: Eesti KS saabumine Helsingi sadamasse. — Eduskunna hoone trepil. — Ühistlaul. — Eesti ja Soome KS õpilased Parola laagris. — Suomenlinna asutaja krahv Ehrensvärdi haual. — Sõidul Suomenlinna.

Tutvumisel kooliga ja raamatukoguga, samuti ka kogu külaskäigu kestel olid meile seletuste andmisel ja tõlkidena lahkelt abiks soome kapten R o p p o n e n, kes on lõpetanud Eesti KS ja on praegu SKS vene keele lektoriks, kaasmaalasest SKS kasvandik kapten S a a r ja praegu EKS-is õppiv soome kapten S a v o n e n.

Järgnes päeva pühalikum osa: pärja asetamine Eesti Vabadusesõjas langenud soomlaste mälestussambale. Mõlemad sõjakoolid rivistusid mälestussamba ees.

Asetades hauale punaste roosidega kaunistatud tammelehtedest pärja, kolonel

J a a k s o n lühidate kuid mõjuvate sõnadega väljendas neid tänutundeid, mis Eesti Kõrgem Sõjakool, nagu kogu eesti rahvaski, tunneb Eesti Vabadusesõjas langenud soome kangelaste vastu.

Järgnevat vaba aega kasutati gruppidega tutvunemiseks linnaga. Muude vaatamisväärsuste kõrval pakkusid sõjalisest seisukohast erilist huvi Soomes ehitatud rannakaitse soomuslaevad, missugustest üks seisis Helsingi sadamas. Ainult laeva suurtükid on valmistatud Rootsis (Bofors), kõik teised osad Soomes. Suurtükkide laskekaugus on suur, ületades kõigi Soome lahe rannik

maade, ka N. Vene, laevade laskekauguse. Sellised „liikuvad patareid“ koos võimsate rannakindlustega on Soomele kindlaks tagatiseks tema iseseisvuse kaitsel merelt.

Sama päeva õhtul kell 2100 oli pidulik õhtusöök ohvitseride keskkasiinos, millele ilmusid ka Soome kaitseminister Oksala, vägede juhataja k. t. kindralstaabi ülem kindral Oesch (kindral Östermann oli puhkusel), merekaitse ülem kindral Valve ja teisi kõrgemaid sõjaväelasi.

Oma tervituskõnes täheandas Soome kaitseminister, et kuigi Euroopa rahvad peavad arvukaid konverentse rahu kindlustamiseks, ei ole rahust siiski juttugi ja sellepärast peavad eriti väikesed riigid hoidma tihedasti ühte. Kaitseminister avaldas erilist headmeelt, et seekordsest külaskäigust võtab osa ka üks Läti ohvitser (EKS-is õppiv vanemleitnant Lapsals). Eesti poolt vastas kolonel Jaakson, tänades vastuvõtu eest ja avaldades ühtlasi soovi Soome Kõrgemat Sõjakooli peatselt näha külalisena Eestis.

Hilise ööni istuti vesteldes koos kohvilauas. Muuseas oleks ehk huvitav märkida, et läti ja soome ohvitserid tarvitasid omavahelises kõneluses eesti keelt.

Järgmisel hommikul algasime automatka 120 km eemal asuvasse Hämeenlinna. Teel sinna oli võimalus näha Soome korralikke teid, samuti piinlikult puhtaid ja korrasolevaid talumajapidamisi.

Sõitsime Hämeenlinna läheduses asuvasse väljasõidukohta Aulankosse, mis on asutatud ja hiljem kingitud Hämeenlinnale kolonel Standerskjöldi poolt. Seal asuvast kõrgest vaatetornist avaneb kauge vaade Soome metsade ja lugematute järvedega kaetud maastikule.

Lõunatanud hotell „Karlbergis“ jätkame teekonda ajaloolisse (300 a. vana) Parola laagrisse, kus asub parajasti laagris Valgekaardi rügement, üks Soome paremaid väeosi. Meid võetakse vastu tervitusmarsiga ja tervitussõnu ütleb rügemendi ülem kolonel Palojärvi, kes on endine Soome kaitseliidu staabiülem ja alles eelmisel päeval rügemendi vastu võtnud. (Meie külaskäik sätus ühte Soome kaitseväge üleminekuga uuele organisatsioonile, millega oli ühenduses rida ümberpaigutusi juhtivatel ametkohtadel.) Kohal on ka endine rügemendi ülem kolonel Nordensvan, kes nüüd määratud läänisülemaks.

Laagris viibis ka Soome sõjaväe ülemõpetaja. On huvitav siinjuures märkida, et Soomes igas väeosas on oma õpetaja, kelle ülesandeks on pidada jumalateenistusi, anda

sõduritele õpetust isamaalises kasvatuses, emakeeles jne.

Ringkäigul laagris äratasid tähelepanu erilised barakk-ehitusviisiga telgid (raamistik ja katus puust, seinad telgiriidest), mis mahutavad 92 meest. Ühtlasi oli võimalus tutvuda Soome kaitseväes maksva distsipliiniga, mis väljendub igas üksikasjas. On tunda igal sammul, kuidas eeskujulik välisdistsipliin on transformeerunud ka teadlikuks sisedistsipliiniks.

Pärast Soome rahvusliku spordiala — pesapalli-demonstratsiooni jälgimist ja kohvi laagri ohvitseride kasiinos jatkasime teekonda Tuusulasse.

Oma õnneliku asetuse tõttu ilusa järve kaldal ja ümbritseva kauni maastiku tõttu on Tuusula kõigiti sobivaks asupaigaks seal asuvale kaitseliidu pealike koolile ja mitmesugustele kursustele. Parajasti asus seal 200 Lotta Svärdi liiget, nendest 130 gaasi ja õhukaitse ja 70 sanitar- ja majapidamise kursustel. Nende seas valdavad enamuse ülikooliharidusega naisi.

Meid võttis vastu pealikutekooli ülem kolonelleitnant Vichmann.

Pärast lottade poolt serveeritud maitsevate õhtueinet oli võimalus naudida jälle ühte Soome omapära — soome sauna. Erilise tseremoniaaiga toimunud vihtlemissüsteem õlle ja mitmesuguste ekstraktidega visatud aromaatses leilis, mida ohtralt serveeris sauna ehitaja pionerikapten Rytönen ise, kes muuseas on osa võtnud ka Eesti Vabadusesõjast ja Paju lahingus seitsmest kuulist haavata saanud, aitas jäljetult kaotada pika reisiväe väsimuse.

Viimase külastuspäeva hommikul äratas meid lottade palvelaul, kes olid rivistunud õppusele minekuks. Veelkordne tõendus sellele, et soomlased on usklik rahvas. Töö algab ja lõpeb palvega.

Kell 1030 paiku jõudsime tagasi Helsingi, kus tutvusime Soome mõjurikkama ehitise — parlamendihoonega, millele soomlased tõsiselt uhked võivad olla. Kolossaalne hoone on läinud maksma 160 miljonit soome marka.

Kell 1200 viidi meid mootorpaatidel Suomenlinna (end. Sveaborg), kus meid vastu võttis I. rannasuurtükiväe rügemendi ülem kolonel Marjanen. Siirdusime kohe Suomenlinna kindluse rajaja sõjamarsal krahv Augustin Ehrensvärdi hauale, kus lahkeit seletusi kindluse saamisloost (kindlus on ehitatud 1747.—1770. a.) andis Suomenlinna intendant härra Tandefeldt, kelle suuri teadmisi ajaloo alalt kasutasime ka Suomenlinna muuseumi ja sõja-

muuseumi vaatlemisel ja kes meile võimaldas tõetruu pildi saamise Soome riigi loomised endiste aegade võitlustes kui ka Soome Vabadusesõjas 1918. a. Eriti hästi on sõjamuuseumis korraldatud jäägriliikumise osakond. Ei puudu ka Eesti Vabadusesõjast osavõtnud „Põhja poegade“ vormid erilises vitriinis. Sai selgemaks ka soome rahva mentaliteet, mis sunnib neid vihkama seda vene kõverat mõõka, mis Soome riigivapil asub lõvi jalgade all.

1. rannasuurtükiväe rügemendi õppesaalis oli võimalus näha huvitavat väljaõppesüsteemi laskeasjanduse alal, mis on major H ir k i leiutis. Harilik kino. Kinolinale ilmub maastik ja sellele järkjookse toimiv vaenlase ahelik. Laskmine toalaskepadrunitega sünnibki otse kinolina pihta, millesse jääb iga lasu järele helendav auk, mille järele laskja võib ise kohe otsustada, tabas ta märki või mitte. Kinolina aset täitev papp on kergesti asendatav.

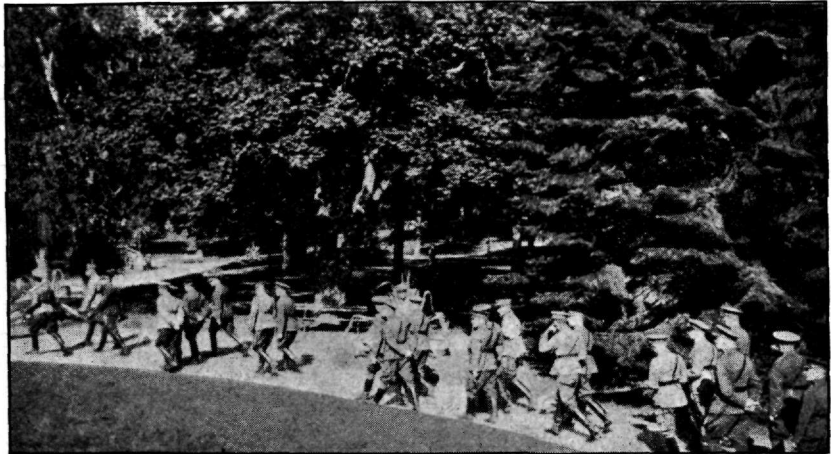
Järgnes lunch Suomenlinna ohvitseride kasiinos, millest võttis osa ka merekaitse ülem kindral V a l v e. Lauakõne pidas härra T a n d e f e l d t, tähendades, et „meie siin Suomenlinna saartel teame paremini kui teised, et meid lahutab vaid vesi ja et selle vee taga asuvad eesti velled.“ Edasi valgustas ta lühidalt paralleeljooni Eesti ja Soome ühisest minevikust ja tähendas, et kui tõuseb esile ühine kaitseküsimus, siis Soome ja Eesti teotsevad koos, sest ei ole Euroopas kahte rahvast, kes oleks üksteisele lähemal kui Soome ja Eesti.

Kõne lõpul lauldi ühist Soome-Eesti hümmi. Temale vastas kolonel J a a k s o n, öeldes muuseas: „... Oleme Suomenlinnas, mis pikkade aegade kestel on olnud eelpositsiks Soome vabaduse kaitsele; selles Suomenlinnas, kuhu mõnikord selgel suveõhtul paisab tükike Eesti randa. See veteala meie vahel peab minema ja lähebki järjest kitsamaks. Rannakaitse juhid uurivad, kuidas paremini ristleksid suurtükkide lendjooned Soome lahel; enne seda aga peavad ristlema ja üksteisega läbipõimuma vaimsed huvid. Selleks aidaku kaasa ka käesolev külaskäik.“

Suomenlinnast tagasiõudnutena võtsime soome kaasvõitlejaid vastu oma külalistena

„Torni“ hotellis lõpukohvil. Soome kõrge-
mast juhtkonnast ilmusid kindral O e s c h,
kindral V a l v e, Helsingi komandant kolonel T ö t t e r m a n n j. t. Külaskäik, kuigi lühiajaline, oli suutnud liita meie ja vennasrahva ohvitseride ühiseks pereks, oli loodud rida sõprussidemeid, nii et lahkumine tundus liialtki kiirena.

Veel viimased hüvastijätud sadamas, kuhu rivistuvad mõlemad sõjakoolid enne ärasõitu ja siis asume laevale. Vastastikuste

Eesti ja Soome KS õpilased ilusas Karlbergi suvipargis.

„elagu“ hüüete saatel viib „Laine“ meid kell 2000 välja Helsingi sadamast kodureisile.

Kolmepäevane külaskäik vennasrahva kaitseväele jättis hinge rea muljeid ja mälestusi, mis ei unune nii pea, vaid elavad aastaid ja on aluseks kahe kaitseväge üksteise tundmisele. See üksteise tundmine on aga hädavajaline, et viia üksteisele lähemale kaht kaitseväge ja ühes sellega ka kaht rahvast, keda ühendab ühine minevik ja võib olla ka ühine tulevik.

Põhjamaa kaljune pind ja kare loodus, mis ei anna inimesele midagi kergel käel, on loonud soomlastest teotahtelise ja edasipüüdjä rahva, kes on sõnades asjalik, otsustes kindel ja tegudes tagajärjekas. See „Soome sisu“ täiel määral väljendub ka nende kaitseväes.

Õppida võib ikka sealt, kus asi on korraldatud hästi. Soome kaitseväge selle „Soome sisu“ tõttu ja lähedamate olude soodustusel on suutnud kujuneda eeskujulisemaks. Seega omas meie õppekülastus ka suure praktilise tähtsuse ja täitis kõigiti oma ülesande.

A. Ke—

Noorkotkad tegid Viimsis kuus päeva õilist Isamaa tööd.

Vabadusesõjale — viimaste sajandite hea roolisemale heitlusele Eesti rahvuse olemasolu ja saatuse iseseisva määramisõiguse eest, kus Eesti rahvas näitas ennenägematut ühist tahet, kus eestlased tihendasid omad read, nagu seda ei tunne kogu Eesti ajalugu ja kus terve rahvas oli haaratud ühest mõttest, ühest patusesest — riiklikust Iseseisvusest, järgnes ajajärk, kus kõik need vooresid jäid tahaplaanile. Iseseisvuse saabudes ei suutnud meie paremad rahva kihidki kohaneda nii järsku uue olundiga. Suuremale osale oli riiklik Iseseisvus veel mõnda aega „asjaolude juhuslik kokkusattumine“, nagu seda nii kujukalt omal ajal väljendas meie tuntumaid kirjanikke Tuglas. Unustati ära meie geopolitiline asend ja rahvaarvu vähesus; algas kihihuviline killunemine, mis tuli sellest, et meie võtsime omaks teiste riikide (vanade) ajavaimu pahed ja tolleaegse seltskonna haiglased vaated, kus pearõhk koondati vaid üksikindiviidi kitsale isekuhuvile. Sõnad „isamaa, isamaaarmastus“ jne. osutusid nagu üleliigseteks, rääkimata sõjaväelisest distsipliinist või kohusetundest, mida leiti olevat militaristlikeks jätisteks. Vaatamata kõigile sellele on ülirohustava nähtena tõusmas rahvas uuesti rahvuse mentaliteet. Eesti paremad pojad, nende seas õige mõjuvalt ka riigikaitse organisatsioonid, ei ole pigistanud silmi kinni tõsiasja ees, nähes meil maadvõtnud moevoolulises pahempoolitsemises ja kihihuvilises killunemises tõsist ohtu riigile. Ikka laiemalt ja laiemalt hakatakse mõistma, et meil peab alati ja igas asjas valitsema rahvuslik tendents. Rahvusliku mõtte elustamist ja isegi rahvusliku eneseusalduse süvendamist ja seega eesti ühiskondliku elu tervendamist on näha juba koolis, kirikus, teaduses, osalt kirjanduses, kunstis ja viimasel ajal isegi erakondlikus ajakirjanduses. Ja üheks tänuväärsemaks teoks selles mõttes Eesti rahva tulevikuks on kahtlemata meie noorsoo üleriikline organiseerimine noorkotkaste näol, kes ülemaaliselt, võrdlemisi suurel arvul koondusid neil päevil üleriiklikku laagrisse, mis leidis aset pealinna läheduses Viimsi poolsaare põhjapooluses osas, et õppida üheskoos isamaatööd, elustada esivanemate traditsioone ja tutvuneda oma ilusa Eestiga. Ei võid olla noore hinges ilusamat ja unustamatumat momenti, kui kujutada ette, mida elas läbi Munamäe servalt noor karjapoiss, kes esimest kord sattus mereäärde ja oma uudishimuliste silmadega otsis leidmatut vastas-

kallast ning elavalt hüppas kohisevais merealantes, nendega võideldes. Samad tunded elab kahtlemata läbi mereäärdest Munamäele sattunud noor jne. jne., sest kogu Eesti on ilus... Nii kasvab isamaa armastus, isamaa hindamine ning kohusetundused tema vastu...

*

Noorkotkaste teises üleriiklikus õppe-laagris algas töö juba 13. juulil, kuna järgmisel päeval toimus ametlik avamine Riigivanema, Kaitse- ja teiste ministrite, noorkotkaste peavanema, Soome saadiku ja teiste noorkotkaste juhtivate isikute juuresolekul. Riigivanem tervitas noori soojade sõnadega ja soovis jõudu teotsemiseks riigi ja rahva kasuks. Järgnevalt lasti lendu sidetuvid teatega laagri avamisest. Üks „tuvitelegramm“, mis kandis nr. 5 ja laagri pealiku Tedersoo allkirja, saabus ka „Sõduri“ toimetusele, kus teatatakse laagri avamisest Viimsis 14.07.33 kell 1007 ja palutakse külastada.

Laager oma ulatuselt ja osavõtjate arvult oli enneolemata suur. Esindatud olid kõik 15 malevat üle 500 osavõtjaga, nendest umbes 70 vanemat ja juhti; vanematest torkas silma hulk koolitegelasi, milline nähe on väga tervitatav.

Juba eemalt sõites paistis silma rohke arvuliste telkide ja lipumastide rida. Laagri telgid olid asetatud neljanurgalises reas. Keskel lehvis majesteetlikult kõrge masti otsas sini-must-valge laagrilipp. Laager asetses tassisel neljanurgalisel hästi puhastatud heinamaal, mida piirasid ühest küljest kõrged emalepad; palktüvede vahelt paistis silma liivase kaldaga sinakalt läikiv merepind. Ja siin ilusas looduserüppes kihvas noorte töö väsimatult, rõõmsalt, leidlikult, rühkivalt, mõtlevalt ja teadlikult oma nooruslikult väsimatute juhtide heatahtlikul juhatusel. Iga maleva püüdis tuua esile midagi originaalsemat, midagi omapärasemat, tungides esivanemate traditsioonide, sümbolite, eluviiside ja mõttevalla vaimusalvedesse ja demonstreerides rahva omapärasusi, millised esinevad kuski maakonnas, kihelkonnas või isegi vallas. Seega laager kujutas eesti noorigast, kes iga maleva moodustas maakondade järele all-laagri oma traditsioonide ja sümbolitega, nii sõnas, olemises, kui teos.

Võrulased olid oma laagrisse valmistanud Munamäest ja ta ümbrusest koopia liivast ja maa ja linna vapi kujud; viimased olid valmistatud ka virulastelt, kuna tartlased

Pilte Noorkotkaste laagrist Viimsis.

1) Laagri ehitusel. 2) Telkide ülesseadmine. 3) Köögis. 4) Tallinna maleva — Pikk Herman. 5) Lippude õnnistamisel. 6) Jumalateenistusel. 7) Laagri esitus peavanem kindral Laidoneri juure külla minekuks. 8) Võru maleva söögisaal. 9) Harju maleva noorkotkaste vanem O. Reinthal ühes laagri „Tõnniga“. 10) A. Tamme loeng laagris. — Ovaalis: Keila rühma abikotkas Jendrussik (laagri shargoonis „Drussik“), 16-aastane noormees, kes andis all-laagri külastajale väga asjalikult lähemat seletust laagri elust ja olust ja temas leiduvaist esemeist.

ja sakalased olid valmistanud peale teiste iseäralduste päikese kellad; komposti hünikutest olid saanud suured nõupidamise kohad, kus istus pikemat aega ka Riigivanem J. Tõnisson. Tallinna laagris esines vaatamisväärseks mätastest valmistatud Pikk Hermann ja samuti miniatüürne Tallinna rae-koda. Saarlased üllatasid vaatajaid liivast ja savist vormitud täpsa Saaremaa kaardiga all-laagrilipu all, kus märgitud kõik asulad ja tuletornid. Saare kadaka-maastiku ise-loomustamiseks oli laagri-värv ehitatud rohelistest kadakaist. Petserlased esinesid oma „näu-näu“ kontserdiga. Läänlased olid ilustanud oma laagrivärava vikingite laevadega, mis pidi sümboliseerima maakonna mere-meeste meresõiduuskust. Järvalased olid kaevanud oma laagrisse väikese järve, mille kaldal seisis loss ja valvas vetevaim. Harjulased peale paljude omapärasuste andsid

välja laagri ajalehte „Viimsi sõnumetooja“, mida loeti ette õhtul lõkketule juures. Peale selle iga telgi juures oli oma telgikaitsja. Ühe telgi kaitseks oli ehitatud sümboolne „Tõnn“ („Tõnni“ olevat vanad eestlased hoidnud maja läve ees kui kodukaitsjat), mis kujutas endast reha (elu raskused), leitud hobuse pealuud (kannatused), selle ümber looka (visadus), ja kõrkja peadest pärga (edu). See oleks siis: „Kannatus ja visadus viivad läbi eluraskuste edule“. Neid omapärasusi oli igas all-laagris palju ja väga huvitavaid. Iga noorkotkas tundis, et ta on oma meeste au eest väljas; nii näiteks ei taha saarlane või petserlane esineda vähema eneseväärtuse tundega kui harjulane, pealinlane või sakalane. Selles mõttes pakuvad huvi noorkotkaste kooris antud vastused lõkketule vanemale, kui viimane hüüdis välja malevaid:

Harju maleva:

- Harjumaa pael kasvavad mehed kui tammed, vahvad, võimsad ja vägevad. Hoi-hoi-hoi-o-hoi!
- Harjumaa — ahaa!
- Viimsi mets, meri ja väli, vaat' kus on poistel põli. Hõissa-hõissa-hõissassaa! Hõissa-hõissa-hõissassaa!

Järva maleva:

- Järvamaa soode ja rabade sees kasvab kangeim eesti mees!
- Järvakad ei jäta!
- Paides parajad poisid!
- Tapa tapper on tugev!
- Viirastusi Viimsi vihmases öös — vuu-vuu-uu!

Lääne maleva:

- Lääne poisid, vahvad poisid — hurraa!

Narva maleva:

- Väga harva, harva leidub linna, mis nii kuulus on kui Narva!

Petseri maleva:

- Piusa jõgi, Meremägi, kloostri kellad, pimm-pamm, kõlladi-kõlladi pomm!

Pärnu maleva:

- Muuli otsas tulepoi Pärnu paistab hoo-hoo-hoi!

Pärnumaa maleva:

- Pärnumaa — pätsumaa, Abja aitab kama. Kärts-põmm... Mõmm, mõmm-mõmm!

Sakalamaa maleva:

- Sakalamaa mehiste meeste maa Lembitu ja Lehola ah-aaa!

Tallinna maleva:

- Tallinn, pealinn! Mitu küla: Sikupill, Kassisaba, Lilleküla, Pelgulinn. Uh-huu!

Tartumaa maleva:

- Meil on palju musta mulda, peekonsigu, piimakarju. Mis toob riiki — väliskulda. See on Tartumaa!

Valga maleva:

- Valga linn ja Pudrumägi, Paju mõis ja Konna jõgi, Kamsijärv ja Läti piir, see on Eesti lõuna viir, ae, ae Valga poisid, ae, ae!

Viru maleva:

- Viru-Viru-Viru-virrrrrr. Viru veri ei värise!

Võru maleva:

- Võru vaprad vasarad virutasid vastu Viimsi vesist alasit! Põmm!

Laagris on maksvad ka omad üldised traditsioonid ja tseremoniid. Laagri alul süüdati üldlaagri nõupidamise või igavene tuli, mis põleb lakkamatult kuni laagri lõpuni; lippude masti tõmbamised ja mahavõtmised sünnivad suurriiviga, jumalateenistused, lippude õnnistamised ja õhtuti meeleolurikkad jutupuhumised ühise lõkke juures. Pühapäevad on laagri suurpäevadeks, kus tegevus sünnib suurima pidulikkusega ja võetakse vastu külalisi. Peaaegu iga päev külastas laagrit noorkotkaste peavanem kindral J. Laidoner, kes lühikeste ja mõjuvate sissejuhatavate juttudega algas tavaliselt õhtuseid jutuajamisi lõkke juures; neis kindral oli väga leidlik, asjalik ja huvipakkuv. Nii jutustas kindral pühapäeva õhtul meie väikesest ilusast kodumaast, mida meie võime veelgi ilustada ja teha armsamaks, kui töötame igal pool samuti kui siin laagris. Et oma kodu armastada, selleks tuleb ta teha kauniks. Ka ei tohi unustada looduslikke esemeid, loomi ja linde, keda peame armastama. Pühapäeval külastas laagrit ka kindral J. Tõrvand, olles noorkotkaste mundris.

Elu sisemine kord laagris on sõjaväeline, kus valitseb kõva distsipliin ja kord, mis nähtavasti meeldib nii noorile kui vanadele. Elu käib täpsa kava järele mitmekesiselt. Pärast rahu lokulaua lõõmist, mis toimub kell 2400, haarab laagrit müstiline vaikus, kus enam ühtegi sõna ei räägita, isegi sosinal sõbrale, kuigi võib olla oli lokulaua lõõmisel kärarikkam hõiskamine. Sellest momendist noorkotkas lõpetab töö, andub vaiksele mõttele tehtud töö üle ning heidab magama.

Nii umbes kees elu noorkotkaste õppe-laagris kuue päeva kestel Viimsis, mis lõpetas 18. 07. 33.

Kokkuvõttes peab kriipsutama alla, et noorkotkaste organisatsiooni loomisega kaitseliidus on pandud õilis alus rahvaseliku mõtte elustamiseks vanades ja kasvatamiseks nooris ja eriti nüüd, kus eesti rahval ei ole just kerge ajajärk ja kus tundub, et meil jõud on pudenenud üldeesmärkide suhtes laiali. Juhtigu Kõigevägevam seda ilusat isamaa tööd!

A. La—

Sähelapanu!

Möödunud aastate „Sõduri“ aastakäike müüakse järgmise hinnaga „Sõduri“ talituses (Tallinnas, Toomkooli 7);

— Aastakäigud kuni 1930. a. (s. a.)	à	60 senti;
— 1931. aastakäik	à	200 „
— 1932. „	à	400 „
— Üksik number kuni 1931. a. (s. a.)	à	10 „
— „ „ 1932. a. eest	à	15 „

Aastakäigud posti kaudu saadetakse välja tellija kulul.

Leedu armee loomine ja tema võitlus oma riigi iseseisvuse eest.

„Sõdurile“ kirjutanud Leedu tagavaraväe kolonelleitnant Gužas.

Enamik leedu haritlaskonnast oli sunnitud jätma maha 1915. a. oma kodumaa ning siirduma Venemaa sügavusse, loovutades oma rahva saatuse Saksa okupatsiooni võimude kätte. Kodumaale jäi vaid väike arv haritlasi-seltskonnategelasi, kes täielikult asusid elanike huvide kaitsele Saksa okupatsiooni võimude ees. Lõpuks samad seltskonnategelased, eesotsas A. Smetonaga, asutasid Vilnos Leedu Rahvusliku Nõukogu — Taotus Taryba. Ometi Saksa okupatsiooni võimud kitsendasid ja tõkestasid kõigiti kogu Leedu elu ja ka Rahvusliku Nõukogu tegevust. Sakslased olukorra peremeestena püüdsid vaid kõigiti muuta Leedut Saksamaa provintsiks.

Vaatamata kõigele selle Rahvuslik Nõukogu otsustas ühelhäälel oma aktiga 18. veebruarist 1918. a. kuulutada välja Leedu riigi iseseisvuse, kuid selle teostamiseks ei olnud tol ajal veel mingisugust võimalust.

Kuna 1918. a. suvel Leedu maaalal, metsades, tekkisid vangilaagritest ja sunnitöödelt ärajooksikuist rahulikele elanikele ohtlikud röövsalgad, millega võitlemisele saksa politsei ei osanud või tahtnud pöörata erilist tähelepanu, otsustas Rahvuslik Nõukogu korrastada miilitsat ja sinna võimalikult rohkesti koguda Venemaalt tagasitunud ohvitseride ja sõdureid, et sellest viimati moodustada Leedu tulevanä armee. Ometi ei läinud korda teostada ka seda kavatsust nagu palju teisigi, kuna sakslased ei annud selleks oma nõusolekut; nad ei tahtnud luua oma peremehelikule tegevusele meie maal mingisuguseid piire.

Viimati kui lääne rindel sakslaste käsi hakkas käima halvasti, Rahvuslik Nõukogu algas tõsiselt hoolitsema oma armee loomise eest. Selleks moodustati salajane Kaitse Komisjon, mille esimeheks oli S. Šilingas ja liikmed: dr. Alekna, S. Banaitis, dr. Saulis ja kolonel Kubilius; mõne aja pärast täiendati Komisjoni kirjaniku Liudas Gira, kol. ltn. Nastopka ja mereväearsti kol. leitnant Nagevičysiga. Komisjon otsustas luua sõjaväelised osad maakondades ja siis neid ühendada ühe isiku juhatuse alla. Kõik need osutusid vaid teoreetilisteks kavadeks, kuna Komisjon vahendite puudusel ei suutnud viia neid ellu praktiliselt.

Kui Saksamaad valdas revolutsiooni laine ning saksa väed algasid kogu ida rindel taanduma, millele järgnesid Nõukogude punaarmee salgad, tõusis esile äärmine vajadus, kuidas kiiremini asuda oma armee moodustamisele.

Rahvuslik Nõukogu muutus Riigi Nõukoguks — Valstybes Taryba (seni sakslased ei lubanud sarnast nimetust) ja 11. novembril moodustati esimene ministrite kabinett eesotsas prof. Voldemarasega, tema täitis ka kaitseministri kohuseid.

Samal päeval loodi Kaitse Staap, mille ülemaks määrati kolonel Kubilius.

21.—22. novembril saabus end. Vene armeest kindral Kondratovič ning määrati kaitseminisri abiks.

23. novembril anti kaitseminisrilt esimene käsukiri, millega moodustati Sõjanõukogu koosseisuga: kol. Halecki, kol. ltn. Nastopka ja mereväearst kol. ltn. Nagevičys.

Sama käsukirjaga määrati kolonel Galvydis-Bikauskas 1. jalrügemendi ülemaks, kellel kästi ühes rügemendi staabi, kõigi rügemendi määratud ohvitseride ja vabahtlike sõdureiga kolida Alytisse ning asuda rügemendi vormeerimisele.

Leedu ja valgevenelaste ohvitseride arv kasvas iga päevaga. Kuid kindral Kondratovič'i saabumisega ilmus ka palju vene ohvitseri, keda õige ohtrasti protežeeris igal pool kindral Kondratovič. Seetõttu tekkis suur rahulolematuse leedu ohvitseride keskel ning sooviti kiiremini vabaneda neist vene ohvitseridest, kes oma kogemustelt ja teadmistelt mitte ainult ei suutnud olla abiks armee kiireks loomiseks, vaid koguni oma asjatute rääkimiste ja arutamistega staabis segasid neid, kes midagi veel töötasid.

Kõik see sundis leedulasi-ohvitseri ja osalt ka valgevenelasi tulema kokku ühisele nõupidamisele, kuidas kiiremini puhastada staap tarbetust elemendist, millel ei ole midagi ühist Leeduga, vaid mis juhuslikult on sattunud Vilnosse ja tänu kindral Kondratoviči protektsioonile arvati meie Kaitse Staabi koosseisu.

Leedu ohvitseridel ei olnud nende kui venelaste vastu absoluutselt midagi, kuid neile oli täiesti võõras meie idee ja ees-

märk — igal juhul luua uuesti Leedu riigi iseseisvus oma pealinna Vilnoga.

Paljudele neile venelaste-ohvitseridele paistsid meie ideed olevat teostamata. Peaaegu kõik nad vaatasid Leedule kui Vene lahutamata osale. Seega on ka selgatatav, miks paljud neist, eesotsas kindral Kondratovičiga, ei tahtnud loobuda endise vene armee vormist.

Kaitseministri käsikirjaga 1. detsembrist määrati valgevenelane kolonel Lavrentjev 1. valgevene rügemendi ülemaks, kes ühes paljude valgevene ohvitseridega asus Grodnosse valgevene osade vormeerimiseks. Samal ajal määrati valgevenelane Demidov Grodno linna komandandiks.

6. detsembril staapi saabunud kol. lt. Liatukas määrati 2. jal. rügemendi ülemaks, kellel kästi ühes rügemendi määratud ohvitseridega asuda Kaunasse, võtta üle sakslastelt kasarmud ning asuda rügemendi vormeerimisele.

Umbes detsembri keskpaiku sakslaste väed jätsid maha Leedu idapoolsed osad ning nende asemele ilmusid enamlaste väesalgad.

Samal ajal Riigi Nõukogu esimees A. Smetona ja pea- ning kaitseminister prof. Voldemaras sõitsid Pariisi rahukongressile. Kaitseministeeriumi juhatajaks jäi kindral Kondratovič, kes enamlaste osade lähenemisel ei võtnud midagi ette, vaid hakkas kogu selgitama Kaitse Staabi ja valitsuse asutiste üleviimise vajadust Grodnosse. Kuid sellega ei nõustunud leedulased-ohvitserid ja täiesti õieti. Kaitse Staabi üleviimisel Grodnosse oleks võidud teda kergesti lõigata ära kogu Leedust. Tänu kõigile lahkarvamistele kindral Kondratovičiga kõik korrastamistööd oma armee loomiseks edenesid pikaldaselt.

Lõpuks ohvitseride pealekääimisel moodustati 24. detsembril koalitsiooni valitsus, kus olid esindatud kõik parteid M. Slezevičusega eesotsas. Kaitseministriks määrati kapten Velykis, kuna kindral Kondratovič vabastati oma kohustest ja arvatavasti kiire korras sõitis ära Pariisi.

Uue kaitseministri kapten Velykise ajal moodustati ümber Kaitse Staap. Kõigisse linnadesse, millised ei olnud veel vallutatud enamlasilt, määrati komandandid, kellele tehti kohuseks verbida vabatahtlikke ja saata neid vormeeritavate rügementide komplekteerimiseks.

Valitsus läkitas rahvale üleskutse, kutsudes kõiki relvakandevõimelisi kodanikke astuma kodumaa kaitsjate ridadesse. Sellele

üleskutsele järgnesid noormehed ning vabatahtlike arv kasvas iga päevaga.

1919. a. sakslased jätsid täiesti maha Vilno ning meie valitsus ühes Kaitse Staabiga siirdus Kaunasse. Vilnosse jäeti vaid komandantuur komandandi Liudas Giraga. Samal päeval, mil sakslased võtsid maha Gedimini tornilt oma lipu, Vilno linna komandandi abi leitnant Škirpu ühes adjutandi Gužasi ja üksikute vabatahtlikega asetasid Gedimini mäele leedu rahvusliku lipu.

Jaauari esimestel päevadel 1919. a. enamlaste osad hakkasid lähenema meie pealinnale Vilnole ning ööl 5./6. jaanuaril tungisid linna. Meie komandantuur oma osadega rännakkorras asus Londvarovosse, kust sõitis üle Kaunasse, kus ühines sealse komandantuuriga.

Kaunases segasid armee kiiret korrastamist mõned sakslaste osad, millised koosnesid spartakistidest ja kohalikest enamlastest, kuid nendega likvideeriti asi varstigi.

Samal ajal Nõukogude enamlaste osad tungisid meie maa sügavusse ning veebruarialuks vallutasid suurema osa Leedu maaalast.

7. veebruaril enamlaste osad võtsid ette pealetungi Vilkomirist Janovo-Keidani suunas ning seal meie noored väeosad astusid avalikku lahingusse ja pärast kahepäevalist heitlust löödi enamlased suurte kaotustega tagasi. Selles lahingus langes kangelasena meie sõdur vabatahtlik Paul Lukšis. See oli esimene ohver meie võitluses — Leedu vabaduse ja iseseisvuse eest.

Mõne päeva pärast enamlased võtsid ette pealetungi Alita peale, ja seal lahingväljal langes kangelasena 13. veebruaril meie esimene ohver ohvitseridest 1. jal. rügemendi ülema k. t. leitnant Juazapavičius.

Alates veebruari keskpaigast 1919. a. meie vabatahtlik noor armee võttis sisse positsioonid kogu rindel ning tõkestas enamlaste edasitungi meie maa sügavusse.

Aprilli alul meie armee läks üle kogu rindel pealetungile ning hakkas edukalt puhastama maad enamlastest. Augusti lõpuks olid enamlased löödud välja Leedust ning neid jälitades meie osad tungisid Läti maaalale Kalkuna—Illuksti raioonis, ühineses oma pahema tiivaga läti armeega; ühiste jõududega visati enamlased Düüna taha.

Ajal, mil meie noor armee edukalt jälitas enamlaste taanduvaid osi, algasid lõunast sissetungi Leedu maaalale poola leegionid. Tuli kiiresti võtta ära osa väeosi enamlaste

rindelt ning neid visata poola legionide vastu, et tõkestada nende sissetungi maa sügavusse.

Kuid see ei olnud veel kõik. Samal ajal kui meie armee kangelaslikult heitles vahetpidamata kahel rindel — enamlaste ja poolakate vastu, tungis meie riiki kolmas vaenlane, Bermonditi parved, kes algas röövimäe meie maad ning mängima peremeest, jättes tähelepanemata kõik meie valitsuse protetid. Lõppude lõpuks nad tahtsid võtta oma alla Radviliški teedesõlme ning loigata ära enamlaste rindel asuva meie armee keskkohast.

Siin meie väejuhatus pidi võtma ette kiire ümbergrupeerimise; võeti ära enamlaste ja poolakate rinnetelt lahinguis rohkem karastatud väeosad ning visati bermonditlaste vastu. 20. novembril 1919. a. üleviidud meie osad asusid pealetungile ja pärast kahepäevalist lahingut purustasid Bermonditi parved Radviliški juures. Rohkeks saagiks langes meile: 30 lennukit, palju suurtükke, kuulipildujaid, püsse ja muud sõjavarustust. Meie osad piirasid täielikult sisse Šaveli juures Bermonditi taanduvad osad, kuid sel ajal segas meie tegevust Entente Sõja Komisjon kindral Nisselle'iga eesotsas ning bermonditlastel võimaldati niiviisi tõmbuda Saksamaale.

Niisiis 1919. a. lõpuks oli meie maa vabastatud kahest kurjemast vaenlasest. Arved jäid õiendamata vaid meie kolmandama ja lähema vaenlasega — poolakatega, kes tänini hoiavad okupatsiooni all $\frac{1}{3}$ Leedu maaalast tema vana pealinna Vilnoga. Kuid ükski leedulane ei kaota lootust, et varem või hiljem meie jälle tõstame üles oma rahvusliku lipu Leedu suurvürsti Gedimini vanale tornile ning see lipp lehvib kogu Leedu rahva kultuurseks õitsenguks ja auks.

Lõpetanud Vabadusesõja asusid esimesed vabatahtlikud jälle rahuelule. Maareformi teostamisel varustusid enamikult kõik maa ja ning harivad seda tänapäevani. Vabatahtlikud löid oma liidu, millel on umbes 10.000 liiget. Liitu juhib Kaunasest keskkomitee ja maakondades osakonnad. Liidu eesmärgiks on hoolitseda kultuuri ja ökonoomiliste küsimuste eest ja kaitsta iga üksiku liikme huvisid. Iga aasta peetakse vabatahtlike volinike peakoosolek, kus lahendatakse tähtsamaid päevaküsimusi vabatahtlike eluolu parandamiseks ja igal niisugusel koosolekul tuletatakse vabatahtlikele meele nende eelseisvaid ülesandeid Leedu maaalade vabastamises võõra võimu alt ühes meie vana pealinna Vilniusega.

Virumaal avati kaks mälestussammast.

Läinud pühapäev kujunes Alutagusel Vabadusesõjas langenud kangelaste austamispäevaks, mil avati nende kangelastegude jäädvustamiseks kaks mälestusmärki — üks Jõhvi lähedale Kõrve lahingplatsile, samas lahingus langenud kapten Hugo Jürgensoni auks ja teine Peetri valda, Sininõmme kalmistule. Ilusa ilma tõttu oli tulnud oma vabadusvõitlejaile austust avaldama umbes 3000 inimest.

Eriti rahvarikkaks kujunes Kõrve lahingu mälestustulba avamispidu. See oli ümbruskonna elanikele tõsiseks suursündmuseks. Juba mitu tundi enne samba avamist voolas rahvast Kõrve lahingplatsile. Kell 1230 hakkasid Jõhvist orkestri saatel liikuma Kõrve lahingväljale Jõhvi ja ümbruskonna valdade organisatsioonid. Viimaste kohale saabumisel kihvas samba ümbruskonnast. Kell 2 asus kõnetooli mälestusmärgi püstitamise komitee esindaja reservkapten N. Vildenu, kes andis lühikese ülevaate samba ehitamise käigust.

Kahurpaukude mürina saatel avas 1. diviisi ülem kindral A. Tõnison mälestusmärgi. Sellele järgnes vaimulik talitus õpetajalt Kursilt ja Murult. Vahepeal ilustasid avamistalitust Voka ja Toila koorid lauluettekannetega. Vaimuliku talituse lõppedes ütlesid tervitusi ja andsid kinnistes ümbrikutes mälestussamba komiteele üle rahalisi annetusi organisatsioonide esindajad.

Kindral A. Tõnison ütles, et pea kõik meie senistest mälestussammastest on kollektiivmälestusmärgid, püstitatud paljude mälestuseks. Erandi moodustab Kõrve mälestussamm, mis on püstitatud ühele kangelasele. Jäädvustagu see mälestusmärk selle kangelase kalmu, kelle maise keha asukohta ei teata.

Teatavasti kapten Hugo Jürgenson langes Kõrve ägedais lahinguis, mis olid 7. ja 8. detsembril 1918. a. Siin vaenlane tungis peale kolmelt poolt, et haarata sisse meie Kõrve positsioone. Juba enne Kõrve lahingut oli ta merelt Jõhvi alevit ja raudtee piir-

Pilte kapt. H. Jürgensoni mälestussamba avamisest.

Vasakult paremale: Kangelasi kapten Hugo Jürgenson. — Kindral A. Tõnisson peab kpt. Jürgensonile püstitatud mälestussamba avakõne. — Pärgi. — Mälestussammas.

konda tugevasti pommitanud ja kavatses Jõhvi teedesõlme-punkti saada oma kätte.

Kapten Jürgenson oli oma väeosaga 5. polgust 1. dets. 1918. a. frondile tulnud 4. polgu ülima polkovnik Seimani käsutusse. Tema sai ülesandeks kaitsta raudtee ning maantee vahelist piirkonda Oru jaamast kuni Kõrve kõrtsini, mis ta täitis viimse võimaluseni, näidates üles suurt julgust ja vahvust. Lahingu kestel tabas teda kuul; kui ehk küll olles haavatud, jäi ta siiski rivisse ja andis oma alluvatele käsklusi ja korraldusi. Kuid ei kestnud kaua, uus kuul tabas teda otse pähe ja ta langes keset lahingut... ning lahingukaaslased kandsid teda metsa varju. Meie vägede taandumisel jäigi tema surnukeha vaenlase kätte ja on kuni tänini leidmata.

Mälestusmärk on väljaraiutud koduskihelkonnas, Saka ranniku graniidist ja on 3 meetrit kõrge.

Mälestusmärgi püstitamise komiteesse kuuluvad 4. jalaväe pataljoni kapten Fr. Vilberg, konsistooriumi asessor Jõhvi koguduse õpetaja J. Varik, K. L. Jõhvi malevaskonna pealiku abi, ärimees E. Saik ja advokaat, res. kapten N. Vildenau (Jõhvi EVL esimees).

Mälestusmärgi püstitamise kulud on pannud kokku vabatahtlikult kohalikud organisatsioonid.

Kapten H. Jürgenson sündis 21. sept. (v.k.j.) 1894. a. Virumaal, Rakvere linnas käsitöölise — rätsepmeistri H. Jürgensoni pojana.

Õppis Rakvere linna-koolis ja Maailmasõja lahtipuhkemisel astus 7.11.14. vabatahtlikuna Vene väkke 1. jal. tagavarapataljoni.

Maailmasõja kestel 1914.—1917. a. võttis osa lugemata lahingutest Saksamaa ja Austria vastu roodu komandeerina ja lahingutes ülesnäidatud vahvuse eest annetati temale Püha Stanislause 3. j. ordu aumärk ja hiljem ülendati staabi kapteniks.

Eesti väeosade vormeerimise puhul astus 5. mail 1917. a. 1. Eesti jalaväe polku ja määrati polgu tagavara pataljoni 2. roodu ülemaks. Lühemat aega oli peale selle komandeerimisel 174. jal. tagavarapolgus Eesti sõdureid õpetamas.

1917. a. detsembri alul ilmus Tartu tagavara pataljonist Rakvere 4. jalaväe polku, kus teenis kuni 5. apr. 1918. a., mil okupatsiooni võimud Eesti väeosad laiali saatsid.

Novembrikuu keskpaigas astus vormeeritavasse 5. jalaväe polku, kust 1. dets. 1918. a. jõudis positsioonile Viru rindele Oru jaama 5. polgu 1. pataljoniga 4. polgu ülima käsutusse.

Langes Kõrve lahingus 8. dets. 1918. a., kus tegutses väesalga juhina pealetungiva Vene enamliste vägede vastu, näidates selles lahingus

üles suurt julgust ja avaldades püsivat vastu-panu.

Lahingus langenud sõjakangelast leiavad ühes vabadussõjaaegsete kaasvõitlejatega tema kolm õde Rosalie, Salme ja Ida Jürgenson'id, kuna vanemad juba mõne aasta eest on surnud.

*

Samal päeval avati pidulikult ka Narva lähedal, Sininõmme surnuaial Vabaduse- sõjas langenud Valter Maevale, Aleksander Marksonile, Oskar Tuuderile, Jakob Mudale

ja Theodor Kosele mälestusmärk, mille püsitasid ümbruskonna organisatsioonid. Tulbale on raiutud järgmine tekst: „Suuremat armastust ei ole ühelgi, kui see, et tema oma elu jätab isamaa eest“. Samba avamine toimus kell 12 päeval. Vaimuliku talituse pidasid õpetajad G. Kiviste ja Pastik.

Mälestussammas on valmistatud tsemendist. —ts.

Ratsamatk läbi Ungari.

Kapten J. V. Till.

Praeguse Ungari riigi territoorium, mis Trianoni rahulepinguga 1920. a. kindlaks määrati, on 90.000 km² 8,7 miljoni elanikuga. Enne Trianoni rahu oli Ungari maa-ala üle poole sellest suurem. Rahulepinguga läksid endisest Suur-Ungarist suurem osa maast, hulk linnu, suuremaid ehitisi, vabrikuid ja tehaseid ja üle 2 miljoni puht ungarlase (+ veel teised rahvused) Tšehhoslovakkiale, Rumeeniale ja Jugo-

juba varakult on nad olnud ka karjandajaid ja „puszta“ ratsanikke. Selle tagajärjel on ka kaasajal Ungaris ratsaasjandus, ratsasport ja hobusekasvatus luugpeetavamaid ja levinenu- maid tegevusharusid. On saanud traditsiooniks korraldada iga aasta Stefan Horthy von Nagybanya niemline ratsamatk läbi Ungari. Mainitud matka korraldajaks on Ungarimaa põllumeeste ratsaühing, kelle presidendiks on

Matkast osavõtjaid Budapestis ratsasõidu kooli juures enne väljasõitu.
× kindral Horthy.

slaaviale. Praeguse Ungari riigi keskkohaks on Kesk-Donau org, mis on niihästi ajaloolispolitilisel kui majanduseliselt seisukohalt kõige ühtlasemaid Euroopa suurmaastikke, mille põhjapiiri läheduses asub riigi pealinn Budapest 1.006.184 elanikuga.

Ajaloo kestel on ungarlased kokku puutunud paljude võõraste rahvastega, nendest kõigepealt türgitõugu rahvastega ja sulatades neid enesesse, kujunenud segatõuks, mis on teistest soomesugu rahvastest juba kaunis kaugel; samuti voolab ungarlaste soontes slaavi ja germaani verd. Seepärast võib kaasajal vaid keeleliselt veel konstateerida ungarlaste ehk madjarite sugulust teiste soomesugu rahvastega. Ungarlased on peamiselt põlluharijad ja viinamarjakasvatajad;

ratsaväe kindral Stefan von Horthy (praeguse riigihoidja vend) ja vitsepresidendiks husaari-major F. v. Rutnyansky. Asja möödunud ratsamatk oli 8. ja teostati 30. maist kuni 12. juunini. Matkast oli osa võtma kutsutud pea kõigist Ungarile sõbralikest riigist Euroopast ja ka Ameerikast 2—3 ratsaväe ohvitseri ja seltskonnategelasi, kes ratsaasjandusest huvitatud ja selle arendamisele kaasa töötavad. Matkast osavõtjaid kõigiga kokku oli matka alul 138, kuna matka keskel suurenes see arv maakondadest juuretunud sõitjate arvel kuni 200—300 ratsanikuni. Kutsed on saadetud kahe viimase aasta jooksul ka Eestile. Möödunud aastal võttis matkast osa kapten B. Andree ja käesoleval aastal kapten J. V. Till kaitseväge staabist

ja res.-lpn. Jonson kaitseliidust. Tänavu teostatud ratsamatka pikkus oli 450 km, mida teotati 30. maist kuni 12. juunini ühes vahepealsete puhkepäevadega, keskmise teekonna pikkusega päevas 50 km. Matk algas Csepel'ist mõnikümmend km lõunapool Budapesti, mööda Donau saart ja lõppes Cegled'is. Matka kestel läbistati 38 linna ja suuremat küla. Matka eesmärgiks oli tutvustada osavõtjaid Ungari ratsaasjanduse, ratsaosade, hobusekasvanduste, põllumajanduse, tähtsamate tööstusharude, poliitilise meelsuse (selle rahulolematusega, mis valitseb Ungaris Trianoni lepingu tagajärjel) ja üldse praeguse Ungari elu-oluga, rahva omapärasuse ja kommetega. Matka kestel korraldati kohalike ratsakaitseliitlaste ja ratsaosade poolt kaks ratsavõistlust. Ühest võistlusest võtsid osa ainult ratsakaitseliitlased ja teisest ratsaväelased-husaarid. Võistlused näitasid, et ungarlased on täiesti kodus hobuse seljas ja eeskujulikud ratsutajad. Ratsakaitseliitlastele oli takistussõidus ette pandud 12 takistust kõrgusega 80—100 cm. Kaitseliitlased ei jäänud sõiduoskuses palju taha ratsaväelastest. Täiesti kodus on ka hobuste seljas suurtükiväelased ja jalaväe ohvitserid. Viimane ratsapidu, mida korraldasid husaarid Cegled'is oli huviküllasemaid. Ratsapeost võtsid osa ohvitserid, sõjakooli kasvandikud ja allohvitserid. Peol esineti mitmekesiste ratsamängude ja takistussõidu võistlustega. Takistussõidus oli allohvitseridele takistusi 12 kõrgusega 1,1 m ja laiusega 2,5 m, ohvitseridele takistusi 16 kõrgusega 1,2 m ja laiusega 3,5 m. Võistlustel esinesid ohvitserid ja allohvitserid väärilikalt ratsutamiskunstis ja näitasid seda eeskujulikku liituvust, mis peab valitsema hobuse ja ratsaniku vahel. Suurem osa ohvitseride sõitis parcours'i läbi puhtalt, ilma karistuspunktideta, mille tõttu korraldati ümberhüppeid ja suurendati takistuste kõrgust kuni 1,4 m. Takistussõidust võtsid osa mitte ainult nooremad ohvitserid, nagu leitnandid ja kaptenid, vaid ka vanemates auastmetes ohvitserid. Pool- ja täisverelised hobused ületasid takistusi kergelt, painduvalt, lahtise ja kiire käiguga. Parcours'ide ümberseadmise ohvitseridele ja allohvitseridele sündis lihtsalt ja kiirelt: vähendati või suurendati ainult takistuste arvu, kõrgust ja laiust, kuna läbisõidu tee jäi endiseks. Võitjale annetati auhindu ja rinnalkan-tavaid medaleid; medalite kandmine on Ungaris väga levinenud, kuna rinnamärke vähe silma paistis. Üldse on ratsasport Ungaris üle maa levinenud nii meeste, naiste kui ka laste keskel. Suuremates linnades on viimaseaja nõuete kohaselt sisse seatud kinnised ja lahtised ratsateed (maneežid) vajalike õppevahenditega, kus ratsasporti võivad harrastada nii ohvitserid kui ka eraisikud. Tavaliselt on eraratsakoolide juhatajateks ja instruktoriteks kas tegev- või erusolevad ratsaväe ohvitserid.

Eriti kuulus on Ungari hobusekasvanduste poolest. Ungari hobustematerjal on välismaal nõutav kaup. Hobused on peamiselt pool- ja täisverelised inglise ja araabia tõugudest, täiesti kohanenud Ungari kliimaga ja oludega. Külmaverelisi, raskeveohobuseid (ardenne) leidus mõnes üksikus suuremas mõisas ja vähesel arvul. Põllutööks ja veoks tarvitatakse suurel määral härgi, kelle samm on isegi kiirem kui hobusel. Härgade normaalseks käiguks on ainult samm. Eriti kuulsad on Hortobagy, Babilna, Kisber ja Mezöhegyes'i hobusekasvandused. Neis kultiveeritakse peamiselt inglise ja

araabia pool- ja täisverelisi hobuseid; need tõud olles akklimatiseerunud kohaliste oludega, on kiire käiguga, vastupidavad ja vastavad täielikult ratsaväe nõuetele. Ka talupidajad tarvivad põllutööks ja vankri ees peamiselt poolverelisi hobuseid. Oli juhus näha umbes 40 taluperemehe hobuseid, kes meie oludes esimese järgu ratsahobusteks oleks kõlbanud. Ungari hobuste vastupidavust tõendas täiel määral möödunud ratsamatk, mille hobused sooritasid kerge vaevaga, vaatamata sellele, et osa hobuseid matkajaile oli võetud riiklikest hobusekasvandustest sugumärksid, kellel käesoleval aastal varssu järel ei olnud, ja vähe ratsastatud (osa hobuseid oli ratsasõidu koolist, mis olid paremini ratsastatud). Peamiseks käiguks matka kestel oli traav ja ka galopp, sammu äärmiselt vähe, ainult teekonna alul ja lõpul. Traavi voo-ru kestus 40—75 minutit vahetpidamata (12—15 km ühte järgi), vaatamata soojale ilmale. Meie oludes ja hobusematerjali juures oleks selline nähe ennekuulmatu ja täiesti lubamatu. Hobustele antakse kaitseväs kaeru 4,5 kg, heinu 3 kg, põhku 1,5 kg päevas. Suurema töö kestel suurendatakse kaerte normi. Matkast osavõtjatele hobustele anti kaeru 5,5 kg päevas. Matka kestel, vaatamata mitmekesiste ratsutajatele ja neile tundmata hobustele, ei tulnud nimetamisväärsed viagstusi hobuste keskel ette ja ühtegi rivist väljalangemist väsimuse tagajärjel. See tõestab küllalt selgelt vastupidavad on verelised hobused. Peale hobusekasvanduste on suuremates küladest riiklikud sugutuspunktid, kus asuvad sugutäkid ja sugupullid. Küla hobused käivad ühisel karjamaal või „pusztas“ karjas, kus nende järele valvavad karjused, kes eriliselt vilunud ratsutamiskunstis, lasso viskamises ja piitsa tarvitamises. Läbistades „puszta't“ tõrkas silma lõpmatu sarvloomade karjad omapärase rahvusriietes karjustega. Karjustel on „pusztas“ ehitatud elamiseks onnid vajalike tarbeainetega ja toidumoonaga. Karjuse elu on Ungaris omapärasemaid, kaasakiskuvamaid ja idüllilisemaid.

Ungari oma riigikaitse mõttes on võrdlemisi raske seisukorras; temal on keelatud modern sõjapidamise masinad, lennukid ja isegi osalt põllutöömasinad (viimane on küll sellepolest kasulik, et vähendab suurelt tööpuudust) ja lubatud Trianoni lepingu põhjal pidada vaid 35.000-mehelist kaitseväge, kuna aga tema naaberriik on: Tšehhoslovakkial 121.000, Rumeenial 172.000, Jugoslaavial 110.400 ja Austrial 20.900 meest. Ungari kaitseväge koosseisu kuulub ainult 4 ratsarügementi 4 eskadronilise koosseisuga 4 120—130 meest. Ratsavägi on paigutatud 1—3 eskadronide kaupa üle riigi üksikutesse küladesse ja linnadesse. Eskadronid on paigutatud sellistesse kohtadesse, kus on vastavad õppeväljad ja ratsateed. Üldse võib öelda, et Ungari maastik on ratsaväe teotsemiseks väga soodus. Vaatamata ratsaosade suurusele on igas kohas, kus eskadronid asuvad, eeskujulikud kinnised ja lahtised ratsateed mitmekesiste looduslike ja kunstlike takistuste ja tšaketega, mis näitab, et erilist rõhku pannakse ratsaväe õppevahenditele. Tallid on ruumikad, puhtad, avarad tsement või kivist põrandatega. Aluspõhk (õled) on hobustel kogu aeg all; vana põhku täielikult vahetatakse harva, kuna värsket lisatakse sageli juure. Selline kord on võimalik selle tõttu, et erilist tähelepanu pööratakse talli puhastusele; hobuse väljaheidet koristatakse viivitamatult; tallis on olemas erilised kibud,

mis hobusele alla pannakse, kui ta märga teeb, nii et põrand üldse märjaks ei tohi saada. Eriti tähelepanuväärt on talli valgustus: aknad on võrdlemisi kõrged ja avarad, kuid aknaklaasid on siniseks värvitud, mis omapärase mugava valguse annab; selline valgustus soodustab hobustele häirimata ja rahulikku puhkamist tallis ja kaitseb heleda päikese eest. Hobuste sõimed ehk künad on tsemendist või raudplekist; latrite vahepuud ja postid on kõik ülepunutud õlgedega, et hobused raiumise korral jalgu ei vi-gastaks; igas tallis on vähemalt 3—4 box'i ehk kinnist latrit. Sadulad on ungari tüüpi ja valjad on suuremalt jaolt ilma kangraudadeta; eskadroni peale on kõvasuudega hobuste jaoks 8—10 paari kangraudu. Ratsaväe relvastuseks on kuulipildujad, karabiinid ja mõõgad. Ratsaväe kuulipildujaid nimetatakse „schwarzlose” ja on kantavad hobuse seljas (sarnanevad meie raskekuulipilduja maksimile); kuulipilduja ühes alusega on asetatud ühele hobusele ja kaalub ühes kaasas olevate padrunilintidega ja sadulaga ümber 130 kg; peale selle on iga kuulipilduja jaoks kaks hobust padrunisadulatega. Kuulipildujast võib tulistada kuni 500 lasku minutis. Tegevtoimkondlasi jalastamisel on kuulipilduja juures 5 meest. Kuulipilduja sadulast mahavõtmine ja laskevalmis seadmine kestab 2 minutit. Iga kuulipilduja eskadroni peale on lubatud kuulipildujaid 6 tükki. Kuulipildujad on kõik ühetüübilised; kergeid kuulipildujaid ega automaatpüsse ei ole. Mõök on metallist tupega ja sobib rõhkem torkeks kui raieks. Mõõga kandmine Ungaris väljaspool rivi ohvitseride keskel on äärmiselt levinenud, ei näinud sellist kohta, kuhu mitte mõõgaga ei mindud. Kasarmud on puhtad ja avarad, voodis puhas ja korralik pesu heast riidest; kasarmute juures õppesaalid õppevahenditega, kuid puudusid söögisaalid. Söömine on korraldatud väga lihtsalt ja tagasihoidlikult. Köögis, kus valmistati toitu 3-le eskadronile, oli söögi- ja vee keetmiseks kolm keskmise suurusega katelt ja ainult kaks töölist ühes kokaga kokku. Sõdurid võtavad katlakestega köögist toidu välja ja söövad magamisruumis; selleks on magamisruumis kokku-käivad laud, mis söögiajaks lahti võetakse ja pärast söömist jälle kokku pannakse ja kõrvale tõstetakse.

Kaitseväljaste munder on tagasihoidlik ja praktiline. Tööriided on kergest valgest või mõnd teist värvi riidest, kuub on lihtis ilma igasuguste ilustusteta, nõõrideta ja madala kraega. Õhturiided seevastu on nägusad ja väga heast riidest; kõik ohvitserid jala-, suurtüki- ja ratsaväes kannavad nõõridega kuubesid (dolmanid), mis üksteisest eralduvad vaid väeliigi värvidega. Mantlid ehk vihmakuued on kogu kaitseväes ühesugused ja jä-tavad nägusa ühtlase mulje. Sedasama võis märgata ka teiste välismaa ohvitseride juures. Mundri suhtes oleks meil välismaalastelt palju õppida ja nimelt seda, et rivi- ehk töömunder oleks lihtis,

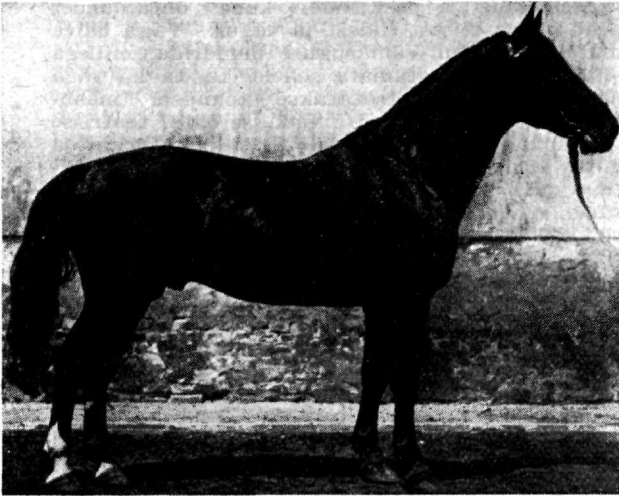
tagasihoidlik ja praktiline, kuna õhtumunder peab olema teisest riidest ja nägus. Väga halva mulje jätab, kui samasuguse mundriga, millega ollakse ravis (vaatamata sellele, kui ta ka väga nägus oleks), ratsutatakse tolmusel maanteel või tehakse õppusi, minnakse õhtul teatrisse või kuhugi koosviibimisele. Eriti silmatorkav ja mitte sobiv on kui ohvitserid olles nägusad õhtuvormis, kannavad mitmesuguseid ja mitmevärvilisi vihmakuubesid nagu meil. Vihmakuued võiksid küll sellised olla, et neid saab ka tsiviilriiete juures kanda, kuid kaitseväes peaksid nad küll kõik ühtlaselt tehtud ja ühevärvilised olema.

Riigi sisemise julgeoleku kindlustamiseks ja korra alalhoidmiseks on lubatud Ungaril pidada kuni 12.000 politseinikku, 12.000 žandarmi ja

Matkajaid Kecskemét'is.

1200 meest mereväge ehk „Donau valvurit”. Ungari riigi piirikaitse on raske. Riigi piirid on lahtised ja peaaegu looduslike tõketeta piiril. Riigi piiri pikkusest (1450 km) üle $\frac{1}{3}$ — 570 km langeb kokku Tšehhoslovakkia, 400 km — Jugoslaavia, 300 km — Rumeenia ja 180 km pikkuselt — Austria piiriga; 23% piirist on küll jõepiiri, kuid seda ei või kaugelgi veel soodsaks piiriks lugeda. Praegune piir jookseb läbi rahvarikastest kohtadest, kus kõikjal tuleb üle 30 elaniku ja paljude kohtades isegi üle 100 elaniku ühe ruutkilomeetri peale. Piiri tõmbamisel on selliseid asjaolusid ette tulnud, kus külas ühele isikule kuuluv elumaja on Ungari territooriumil, kuna aga selle elumaja juure kuuluv karjamaa või kõrvalhooned on jäetud naaberriigi territooriumile. Ka pealinna asumine riigipiiri läheduses (35 km Tšehhoslovakkia piirist) ei ole strateegiliselt kuigi sobiv, on kergesti kättesaadav vastase lennukitele ja isegi suurtükikivile. Sõja korral Ungari suudab küllaldaselt oma kaitseväge varustada leiva, liha, rasva, tubaka ja veiniga, kuid riidevarustuse ja võitlusvahenditega varustamisel ei tuleks ta praeguse olukorra juures toime. Kõik eelpoolkirjeldatud Trianoni lepingu tagajärjel tekkinud kitsendused ja kaotused on tekitanud ungarlaste keskel meelekidest, rahulolematust praeguse olukorraga; seda püütakse väljendada igas eluvalduses. Alates algkoolist ja lõpetades tähtsamate riigitegelastega, kasvatatakse rahva keskel vaadet, et selline olukord ei või kaua kesta ja Ungari

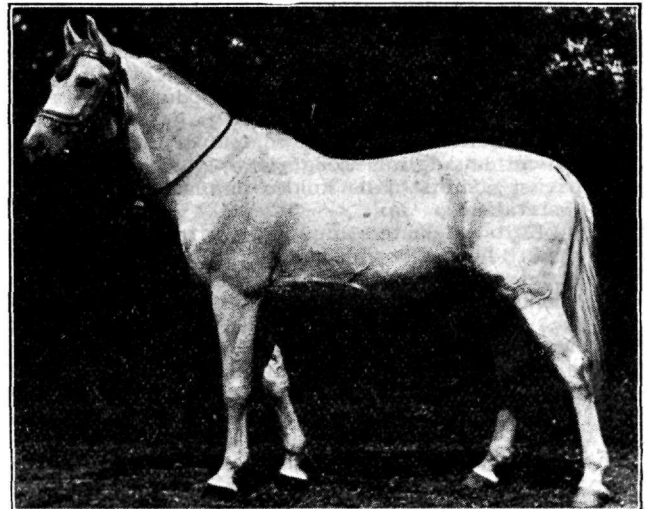

Inglise-araabia segaverd täkk.

peab jälle kord oma endise suuruseni tagasi jõudma.

Ungari on maa, kus kaasajal täiel määral domineerivad seisused, tiitlid ja aunimed. Tiitlite kandjad, kui rikkam ja lugupeetud klass, mängib rahva juhtimises ja poliitilises elus mõduandvat osa. See komme on nii levinenud, et ungarlastel on peaaegu arusaamata, kuidas võib üldse ilma selliste atribuutideta läbi saada. Rahvamass on poliitiliselt vähe arenenud ja liht-rahva keskel on kirjaoskamatu % võrdlemisi suur; sageli ei osata vahet teha kommunismi, sotsialismi ja demokraatia vahel (iseegi intelligenti keskel); üldiselt on rahvas aga kasvatatud patriootilises vaimus ja kodumaa-armastuses. Vaatamata seisustele ja tiitlitele ja sellele, et suurem osa ohvitseride ka nendega varustatud on, valitseb kaitseväge ja rahva keskel soe ja sõbralik vahekord; omavahelises läbikäimises ei ole märgata mingisugust seisuslikku vahet ja rahvas näib nagu ühte sulanud olevat kaitseväge, olles teadlik viimase muredest, vajadustest ja tulles igal võimalikul juhul kaitseväge vastu. Seda võib osalt seletada sellega, et need kitsendused, mis lasuvad ungari rahval Trianoni lepingu põhjal, liidavad rahvast ja kaitseväge ja sunnivad kasvatama rahvustunnet. Selle tõttu, et kaitseväge arv on piiratud, on suurel määral levinenud vabatahtlike organisatsioonide süsteem; vabatahtlike organisatsioonide komplekteeritakse kohalike noormeeste ja kooliõpilastega, meie kaitseleidi sarnaselt, keda kaitseväge nõuete kohaselt kasvatatakse. Igas külas ja linnas leidus selliseid vabatahtlikest organiseeritud ratsaeskadroni, jalaväge kompaneid või ratturirühmi, kes esinemistel rivi ja distsipliini mõttes midagi soovida ei jätanud. Eriti populaarne rahva keskel on kindral Horthy, kes tundub oma inimesena nii parunile kui liht-rahvale; igauhele on ta ühtlaselt sõbralik ja vastutulelik; oma kõrge vanaduse peale vaatamata näib ta veel täiesti nooruslik välja, ja liht taluneiga kusagil külas temperamendiküllast ungari rahvatantsu „tsardaši“ tantsides, ei võiks keegi öelda, et sellel hallipäisel vanahärral on juba 73 a. seljataga; igale tervituse kõnele leidus tal tabav, teravmõtteline ja sageli humoorikas vastus.

Linnades ja külates oli matkajaid vastu võtmas linna- või küla esindajad, vaimulikud, elanikkond rahvariites, kooliõpilased lilledega ja rahvaste lipukestega. Kõikjal jagati matkajale lilli, sageli oli ka tee üle külvatud lilledega ja ehitatud mitmekesiselt kaunistatud auväravad. Vastuvõtt kohalike elanike poolt oli soe ja südamelik. Tervituskõnedes avaldati head meelt külaliste üle ja öeldi südamlikke sõnadega „tere tulemast“. Iseloomult on rahvas lahke, vastutulelik ja võõraste vastuvõtmise suhtes ei jätanud midagi soovida, tuues lauale kõige paremat, mida kodus leidis. Oma suguvendade-hõimlaste suhtes on ta väheteadlik. Leidus vaid üksikuid haritlaste ja kooliõpilaste keskel, kellel oli õige ettekujutus eestlastest ja nende asukohast. Suuremal jaol oli ettekujutus, et eestlased on kas venelased, sakslased või soomlased. Leidus isegi selliseid ka intelligent rahva keskel, kes opereerisid Eesti suhtes andmetega, mis kirjutatud 35—50 a. tagasi. Külates on suurelt säilinud rahvariided, mis vastavalt maakondadele väga mitmekesised ja üksteisest eralduvad. Leidus külasid, kus nii mehed, naised ja ka lapsed olid täielikult mustas leinariites ja ka peakattes; sellele vastandina leidus külasid, kus peamiselt naised olid mitmesugustes värviküllastes riietes; erilise jõukuse tunnusemärgiks naisterahva riiete juures on see, et selga pannakse üksteise peale mitukümmend kleiti ehk seelikut ja peakatteks kroonitaoline ilustus. Ungari meeste ja eriti ratsakaitselehtlaste peakatted on kaunistatud omapärase „pusztas“ kasvava siiditaolise heinaga. Rahvapidudel on lahutamata saatjaks mustlaste muusika ja rahvatants „tsardaš“, mida tantsitakse lühikeste vaheaegade järele tundidekaupa, alates väikestest lastest ja lõpetades elatanud inimestega. Selles tantsus väljendub ungari rahva hingeelu ja temperament. Mustlase muusika on suuremalt jaolt kurvatooniline ja sobib praeguse Ungari meeleoluga. Mustlased on Ungaris sellel alal vilunud kunstnikud, mängivad suuremalt jaolt nootideta ja peamiselt kuulmise järele. Linnades ja eriliselt külates on väga arenenud riigilipu kultus; ei leidunud pea ühtegi maja, millel ei lehvinnud riigilipp (meie külates jätab see soovida). Koolimaju leidus maal vähe, kuid

Täisverd araabia täkk.

suuremates linnades on keskkooled, mis sisustatud viimaseaja nõuete kohaselt. Eriti rikkalikult on koolimajade seinad ilustatud piltidega, mis suuremalt osalt kujutavad kuningakoja elu ja endist Ungari suurust. Rahvas on niivõrt läbi imbunud kuningriikliku korraga, et kaasajal nad vaevalt teist riiklikku korda Ungaris suudavad ette kujutada; selle eest hoolitsevad peamiselt koolid, vaimulikud ja juhtiv aristokraatlik klass.

Ungari geopolitiline asend on suure maailmapolitilise tähtsusega, mida on tõendanud tema etnograafilise kaardi ajalooline arenemine ja maa ajalugu. Tema naabrid oma diplomaatilis-

tes malekäikudes peavad seda arvestama. Ungari asend Ida ja Lääne vahel teeb tema tüliobjektiks naabrite vahel, millist seisukohta ennemaailmasõjaaegses politikas arvestati ja ka tänapäevases maailmapolitikas arvestatakse. Maailmasõda, Versailles ja Trianoni lepingud ja kaasaja politika seovad Ungarit, Saksamaad ja Austriat ühiste huvidega; erilist poolehoidu näib Ungarile avaldavat Saksamaa. Sellepärast võib arvata, et ka tulevikus „Donau monarkia“, Saksamaa ja Austria vahel lähedased majanduslikud ja poliitilised suhted aset leiavad, mida tuleb arvestada Ida- kui ka Lääne-Euroopai.

Taktika alalt.

Kareda üksikpataljoni osad astuvad tegevusse.

Taktikaline ülesanne nr. 2 väiksemaile osadele. *)

(Kaart 1:21000 Viljandi ümbruskond.)

3. kompani valmistub lahingrännakuks.

11. sept. kell 1400. Avara ja ilusa aiaga ümbritsetud Viljandi maakoguduse leerimajas peatus Kareda üksikpataljoni 3. kompani. Aias ja leerimajas valitses rahu ja vaikus, mida häiris vaid puude värviküllane kohisev lehestik, kust mahe lõunatuul poetas teeradadele üksikuid kolletanud lehti — saabuva sügise esimesi tunnuseid. 3. kompani meeskond, pärast maitsvat ja toitvat lõunasööki, oli „leiba luusse laskemas“.

Sellises rahu ja vaikusel kõlas äkki hele vile — kogumissignaal. Hetk hiljem olid kõik mehed jalul. Leerimaja avatud uksele ilmus I rühma vanemallohvitseri Viidiku tüse kuju ja käskles: „Valmistuda rännakuks. I rühma jagudel olla leerimaja ees rivis täpsalt kell 1440!“

Varsti kihas leerimaja ja aed 3. kompani meestest nagu sipelgapesa. Jõukudena siin ja seal valmistusid mehed rännakuks. Ühe jõugu juurest teise juure liikusid jaoüle-

mad ja rühmavanemad, jälgides meeste tegevust. Allohvitser Viidiku terane silm otsis oma noori, äsjasaabunud vabatahtlikke. Rahulikult ja isalikult jagas ta näpunäiteid noortele: „Leht, määrige oma jalad kergelt vaseliiniga, nad pole teil veel täielikult paranenud hõõrumisest. Kadak, teil on seljapaun liiga madalal, lühendage õlarihmu, siis kannate pauna nagu udusulge...“

Määratud ajaks oli I rühm leerimaja ees rivis. Samaks ajaks rivistusid seal ka kompani teised rühmad ja lahinguvõr. Mõni hetk hiljem saabus kompül kapten Ramm. Kindlalt ja mehiselt kõlas meeskonna tervitus oma kompüli, kes rahuliselt silmitses meeste rõõmsaid nägusid ja sirgeid ridu. Siis kõlas kapteni energiline ja selge hääl:

— „Poisid! Täna seisab meil ees jälle jõukatsumine mustadega. Arvan, et ka tänases jõukatsumises jääb jäme ots meie kätte, nagu see on olnud tavaliselt ikka. Täna lähme abistama ümerlasi, oma vanu lahingukaaslasi, kes peavad ägedat võitlust pealetungivate mustadega. Meelestage vaid seda tublit sauna, mille andsime mustadele koos ümerlastega põhja pool Viljandit. Ja nüüd, et suudaksime anda tubli lahinguleili mustadele ka täna, kuulake hoolega olukorda ja ülesannet.“

Kompüli jutust meestele selgus, et:

— mustad on asunud pealetungile ja Ümera eskadron on nendega raskes heitluses Loodi, Paistu ja Holstre raioonis (10–12 km lõuna pool Viljandit);

*) Vt. „Sõdur“ nr.nr. 3/4, 11/12, 18/19, 21/22/23 s. a.

— Kareda üksikpataljon, mille 1. kompani täidab kätteülesannet K a m a r a, T e i s gaste joonel, algab pealetungi-rännakut brigadi eelväena ja võtab õhtuks (pimeduse tulekuks) oma alla L o o d i a s., Paistu raiooni;

— meie 3. kompani + II rk rühm astub välja V i l j a n d i surnuaia juurest kell 1515 ja teotseb pataljoni eelsalgana V i l j a n d i—L o o d i maantee suunas;

— kitsaroop. soomusrong nr. 3 sõidab välja V i l j a n d i jaamast kell 1700 ja võtab pimeduse tulekuks oma alla L o o d i jaama raiooni;

— V i l j a n d i—H o l s t r e suunas asub teele brigadi eelväena I/Sakala rüü.

I rühm läheb tegevusse eelpatrullina.

Selgitanud meestele olukorra ja ülesande, määras kompül nlt. Pedajase (I) rühma eelpatrulliks, käskis tal astuda välja V i l j a n d i surnuaia juurest kell 1515 ja liikuda V i l j a n d i—L o o d i maantee suunas kompani julgustus ülesandega.

Saanud kompülilt selle ülesande, viis nlt. Pedajas oma rühma surnuaia juure ja asetus seal varjatult puude alla. Siis käskis ta allohvitser Viidikul (rühmavanem) saata kahemehelise vahiposti rühma vahetuks julgustuseks surnuaia lõunaservale ja asus kontrollima küsimustega, kuivõrt hästi kuulasid mehed kompülilt leerimaja ees selgitatud olukorda ja ülesannet. Vastused olid rahuldavad. Veel mõne kindla ja julgustava sõnaga püüdis nlt. Pedajas tõsta oma meeste võitlustahet. Rühmüli veenvatele sõnadele järgnes meeste kindel ja üksmeelne vastus: „Püüame teha kõik, mis suudame, härra leitnant!“ Kõik jaod tahtsid pääseda ette piilkonda, et mustadega kokkupõrkel saaks teha ka vähe „soomust“, kuna patrulli südamikus olevat võimalused selleks palju vähemad.

Kõigi jagude soovi nlt. Pedajas korraga muidugi täita ei saanud ja temalt järgnevad korraldused kõlasid:

„Eelpiilkonnaks määran 1. kk-jao (allohv. Prügi). Liikumissuund — V i l j a n d i—L o o d i maantee, sama tee, mille ääres praegu seisame. Ülesanne — julgustada patrulli liikumist. Siit astuda välja 10 min. pärast. Sidet patrulli südamikuga pidada leppemärkidega tabel nr. 3 järgi, tarvekorral ka virgatsiga. Kuulipildujapadruneid võtta kaasa 0,5 tuleüksust, ülejäänud jätta vankrile, milline liigub südamiku taga.

Ülejäänud jaod moodustavat patrulli südamiku ja liiguvad allohv. Viidiku järelvalvel sama tee suunas 600—700 m kaugusel eelpiilkonnast. Eelpiilkonna sidumiseks südamikuga allohv. Viidikul määrata ja saata välja südamikust vajalikul arvul sidepiilureid.

Mina oma sidevaatlejatega liigun patrulli südamiku ees.

See on praegu kõik.

Allohvitserid ja sõdurid, on kellelgi teist mõningaid küsimusi? Ei ole. Aga, allohvitser Prügi, korrake mulle siiski lühidalt, millise ülesande sai teie jagu.“

Vastusest selgus, et allohv. Prügi on saanud hästi aru tema jaole antud ülesandest.

Täpsalt kell 1515 algas eelpiilkonna liikumine surnuaia juurest. Jõudnud 600—700 m surnuaia lõuna poole, järgnes temale ka patrulli südamik. Allohvitser Viidiku korraldusel viimane liikus jagudena mõlemal pool teed, läbistades kiiremini lagedamaid kohti. Kuulipilduja-vanker, millele jäeti osa padruneid, liikus teel mõnikümmend meetrit patrulli südamiku taga.

Jõudnud patrulli südamiku ees T e i g a s t e talu kohale, kohtas nlt. Pedajas 1. kompani I rühma ülemat ltn. Vanaveskit, kes teatas, et 1. kompani on koondumas Teigaste talu juure, kust hiljem algab liikumist pataljoni peajõudude koosseisus. Siin, patrulli südamiku järele jõudes, tegi nlt. Pedajas allohvitser Viidikule korralduse saata välja kummalegi poole teed paar piilureid südamiku julgustamiseks külgedelt.

Pärast mõneminutilist peatust T e i g a s t e talu kohal, jätkas patrulli südamik liikumist lõuna poole. Päike paistis läänest heledalt ja soojalt. Keskpäeval puhunud nõrk lõunatuul oli peaaegu vaikinud. Kuid siiski kandis ta vahetevahel umbes 5—6 km kauguselt lõunast kuulipilduja ja püssilaskmist, ümerlaste ägedat heitlust mustadega Kareda pataljoni eelpatrulli kõrvu. Laskmine kõvenes kogu aeg.

Kell 1700. Patrull oma südamikuga oli jõudnud S i n i a l l i k u järve kagunurga kohal olevale teelahkmele (koht V i l j a n d i—L o o d i maanteel, kust pöördub tee N õ m a m e külasse), kuna eelpiilkond oli lähemas metsale, mis nimetatud teelahkmest umbes 700 m lõuna pool. Metsas, 1—1,5 km kaugusel eelpiilkonna ees kuuldus tugevat kuulipilduja ja püssilaskmist. Mõni minut hiljem märkas eelpiilkond ratturite ja mõningate ratsanike ilmumist maanteele K o n d i talu kohal. Maanteele jõudes hakkasid ratturid ja ratsanikud kihutama põhja poole. Neile järgnes kaks veoautot meestega. Piilkond peatus ja varjus, et selgitada, kas on tegemist oma meestega või vastasega.

Varsti selgus, et ratturid ja ratsanikud on ümerlased ja veoautodel sõitjad — ümerlastele appi saadetud Kareda pataljoni 4. kompani mehed. Rattureile ja ratsanikele kihutas mootorrattal järele ka kapten Raudna, kes teatas vahepeal eelpiilkonna juure

jõudnud nltn. Pedajasele, et Ümera eskadron on sunnitud taanduma ülekaalus olevate mustade ees. Maantee raionis teotsevat mustadel umbes üks kompani jalaväge soomusautodega. Viljandi—Loodi maantee raionis jäänud eskadroni taandumist katma kaks jagu ratsanikke ja soomusautod metsasihi kohale, mis Loodi kõrtsist 700 m põhja pool.

Pärast kapten Raudna lahkumist käskis nltn. Pedajas eelpiilkonnal jätkata liikumist lõuna poole, jäädes ise metsanurga juure ootama patrulli südamikule järele jõudmist. Laskmine eespool metsas jätkus ja üksikud püssikuulid vingusid juba eelpiilkonna kohal. Liikunud 300—400 m metsanurgast lõuna poole, kohtas eelpiilkond teest lääne pool metsas Ümera eskadroni taandumist katma jäetud ratsajagude hobusehoidjaid, kes teatasid, et neil on kästud liikuda kiiresti hobustega metsa põhjaservale.

Laskmine maantee raionis hakkas vaikima. Kuuldusid veel vaid üksikud püssipaugud. Mõni minut hiljem märkas eelpiilkond teeäärses metsas üksikuid jalamehi, kes liikusid kiiresti põhja poole. Varsti tuli Loodi kõrtsi poolt nähtavale ka kaks soomusautot, liikudes aeglaselt põhja poole. Piilkond peatus jälle, et selgitada olukorda. Peagi selgus, et tegemist on soomusautodega ja jalastunud ratsanikega, kes olid jäetud katma kapten Raudna eskadroni taandumist Viljandi—Loodi maantee suunas. Ratsarühma ülem nltn. Vapramäe, kohates taandumisel eespoolnimetatud metsanurga juures nltn. Pedajast, teatas viimasele, et mustad sundinud tema taanduma pealetungiga rin-

delt ja haaramisega paremalt. Mustadel liiguvad Siniälliku oja kallast mööda Kahu talu poole umbes üks rühm jalaväge.

Umbes 4—5 min. pärast nltn. Vapramäe lahkumist kuulis nltn. Pedajas, et tema ees umbes Kondi talu kohal algas järsku laskmine, esiteks püssidest ja veidi hiljem ka kuulipildujaist. Samasugust laskmist kuulus ka kaugemalt edela poolt. Nltn. Pedajas, kes endiselt peatus metsanurga juures, kuhu vahepeal oli jõudnud ka patrulli südamik, kavatses juba saata piilureid eelpiilkonna juure üksikasjalikumate andmete saamiseks olukorrast, kui tema juure ilmus lõõtsutades allohv. Prügilt saadetud virgats ja teatas:

— „Härra leitnat! Allohvitser Prügi käskis Teile kanda ette, et eelpiilkonnast väljasaadetud piilurite jõudes Kondi talu lähedale, avati viimase juurest nende pihta kuulipildujatuli ja talu kohalt metsast püssituli. Kaks piilurit sai surma ja üks haavata. Piilkond omal jõul edasi ei pääse ja peatub tee ääres metsas, siit umbes 0,5 km Kondi talu poole.“

Lahendada.

Kuidas nltn. Pedajas jätkab tegevust oma rühmaga kujunenud olukorras?

Märkus: „Sõduri“ toimetis määrab paremale lahendajale „Sõduri“ 1932. aasta käigu iluköites. Lahendused saata toimetusse hiljemalt 12.08.33. a. kell 1000-ks, märkusega ümbrikul „Taktikaline ülesanne nr. 2.“

„Sõduri“ toimetis.

Sügav taktika.

Nõukogude-Vene sõjakirjanduse valgusel.

Major J. Tomson.

„Sügav taktika“ on neid teemasid, mille üle Nõukogude Vene sõjaliteratuuris viimasel ajal rohkesti kirjutatakse. (On refereeritud rohkesti ka „Sõduri“ veergudel. Toim.) Ükskõik, millist lahinguprobleemi punaväe häälekandjad ka ei käsitleks, ikka püütakse leida vastus „sügava lahingu taktika“ seisukohalt. See asjaolu teeb meidki uudishimuliseks ja sunnib küsima, milles õieti seisab punaväe uus „sügava lahingu taktika“.

„Sügava taktika“ all mõistetakse punaväes meetodit teotseda üheaegselt vaenlase kogu lahingukorra

sügavuse vastu. Teiste sõnadega — sügav taktika taotleb vastase lahingukorra kõikide elementide sidumist lahinguga või purustamist ühel ja samal ajal, asetsegu need elemendid kui sügaval tahes. Sellise teotsemise meetodi kasutamise on teinud võimalikuks eeskätt kiirtankid ja modernne lennukivägi, siis motomehhaniseeritud väeüksused ja kaugelasked suurtükivägi. Sealjuures sügava taktika idee peamiste kandjate — massiliselt kasutatavate kiirtankide ja lennukiväe — löögiefektiivsus, võrreldes tanki vastase ja õhukaitse abinõudega, on praeguse arenemisastme juures täiesti küllaline iseseis-

vate ülesannete täitmiseks vastase asetuse sügavuses.

Nagu soomusjõudude ja lennuväe kõrge arenemisaste ise, nii ka sellele arenemistasapinnale baseeruv „sügav taktika“ on alles viimase aja nähe. Tõsi küll, juba Maailmasõja ajal tehti Läänerindel katseid siduda vastase lahingukorda kogu sügavuse ulatuses, ent need üritused ei annud tolleaegsete tankide, samuti sõjagaaside ja suurtükiväe võimete ja kasutamismeetodite juures veel täit efekti.

„Sügava pealetungi“ vajadust põhjendavad venelased järgmiselt: Praegusaja kaitse peamine jõud peitub sügavusse eelneeritud ja maastikule kohaldatud tulirelvades; nendest pealetungiva poole suurtükivägi suudab enam-vähem edukalt maha suruda või purustada vaid vastupanupositsiooni eelserva läheduses asetsevad relvi. Järelikult, tugenedes ainult suurtükitele, pealetungija suudab vaid pikkamisi vastase kaitseüsteemi „läbi närida“, kusjuures vastasele jääb küllalt aega varude koondamiseks ohtliku suuna sulgemiseks. Nende nähete vältimiseks tuleb teosteda üheaegselt pealetungiga rindelt ka sügavuses asetsevate tulirelvade, varude, staapide jne. vastu. Seda võimaldavad eeskätt kiirtankid ja lennuvägi. Siin on huvitav ära märkida, et ka punaväe värskeim käsiraamat taktika alal — P. Tsifferi „Otšerki po taktike“ (Gos. voj. izd. 1932) ei vaatle pealetungilahingus vastase jalaväe tulesüsteemi mahasurumise peavahendina enam suurtükiväge, vaid tanke.

Kuidas teostub pealetung kaitseleasunud vastasele sügava taktika põhimõtte kohaselt, sellest saame RKKKA uuemate ametlike väljaannete*) põhjal järgmise pildi:

1) Suurtükivägi teostab lühikese (30 min. kuni 1 tund) tule-ettevalmistuse, mille kestel suurtükiväe DD (üldtegevuse) grupid peavad võitlust vastase suurtükiväega, kuna PP (otsetoetuse) suurtükiväe grupid tulistavad vastase ilmsikstulnud tankivastaseid relvi ja raioone, kus võiksid asetseda tankivastased relvad.

2) Suurtükitele ettevalmistus lõpetatud, algab tankide rünnak:

— DPP (jalaväe kaugetoetuse) tankid hävitavad vastase tankivastaseid relvi, raskekuulipildujaid ja muid tulespunkte jalaväe asetuse sügavuses (1—2 km kauguseni eelservast);

— DD (kaugetegevuse) tankid tungivad vastase suurtükiväe positsioonide, varude, staapide jne. raiooni, rünnates sellelaadilisi märke kuni 15 km ulatuseni.

DPP ja DD tankid alustavad pealetungi reeglipäraselt üheaegselt ja sellise arvestusega, et nad jalaväe ja NPP (otsetoetuse) tankide rünnaku alguseks võiksid asuda oma märkide ründamisele.

3) Kui DPP ja DD tankid on jõudnud oma märkideni, NPP tankid tormavad vastase vastupanupositsiooni eelservale, hävitades seal asetsevad tulepunktid. Nende „jalaväe otsetoetuse“ (NPP) tankide ees käib otsetoetuse suurtükiväe (PP) gruppide tuli. Ka määratakse tankide rünnaku toetamiseks või tankide saatmiseks üksikuid torusid suurtükiväest.

4) Jalavägi, võtnud sisse rünnaku lähtealuse umbes 400—600 m kaugusel vastase vastupanupositsiooni eelservast, tormab rünnakule niipea, kui NPP tankid on jõudnud asuda oma ülesande täitmisele. Edaspidi jalavägi liigub silma- ja tuleside kaugusel NPP tankidest.

Selle üldskeemi täiendamine üksikasjades tankide tegevuse alalt viiks pikale, sest peale ametlike väljaannete leidub küsimuse kohta huvitavat materjali ka punaväe poolametlikes häälekandjates ja taktika käsiraamatutes (vt. P. Tsifferi „Otšerki po taktike“ lhk. 183, „Voina i Revol.“ 1932 nr. 1, „Kr. Zvezda“ 1932 nr. 198, 294 j. t.). Lisame siia juure vaid lennuväe tegevuskava „sügava pealetungi“ puhul, niipalju kui sellest teada on sõjaajakirjanduse kaudu.

5) Lennuvägi:

— luurelennuvägi avastab seljatagant juuretoodavad varud ja üksikute lennukitega suunab DD tankid vastase patareidele, varudele, staapidele jne.;

— rünnaku- ja kergepommituslennuvägi toetab DD tankide rünnakut, ründab iseseisvalt vastase varusid, staapisid, patareisid, jälitab vastase taanduivaid osi jne.

Ent tankid ja lennuvägi, hoolimata paljudest headest omadustest, ei suuda tagada vallutatut käeshoidmist. Sellepärast kaalustakse praegu punaväe häälekandjates võimalusi visata vastase seljataha üheaegselt soomusjõududega ka jalaväge. Väljavaateid selleks arvatakse olevat.

Kõigepealt leitakse, et Vickersi keskmised tankid, millised teotsevad normaalselt

*) „Sbornik taktičeskikh zadatš“ (1932), mis koostatud RKKKA „Lahingulise väljaõppe valituse“ poolt. „Spravotšnik mehham. i motor. voisk RKKKA. Bojevoje primenenie tankov“ (1932).

DD tankidena, võivad võtta enesega kaasa kaunis tugeva dessandi. Teatavasti RKKAA ametlike väljaannete järgi DD gruppidesse määratakse vähemalt 2 tankikompaniit; normaalselt aga moodustab ühe DD grupi terve tankipataljon (49 tanki). Kuna praegusaja Vickers'i keskmine tank mahutab asjatundjate kinnitusega (vt. „Kr. Zvezda“ 1932 nr. 233), peale tankimeeskonna, veel 4 inimest, siis üks DD grupp võib võtta enesega kaasa umbes 150 mehelse dessandi, mille väljalaadimiseks vastase asetuse sügavuses kuluks vaid mõni minut. Niisugusel dessandil oleks kaasas 20—30 kergekuulipildujat.

Teiseks praegusaja tehnika on annud juba seesuguse soomustatud veoki („transportööri“), mille abil dessandi viskamine vastase seljataha osutub teostatavaks. Venelastel on isegi üles kerkinud mõte luua „transportöör-väeüksusi“ või „transportöör-parke“ (vt. „Kr. Zvezda“ 1932 nr. 226). Transportööride abil vastase seljataha visatava dessandi koosseisu venelased tahavad tingimata näha raskekuulipildujaid ja isegi liikuvat suurtükiväge („Kr. Zvezda“ 1932 nr. 266). Muidugi on dessandi koosseisu määramise kriteeriumiks igakord tema ülesanne, ent üldiselt leitakse, et niisugusel dessandil tuleb võidelda normaalselt vastase *pataljoni-suuruste varudega ja sellepärast* tema koosseisu peaksid kuuluma 50—60 kk, 20—30 rk ja 2—3 iseliikuvat suurtükipatareid.

Ülalkirjeldatud „maapealsete dessantide“ ülesannetest olgu märgitud: juuretoodavate varude hävitamine, teesõlmede, defileede, KP-de, staapide, vooride, sidesõlmede ja taktikaliselt tähtsate joonte vallutamine. Dessandi kogu tegevus peab olema kokkukõlas üldise pealetungiplaaniga, järelikult ka DD tankide, lennuväe ja kaugelaskesuurtükiväe aktsioonidega. Seda venelased loodavad saavutada tuttava „plaantabeli“ abil.

On arusaadav, et olukorra kohaselt võib mõni sügava taktika relv ka puududa. Näiteks ebasoodsatel ilmastikutingimustel jääb ära lennuvägi; samuti maastik võib tingida mõne tankigrupi (DD, DPP või NPP) äräjätmise või suurtükiväe peaaegu täieliku asendamise tankidega. Sellevastu võivad leida kasutamist motomehhaniseeritud väeüksused, ratsavägi jne.

Kui kaugele peab ulatuma väekoondise üheaegne löök „sügava taktika“ põhimõtete järgi, sellele leiame vastuse sügava taktika mõistest: tuleb üheaegselt siduda või purustada vastase kaitse-

sesüsteemi kogu sügavus. Kuivõrt see on praktiliselt teostatav, selle kohta olgu toodud punaväe soomusjõudude eriteadlase S. Ammosov'i aramus:*) rohkearvuliste tankide abil, mis on ešeloneeritud DD, DPP ja NPP gruppidesse, võib üheaegselt maha suruda vastase esimese kaitseriba kogu sügavuse ulatuses (5—6 km).

*

Ei tule arvata, nagu oleks sügava lahingu idee omane vaid pealetungile; ka teiste lahingupidamisviiside juures väeüksused võivad olla küllastatud teatava määrani moodsate võitlusvahenditega (kiirtankid, lennukid, kaugelaskesuurtükid, sõjagaas jne.) ja seega võimelised teotsema vaenlase kogu lahingukorra sügavuse vastu, näiteks kaitse, taandumisoperatsioonil ja kohtamislahingus. Ent kuidas teotseda nende lahingupidamisviiside juures „sügava taktika“ põhimõtetele, selle kohta pole venelaste vaated seni veel niivõrra kristalliseerunud, et neid saaks siin konkreetselt esitada. Sellevastu üheaegse löögi andmine vastase kogu kaitse-süsteemi pihta, nagu nägime eespool, on venelastel juba otsustatud küsimus ja meil tuleb teha sellest vastavad järeldused, eeskätt tankivastase kaitse organiseerimise kohta kaitsepositsiooni sügavuses.

Lõpetades tahaksin juhtida tähelepanu veel sellele, et ka operatiivses mastabis organiseeritava pealetungi põhi-eesmärgiks venelased seavad vastase vastupanu kiire lämmatamise üheaegsete löökidega kogu operatiivse sügavuse ulatuses. Punaväe autoriteedid kirjutavad,**) et taktikalise sügavuse purustamisega pole vastane veel kaugeltki löödud; on vaja taktikaline läbimurre arendada operatiivseks läbimurdeks. See ülesanne kuulub motomehhaniseeritud vägedele, mehhaniseeritud ratsaväele ja lahingulennuväele. Selleks peab aga kõigepealt pealetungija ise omama vastava sügavuse, sest ainult sügav rühmitus tagab sügava löögi. Kriteeriumiks üheaegse operatiivlöögi sügavuse määramisel venelased võtavad mehhaniseeritud koondiste, kerge ja keskmise lennuväe ja autotranspordi tegevusraadiuse (keskmiselt kuni 100 km lähedal).

*) S. Ammosov: „Taktika motomehsojedine-nii“ (Gos. voj. izd. 1932, 2. väljaanne) ltk. 28.

***) Sõjaakad. prof. N. Varfolomejev („Sügav operatsioon“ — vt. „Krasnaja Zvezda“ 1932 nr. 257), A. Sedjakin („Voina i Revol.“ 1933 nr. 1—2) ja G. Isserson („Evolutsia operat. iskusstva“ 1932).

RKKA suurtükiväe instrumentaalluure organid, nende organisatsioon, ülesanded ja teotsemise põhimõtted.¹⁾

Kõigis riikides hinnatakse väärikalt suurtükiväe mõõteüksuste tähtsust kaasaja lahingus. Näiteks arvatakse, et ühe mõõtepatarei lahinguline väärtus sarnaneb (võrdub) kolmele suurtükipatareile.²⁾ Seetõttu teostatakse kõikjal suurtükiväe mõõteasjanduse alal intensiivset tööd: tehakse mitmesuguseid uurimusi ja katseid otstarbekama materjalosa leitumiseks ja viimistlemiseks; katsetatakse mitmesuguseid side- ja liikumisvahendeid; uuritakse ja katsetatakse mõõteüksuste lahingulist kasutamist manööversõja olukorras; püütakse määrata mõõteüksuste ideaalsed organisatsioonid jne.

Ka N.-Venelaste teostatakse mõõteüksuste alal intensiivset tööd. Punaväes nimetatakse suurtükiväe mõõteüksusi instrumentaalluure (AIR — artilleriiskaja instrumentaalluure) üksusteks. Käesolevaga püütakse anda üldpilti RKKA kaasaaja suurtükiväe instrumentaalluure üksustest. Kirjutis tugineb peamiselt N.-Venelaste suurtükiväe akadeemialt moodunud aasta lõpul ilmunud N. N. Zankol'ja teosele „Suurtükiväe instrumentaalluure lahinguline kasutamine”. Seda seepärast, et selle teose autor on nähtavasti mainitud akadeemiat õppejõude ning ta väited ja andmed peaksid ühtuma punaväe ametliku doktriiniga. RKKA suurtükiväe instrumentaalluure organite ülesanded on:

— vastase luure toimetamine taktikalise orienteerimise ja laskemärkide (vastase patareide, varude, tagalaasutiste, staapide jne.) kindlaksmääramise ülesandel;

— maastiku ja ilmastiku luure teostamine suurtükiväe laskmise täpsustamiseks topograafiliselt ja meteoroloogiliselt;

— suurtükiväe korrekteeimine.

Instrumentaalluure organiteks on RKKA suurtükiväes:

— diviisi suurtükiväe rügemendi koosseisu kuuluv topograafiarühm ja ilmajaam;

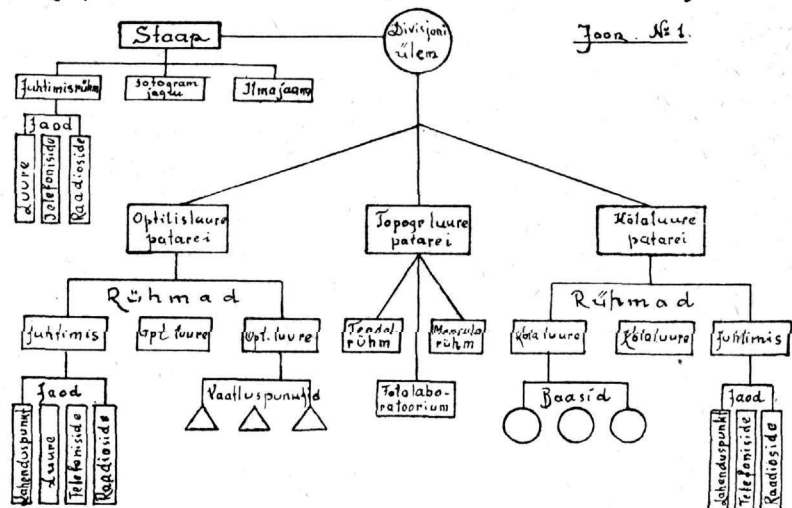
— korpuse suurtükiväe rügemendi koosseisu

kuuluv luuredivisjon (RD — razvedovatel'noi divizion), mille organisatsioon on toodud joonisel; — ülemjuhatause varu suurtükiväe osa rügementide koosseisu kuuluv luuredivisjon sama organisatsiooniga, mis korpuse suurtükiväe rügemendis; osa rügementides on aga ainult topograafiarühm ja ilmajaam.

Seega näeme, et suurimaks ja tähtsaimaks AIR üksuseks on luuredivisjon.

Punaväe luuredivisjon sarnaneb oma organisatsioonilt sakslastelt propageeritavale ja taktikalistel õppustel kasutatavale vaatlusgrupile (Beobachtungs-Abteilung'ile). Sakslaste arva-

Korpuse suurtükiväe rügemendi luuredivisjon

tes peaks ideaalse organisatsiooniga vaatlusgrupi koosseisu kuuluma: staap, helimõõtepatareid, kõlamõõtepatareid, topograafidepatareid, fotogrammeetria laboratoorium ja kaartide trükkimise rühm.³⁾ Punaväes asub kaartide trükkimise rühm korpuse staabi juures. Seega näeme, et venelased on nähtavasti realiseerinud sakslaste idee (Versailles'i rahuleping keelab sakslastel kõla- ja helimõõteüksuste olemasolu) ning AIR luuredivisjoni organisatsioon on praegusajal moodne ja otstarbekas.

Luuredivisjoni veo- ja liikumisvahendid.

Allüksus	Luure masinad	Kergeid masinad	15 t. veoautosid	Kõrviga mootorrattaid	Jalgrattaid
Divisjoni juhatus	2	1	3	1	6
Optilisuure-patarei	3	1	6	1	—
Kõlaluure-patarei	1	1	9	1	—
Topoluure-patarei	—	3	3	1	—
Kokku	6	6	21	4	6

1) Tähtsamad allikad:

N. N. Zankol'ja. Boevoe primenenie A. I. R. Izdanie Artilleriiskoi Akadeemii R. K. K. A. Leningrad. 1932.

N. A. Sinkov. Zvukovaja razvedka artillerii v polevoi armii.

N. Evtuhovitš i N. Kalinovskii. Tehnika rabotõ artilleriiskih natsal'nikov i štabov vo vstretšnom boju.

A. Butler. Sovremennõe metodõ strel'bõ artillerii.

2) Err. Artillerija v prošlom, nastojaštšem i buduštšem. Lhk. 285.

3) Wehr und Waffen. 1932. a. Lhk. 90 ja Deutsche Wehr. 1931. a. nr. 23.

RKKA luuredivisjoni kasutab mootorsõidukeid. Sõidukite jaotist näeme tabelilt. Luuremasinaks nimetatakse nähtavasti sellist autot, mis võib liikuda ka maastikul. Divisjonistaap on monteeritud veoautole. Kõlaluurepatarei lahenduspunktid (keskjaamad) on monteeritud veoautodele, sest kirjanduses võib leida ülesvõtteid, mis kujutavad 1,5-tonnisele veoautole monteeritud DE 1930. a. tüüpi kõlamõõtejaama lahenduspunkti.⁴⁾ Luuredivisjoni omab kokku 33 mitmesugust autot, 4 korviga mootor- ja 6 jalgratast. Liikudes kiirusega 20 km/tunnis divisjoni rännakkolonnid pikkus on umbes 1100 m. Heade sõidukite olemasolu tõstab liikuvust, kiirendab hargnemist ning kergendab mõõteüksuste kasutamist liikumissõjas.

Vaadeldes AIR üksusi ja nende tööd veidi lähemalt, näeme järgmist.

Optilislouure-patarei. (BOR — batareja optitšeskoj razvedki, helgimõõtepatarei) peamiseks ülesandeks on:

- vastase patareide luure ja nende asukohtade määramine;
- teiste tähtsate märkide luure, uurimine ja nende asukohtade määramine;
- suurtükite korrekterimine.

BOR täidab neid ülesandeid pidevalt nii, et suurtükite korrekterimine ei tohi takistada luure teostamist. Märkide asukohtade määramist ja tulekorrekterimist teostatakse üldiselt samadel põhimõtetel kui meilgi. BOR omab kontroll-signaalaparaadi, mis aitab tagada, et kõik vaatluspunktid (mõõtepunktid) viseeriksid üht ja sama helki.⁵⁾

Optilislouure rühmad suudavad eeltoodud ülesandeid täita ka iseseisvalt ning kohtamislahingus, suurtükite korrekterimisel jne. rühmad teostavad iseseisvalt. Sel juhtumil eraldatakse luurerühmade juure juhtimisrühmast vastaval arvul lahenduspunkte ja sidemeeskonda ja -abinõusid. Normaalselt patarei töötab aga koos.

Vaatluspunktid paigutatakse kohtadesse, mis omavad hea vaatlusvälja ja asuvad eeljoonelt 1—4 km ja üksteisest keskmiselt 1,5—2 km kaugusel. Üksikult teotseva rühma rinde laius on 3—4 km. Patarei suudab vaadelda 6—10 km laiust rinnet (mõõtes vastase patareide tulepositsioonide joonelt).

Kiirel hargnemisel optilislouure rühm vajab töötamisvalmis seadmiseks umbes 30 min. Seejuures rühm alustab tööd 2 vaatluspunktiga (VP), lahenduspunkt asub sageli ühe VP juures ja VP asukohad määratakse 30—40 m täpsusega. Patarei vajab kiirel hargnemisel 1—2 tundi, kuna täpsaks töötamiseks hargnemisel, kusjuures VP asukohad määratakse 10 m täpsusega, ta vajab 3—4 tundi. Nähtavasti hargnemise ajal kasutatakse raadiosid ja telefoniside valmissaamisest alates — telefoni.

Kui VP asukohad määrati 10 m täpsusega ja nad asuvad üksteisest $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{4}$ vaatluskauguse kaugusel, siis märgi tõenäoline kindlaksmääramise täpsus on 0,5% vaatluskaugusest, s. o. näiteks, kui vaatluskaugus on 4 km, siis vastase patarei määratakse 20 m täpsusega.

Suurtükite korrekterimisel optilislouure rühm suudab üheaegselt korrekterida 2 patarei tuld. BOR suudab korrekterida 1 tunni vältel 6—10 patarei ellaskmist nähtavate või nägemata märkide pihta.

Kõlaluure-patarei (BZR — batareja zvukovoi ehk zvukometritšeskoj razvedki, kõlamõõte-patarei) ülesandeks on:

- vastase patareide asukohtade määramine laskekõla järgi, määrates seejuures ka ta suurtükide kaliibri ja tüübi (kahur või haubits);
- suurtükite korrekterimine kõlaliste (vastase patarei, kes tulistab) ja kätalate märkide pihta;
- oma patareide asukohtade määramine kõla abil.

Kõlamõõtmist teostatakse ajavahemikkude meetodil automaatse kõlamõõte aparaadiga. Kaks kõla vastuvõtjat moodustavad akustilise baasi ja selle abil saadakse vastase patarei suund, kuna 2 baasi abil saadakse vastase patarei asukoht. Vastavalt hargnemiseks kasutada olevale ajale baasi moodustajad kõla vastuvõtjad asetatakse üksteisest 500—1000 m kaugusele. Kaks akustilist baasi moodustavad geomeetrilise baasi, mille pikkus (ühe ak. baasi keskkohast teise keskkohani) on harilikult 2—4 km. Kõlaluure rühmas on 2—3 akustilist baasi (4 või 6 kõla vastuvõtjat ja registreerimisaparaat) ja ta võib iseseisvalt töötada. Normaalselt töötab BZR koos, kuid manöversõjas, suurtükite korrekterimisel jne. kõlaluure rühmad töötavad iseseisvalt.

Kõla vastuvõtjad asetatakse 2—4 km kaugusele oma vägede eeljoonest. Kõlaluure-patarei rinne on keskmiselt 6—8 km. Patareilt luuratava raiooni rinne on 8—12 km, kuna sügavus kõigub 8—15 km.

Kiirel hargnemisel kõlaluure rühm alustab tööd 2 baasiga 40—50 min. jooksul pärast vastava käsu saamist. Seejuures on akustilise baasi pikkus umbes 300 m, geomeetriline baas — 1,5—2 km ja baasi keskkohast või kõla vastuvõtjate asukohad määratakse 50 m täpsusega. BZR hargneb täpsaks tööks (kõla vastuvõtjad määratakse 10 m täpsusega) 2—4 tunniga.

Kui vastase patarei asub baasidest umbes 8 km kaugusel, akustiliste baaside pikkus on 0,75 km ja geomeetrilise baasi pikkus — 2,5—3 km, siis on vastase patarei määramise täpsus keskmiselt 50 m.

Punaväe kõlamõõte aparaat ei registreeri kõlaid, mis tuntavalt erinevad suurtüki kõladest. Füssi ja klp. paukudest registreeritakse ainult need, mis lasti kuni 150—250 m kaugusel kõla vastuvõtjast. Lahenduspunktis asub eriline blokeerimise seadis, mille abil kõla vastuvõtjad registreerivad ainult teatud suunast (raioonist) tulevaid kõlalaineid. Luuratava suuna ja sektori suuruse muutmine teostuvat mõne sekundi jooksul.

Kõlaluure rühm korrekterib 1 patarei tule umbes 15 min. jooksul, kusjuures tulistatakse 6—10 lasku. Kui pärast seda avatakse turmtulli, siis tulistatakse pindalat, mille laius on 10 tuhandaikku ja sügavus 2 sikhukajaotust (100 m).

Topograafiline teenistus teostub punaväes järgmiselt. Korpuse ja diviisistaapide koosseisu kuuluvad sõjaväe topograafilise teenistuse jaod (OVTS — otdelenija voenno-topograafitšeskoj službõ) loovad topograafiliste toetuspunktide alusvõrgu nii, et 2—4 km² peale oleks 1 toetus-

⁴⁾ V. N. Levitšev. Voina i Voennoe delo. Lhk. 220.

⁵⁾ A. Butler. Sovremennõe metodõ strel'bõ artillerii. Lhk. 381.

punkt. Peale selle nad koostavad õhuülesvõtete plaanisid ja annavad välja kaartisid.

Luuredivisjoni koosseisu kuuluv topograafilis-luure-patarei (BTR — batareja topograafitskeskoi razvedki) arendab toetuspunktide võrku nii, et DD (kaugetegevuse) gruppide raionis on 1 km² peale 2—3 toetuspunkti, määrab BOR vaatluspunktide, BZR baaside ja üksikute DD patareide tulepositsioonide koordinaate, teeb maapealseid fotopanoraam-ülesvõtteid ja koostab planšette.

Diviisi suurtükiväe rügemendi topograafia-rühm arendab oma rügemendi positsioonide raionis toetuspunktide võrgu sama tihedaks kui BTR, määrab üksikute patareide tulepositsioonide koordinaate ja koostab planšette PP (jalaväetoetuse) gruppide juhatastele.

Suurtükiväe diviisjoni topograafid (võtšislitel'noe gruppõ) määravad maapealse baasi koordinaadid, määravad lõigete abil märkide ja orientiiride asukohti, juhivad kahekülgsel eellaskmist, koostavad ja peavad diviisjoniülema planšetti ja arvutavad diviisjoni tulekoondiste tegemiseks lähelaske andmeid.

Patarei topograafid määravad tulepositsiooni ja VP koordinaadid, koostavad ja peavad patarei planšetti ja arvutavad laskeandmeid.

Kui korpuse rinne on umbes 8 km ja kõik topograafilise teenistuse organid omavad täie koosseisu, siis võib topograafiline ettevalmistus teostuda järgmiselt:

— kiirendatud ettevalmistus tehakse 2—6 tunniga, kusjuures koordinaatide määramise täpsus on 4—10 m, kuid ta organisatsioon on keerukas ja sellest peavad osa võtma ka BOR ja BZR;

— graafiline ettevalmistus — 3 t. — 1 päeva, täpsus — umbes 10 m.

— anafüütiline ettevalmistus kestab 8 t. — 2 päeva, täpsus — 1—2 m.

Fotopanoraamid, õhufotod ja -fotoplaanid hõlbustavad suurtükiväe tule juhtimist ja täiendavad nägemata maa-alasid, andes õige ettekujutuse maastiku iseloomust ja teiste VP vaatlusväljadest, mis eriti hõlbustab märkida kättejhatamist. Fotopanoraam-ülesvõtteid tehakse valitsevalt kõrgustikelt ja nad valmistatakse BTR fotolaboratoriumis. Ülesvõtte valmistamiseks ja dešifreerimiseks kulub 1,5—2 tundi.

Luuredivisjoni staabile alluv fotogrammeetria jagu (4 inimest) teostab üksikute õhuülesvõtete ümbertöötamise, dešifreerimise, transformeerimise ja üksikute märkide kaardile kandmise töid. Korpusestaabile alluv OVTS täidab suuremaid fotogrammeetrilisi töid: valmistab ja paljundab õhufotoplaane, mis katavad suuremaid alasid ja mida võib kasutada ka laskmisel. Minimaalne aeg ülesvõtte valmistamiseks, alates plaadi saabumisest laboratoriumi kuni esimeste dešifreerimiseks ja märkide kaardile kandmiseks kõlvulikkude ülesvõtete saamiseni, on 1 tund. Õhuülesvõttelt ühe märgi kaardile kandmiseks 3 punkti abil kulub umbes 10 min. Märgi kandmisel 1:50000 kaardile transformeerimata õhufotolt saadakse 30 m täpsus, kuna transformeeritud õhufotolt 1:25000 kaardile — 10 m täpsus.

Ilmajaamad (AMP — aero-meteoroloogitšeskii post) annavad suurtüki- ja kõlaluure-patareidele ilmastiku teateid. Suurtükiväe rügementide AMP annavad patareidele 2—4 tunni järgi teateid ballistilise tuule, õhu temperatuuri, niiskuse ja -rõhu kohta. Luuredivisjoni AMP on 4 inimest. Ta omab 20 m³ õhupalli, millega tõste-

takse üles automaatseid aparate ning võimaldab ülemiste õhukihtide uurimist igal ajal. Ta annab andmeid BOR'ile ja rügementide ilmajaamadele kõrgemate õhukihtide kohta, sest nad omavad ainult pilott-palle. AMP hargneb 10 min. jooksul. Esimeste teadete andmiseks kulub 30 min.

Mürsukildude kogumise ja vastase suurtükiväe tulistamise registreerimise teenistus organiseeritakse diviisi suurtükiväe staabilt, kusjuures igas divisjonis teostab seda 1 allohv. ja 2 sõdurit. Andmed esitatakse luuredivisjoni staabile, kes teostab nende analüüsi ja arvestab luurekokkuvõtete tegemisel.

Luuredivisjoni staabi koosseisu kuulub: stabül, 2 stabüli abi, 3 ohvitseri ja 7 jooonestajat, kirjutajat ja arvutajat; kokku 13 inimest ja peale selle veel autojuhid. Stabüli 1. abi teotseb luure alal ja 2. abi side alal.

Staabi ülesandeks on:

— koostada luuredivisjoni kasutamiskava vastavalt väeosa ülesandele ja andmetele vastasest ja maastikust;

— luureteadete kogumine, uurimine ja analüüs; luureteateid saadakse luurepatareidelt, lennuväelt ja suurtükiväe rügementide staapide luurejaoskondadelt;

— luurepatareide juhtimine ja töö kokkukõlastamine lahingus.

Luuredivisjoni juhatusel on järgmised sideabi-nõud: 2 raadiojaama, 1 telefoni kommutaator, 9 telefoniaparaati, 10 km 2-juhelist kaablit, 6 km. 1-juhelist kaablit, 2 helkaparaati ja 6 paari lippe.

Normaalselt luuredivisjon peab järgmist sidet:

— BOR'iga — 2-juheline telefon ja raadio;

— BZR'iga — 2-juheline telefon;

— DD grupiga — 2-juheline telefon ja raadio;

— diviisjoniülema VP — 2-juheline telefon ja lipud;

— tagalaasutistega — 1-juheline telefon.

Luuredivisjoni lahinguline kasutamine oleneb korpuse rinde laiusel ja luuredivisjoni arvust korpuses. Kui korpus teotseb normaalsel rindel (umbes 8—10 km) või kui korpusele on juure antud luuredivisjone, siis nende juhtimine on tsentraliseeritud. Luuredivisjon määratakse DD grupi ehk rühmituse juure ja allub selle rühmituse stabüstile. Kohtamislahingus, laial rindel teotsemisel jne. kui DD suurtükivägi teotseb detsentraliseeritult, moodustatakse luuredivisjonist 2 liidetud luurepatareid (svodnaja razved. batareja) à 1 optilisuure, 1 kõlaluure ja 1 topoluure rühm. Nad allutatakse diviiside suurtükiväe ülematele või DD gruppidele. Kui sellised liidetud luurepatareid teotsevad pikemat aega (teotsemine laial rindel), siis on üheks liidetud patarei ülemaks diviisjoniülem ja teiseks — stabül. Sel juhtumil jaotatakse ka staap ja juhtimisrühm 2 ossa, kusjuures enamik ühes fotogrammeetria laboratoriumiga ja ilmajaamaga läheb diviisjoniülemalt juhtiva luurepatarei juure. Lühiajalisel detsentraliseeritud juhtimisel (kohtamislahingus, edu arendamisel jne.) juhib üht liitepatareid BOR ülem ja teist BZR ülem. Diviisjoniülem ja staap jäävad korpsurüli staabi juure ning ühtlustavad liidetud luurepatareide, suurtükiväe üksuste ja lennuväe luuretood ja valmistavad ette diviisjoni juhtimise tsentraliseerimist.

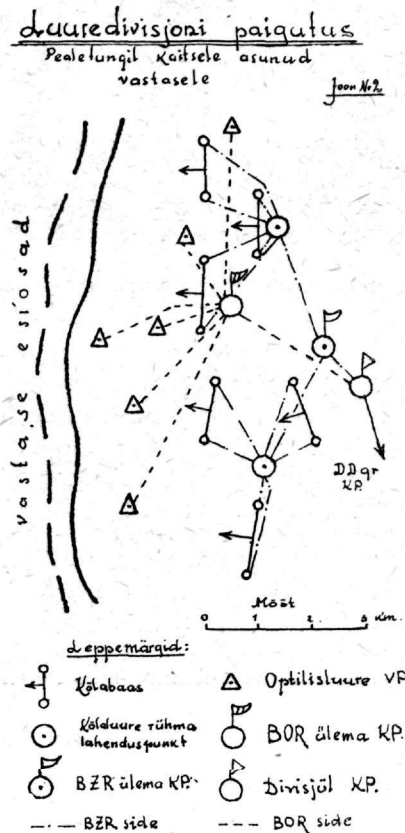
Kohtamislahingus võetakse tarvitusele kõik abinõud, et kiirendada AIR üksuste hargnemist. Lahingurännakul luuredivisjoni või liidetud luurepatarei enamik liigub eelväe sabas. Optilisluure-patarei luuremasinad liiguvad eelväe peas või eelpatrulli sabas hüpetega varjelt varjele ja teostavad maastiku luuret ja vaatlust. Andmed vastasest ja olukorras teatatakse raadioga või mootorratturiga divisjoni või luurepatarei ülemale, hõlbustades seega õigeaegset hargnemiskäsu andmist. Esimesed rühmad hargnevad võimalikult kiiresti ja alustavad tööd 2 VP või baasiga, kusjuures optilisluure rühm kasutab raadiosidet. Teised rühmad hargnevad aeglasmalt ja püüavad igati tõsta töötäpsust.

Lahingus BOR ja BZR teostavad positsioonivahtust rühmade kaupa ešeloneeritult, kusjuures pideva töötamise tagamiseks üks rühm hargneb võimalikult kiiresti ja teine rühm võimalikult hoolikalt, parandades oma asetusega ka esimese rühma asetuse puudusi. Hüppe sügavus on keskmiselt 5—6 km.

Joon. nr. 2 kujutab luuredivisjoni paigutust pealetungil kaitseleasunud vastasele, kusjuures divisjoni juhtimine on tsentraliseeritud. BTR ülem fotogrammeetria laboratoorium ja ilmajaam asuvad normaalselt divisjoniülema KP läheduses.

Kokkuvõttes näeme, et teoreetiliselt võetuna on RKKa suurtükiväes instrumentaalluure teenistus rajatud üldiselt võrdlemisi hästi. Instrumentaalluure organite organisatsioon ja teotsemise põhimõtted sarnanevad suuremal või vähemal määral välisriikide kaasaegsele vaatele. Omades mootorsõidukeid, veoautodele monteeritud lahenduspunkte ja kasutades raadiosidet ja lihtsaid, kuid kiireid, töömeetode, RKKa optilis- ja kõlaluure rühmad hargnevad õige kiiresti — umbes 30—40 minutiga. Täpsaks töötamiseks hargnemisel optilis- ja kõlaluure-patareid vajavad 2—4 tundi. Seejuures saavutatakse täiesti rahuldavaid töötagajärgi. Loomulik, et see võib teostuda ainult eeskujuliku väljaõppega üksustes. Selline hargnemiskiirus võimaldab edukalt kasutada mõõteüksusi ka manööversõjas ning

õige suurel määral tõsta suurtükiväe mõjuvust. Kui selline hargnemiskiirus saavutatakse ka praktilisel ja tegelikus lahinguolukorras, siis RKKa sammub praegusajal instrumentaalluure

alal teiste riikide sõjavägede hulgas esirinnas. Selle kohta aga puuduvad täpsemad andmed. Samuti puuduvad ka andmed selliste instrumentaalluure üksuste arvu kohta, s. o. pole teada, kas neid on kõigis vastavais suurtükiväe osades. — m.

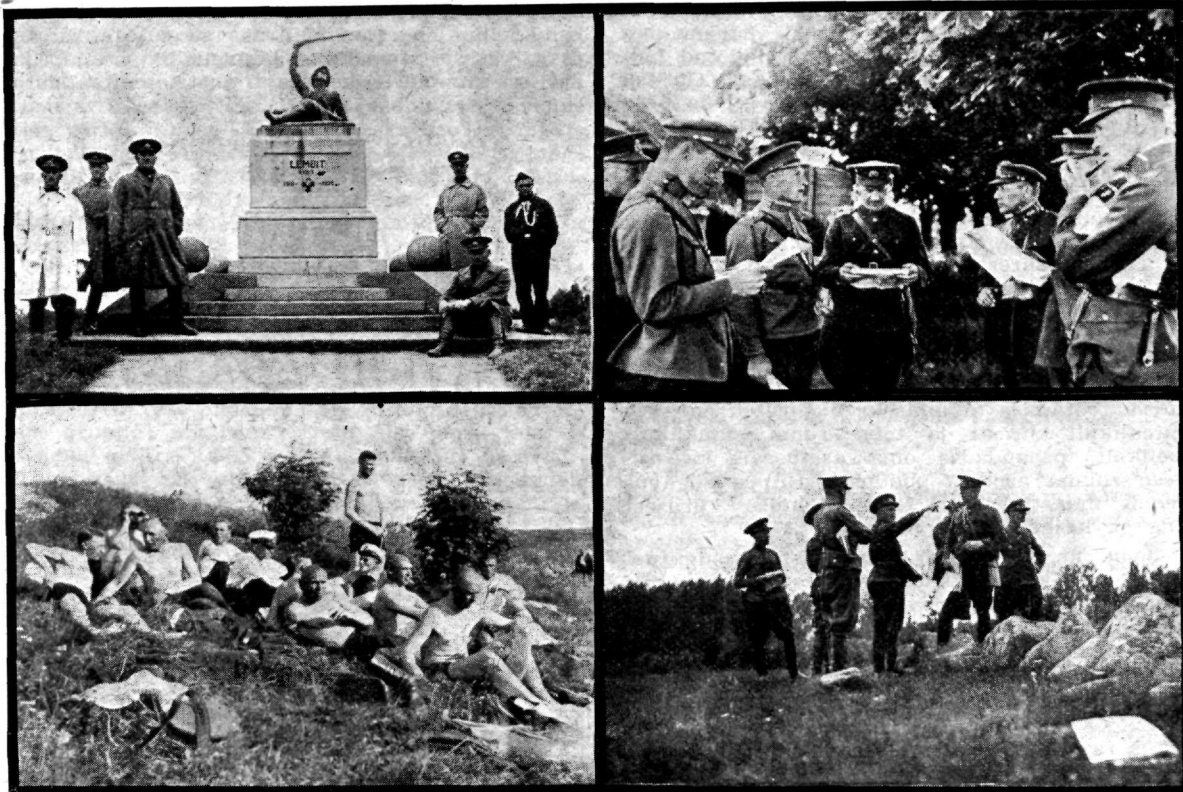
Kaitseväe elu.

PKP kursuse viies lend lõpetas töö.

30. juunil lõpetas pataljoni, kompani ja patareiülemate ühendatud kursuse järjekordne, arvult viies, lend oma töö, mis oli kestnud ümmarguselt kolm kuud. Kursuse lõppaktus leidis aset V. O. Keskkogu kasiinos Kaitseministri, Kaitsevägede Staabi ülem ja teiste kõrgemate kaitseväelaste osavõtul. Kursuslastele siin avaldati tänu nähtud väeva ja innuka töö eest, kriipsutades ühtlasi veelkord alla neid ideelisi eesmärke, millest oli kantud kursus ise ja mida kursuslaste kaudu taotletakse kanda edasi meie kaitse

väe otsestesse väljaõppe kohtadesse — väeosades.

On vist küll teatud ajamärk — et ühel või teisel alal püstitatavate tähisteni viimastel aegadel kõikjal püütakse jõuda ikka rohkem ja rohkem piiratud ajakuluga. Seda võime märkida ka oma kaadri oskustäienduse kursustel: PKP kursuse viimane lend teostas oma töö tunduvalt lühema ajaga kui see oli omane eelmistele lendudele — ainult kolme kuuga. Oma õppeeesmärkidelt kursus seejuures pole elanud üle silmapaistvaid muu

Pilte PKP kursuste V lennust.

Ülalt vasakult: *Lembitu ausammas Suure-Jaanis. — Õppuste juhatajaid välisõidul. — Vabal ajal. — Ülesandeid lahendamas.*

datusi. Töö tempo kiirendamine on saavutatud lihtsalt sellega, et õppekava on surutud kokku kõige hädavajalisemani. Sellele kahtlemata on aidanud kaasa asjaolu, et terves meie kaitseväge juhtkonna peres on juba saavutatud teatud ühtlus enamas jaos kasvatuses ja väljaõppe küsimustes, mispärast ka ühiste vaadete ja tõekspidamiste kujundamine kaadri erikursustel on saavutatav vähema ajakuluga ja vähema vaevaga kui see oli võimalik varematal aegadel.

PKP kursuse viienda lennu I õppeperiood (kevadine) kestis 3. aprillist kuni 13. juunini, II — sellest edasi kuni 30. juunikuu päevani. I perioodile langenud ajast kulutati: a) mitmesugustele informatsiooni loengutele — 10%, b) sõjatehnilisele ja taktikalisele ettevalmistusele — 56% ja d) kasvatuses ja õppetöö organiseerimisele ja teostamisele — 34%. II periood tervena kulus juhtimisharjutusteks maastikul, mis võeti läbi osalt Tallinna ümbruses, pikemalt aga Viljandimaal, kus maastik pakkus mitmekesiseid võimalusi teotsemiseks.

Oeldakse, et PKP kursusi alati on iseloomustanud kursuslaste suur töötahe. Kui see

nii, siis eriti tahtis seda kriipsutada alla kursuse viies, äsjalõpetanud lend. Töötahe ja indolid siin silmapaistvalt kõrgel tasemel. See pääsis maksvusele erilise rõhuga kursuse teisel perioodil, millist aega kursused ise loevad kõige huviküllasemaks ja õpetlikumaks ajajärguks terves oma õppetöös.

Viimase ajajärgu huviküllust aitas kahtlemata tõsta ümbrus ise, millest eraldi väärivad mainimist kokkupuuted meie muistse kangelase, Sakala vanema Lembitu elu ja võitluse kohtadega, mis veel tänapäevalgi võimelised elavalt manama esile kõike seda järelandmatust ja visadust, millega Lembit võitles oma maa ja rahva vabaduse eest. Teiseks teguriks välisõidu heas kordamiseks peab lugema Sakala üksiku pataljoni ülema kolonelleitnant Matsoni ja pataljoni ohvitseridekogu vastutuleikkust, mis aitas kursuslastel hõlpsasti saada üle oma peavarju ja igapäevase leiva muredest välisõidu kestel.

Kui kokku võttes PKP kursuse viies lend seega oma õppetöö tingimustes igati hästi oli ette valmistatud, mis silmapaistvalt kajasa

tus terves lennu töös, siis peasüüdlast selles kõiges kursused ise näevad eeskätt kursuste ülema kolonelleitnant Grabbi isikus, nagu neil seda võimalus oli otseselt ka avaldada kursuse lõppaktusel oma vanema, kolonelleitnant Tulf'i sõnadega. Siit peame otsima ka selle suure üksmeele ja hea omavahelise läbisaamise alust, mis kursuslasi ühendas nende ühise töö algusest kuni selle lõpuni.

Mitte vähem aitas kaasa PKP kursuste heaks kordaminekuks ka kursuste õpetajaskond, kes töötas suure innuga ja kaaluvas osas oli seotud oma otseste teenistuskohuste täitmisega ning seepärast kursustega seotud õppeülesandeid pidi lahendama teenistusest vabal ajal, saamata selle eest erilist tasu, töötades vaid ainuüksi kursuste hea kordamineku huvides. —st—

11. päevaga ümber Eesti.

9. üksiku jalaväepataljoni kapten Martin Elendt ja leitnant Oskar Okelmann alustasid Pärnust jalgratastel ümber Eesti sõitu 3. juulil s. a. kell 0800. Huvimatka sooritati kodumaa tundmaõppimise eesmärgiga. Pikemalt peatuti kaunimates kohtades, kus tehti rida hästiõnnestunud ülevõtteid. Teed olid väga head. Peatus- ja ööbimiskohtadel tuldi igal pool lahkesti vastu peale isemeelse ja upsaka Otepää alevi postkontori ülema, kes

Huvimatkajad enne väljasõitu Pärnus.
1. Kapten Elendt. 2. Leitnant Okelmann.

ka keeldus märkust kirjutamast huvimatkajate kontrollraamatusse. Suurimaks vaenlaseks peaaegu kogu teekonna kestvusel oli tugev vastutuul. Huvimatka möödus ühegi õnnetu vahejuhtumita ja kõigiti õnnelikult.

Matkajad jõudsid Pärnu tagasi 13. juulil s. a. kell 2000. Seega sõideti ümber Eesti 11 päevaga ja selle aja jooksul sõideti

Külas maailmarändurite-eestlaste juures Kärstnas.

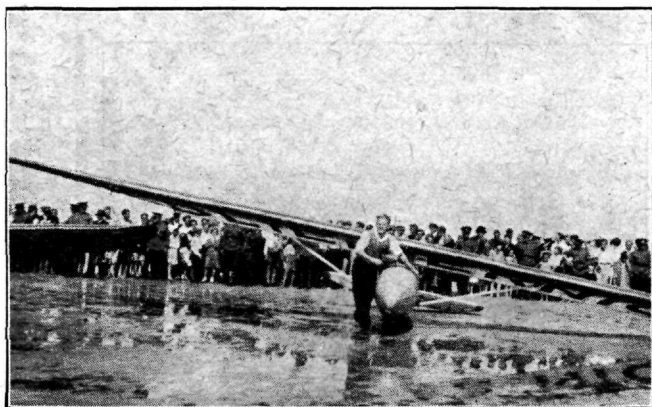
977,3 km. Mõlemad huvimatkajad olid lõbusad ja parima tervise juures. Veel tagasijõudmise õhtul jalutasid nad juba supelpargis ja merirannal. Matka sooritasid: kapten M. Elendt „Opelil“ nr. 13 ja leitnant O. Okelmann „Royal Einfieldil“ nr. 746, milised olid tagasijõudmisel samas seisukorras kui Pärnust lahkudes; teekonna kestvusel pole isegi õhukummidesse õhku juure pumbatud.

Huvimatkajad sõitsid: 3. juulil 101,2 km (Pärnu—Abja—Loodi), 4. — 29,5 km (Loodi—Viljandi—Loodi), 5. — 72,5 km (Loodi—Paistu—Kärstna—Helme—Tõrva—Pikasilla—Puka), 6. — 77,0 km (Puka—Pühajärve—Otepää—Munamägi—Elva—Tartu), 7. — 72,1 km (Tartu—Torma—Mustvee), 8. — 77,7 km (Mustvee—Lohusuu—Rannapungerja—Iisaku—Jõhvi), 9. — 123,3 km (Jõhvi—Narva—N. Jõesuu—Meriküla—Udria—Sillamäe—Türsamäe—Pühajõe—Oru—Toila), 10. — 94,3 km (Toila—Kohtla-Järve—Ontika—Aseri—Viru-Nigula—Kunda—Haljala), 11. — 98,7 km (Haljala—Kolga—Kahala—Jõeletme—Tallinn), 12. — 106,7 km (Tallinn—Harku—Keila—Vasalemma—Kloostri—Valgeristi—Uuemõisa—Haapsalu) ja 13. — 116,4 + 7,9 km (Haapsalu—Kirbla—Lihula—Lõpe—Ellamaa—Audru—Pärnu).

Läbisõidetud teekonna kohta on olemas kontrollkaustikus märkmed riigi- ja omavalitsusasutiste poolt. E. dt.

Lennusportlane A. Brasche purjelennukiga Pärnu kohal.

16. juulil s. a. Viljandi õhuasjanduse ühingu lendurid Ungern-Sternberg ja Brasche külastasid Pärnut — esimene enda mootoriga lennukil, teine purjelennukil.

A. Brasche purjelennukiga peale maandumist.

Lendurid saabusid Pärnu kell 1400. Viljandi aerodroomilt startides võttis Ungern-Sternberg enda ES-UBA-ga Brasche purjelennuki schleppt ja nii alustati teekonda Pärnu poole. Pärnu kohale jõudes vabastas purjelennuk enda schleppt ja tegi iseseis-

valt tiire linna ja supelpargi kohal, maandudes lõpuks plääzile, selleks määratud kohale. Maandumine toimus nii hästi ja libedalt, et tuhanded pealtvaatajad ei suutnud küllalt imestada.

Väga paljud nägid purjelennukit ja selle lendu esimest korda. Oldi tõsiselt üllatatud, et ka mootori abita võib püsida õhus ja teha pikki lende. Maandunud lennukite ümber jooksis kokku suur rahvahulk, kes oma silmaga tahtis näha ja koguni käega katsuda nii lennukeid kui ka vahvaid lendureid.

Hiljem ES-UBA sooritas linna kohal lõbulende kuni kella 1930, mil alustati tagasi sõitu Viljandisse. ES-UBA võttis purjelennuki jälle schleppt ja mõlemad tõusid kergelt õhku, kadudes peagi uudishimulike silmist Viljandi suunas.

Praegu sammub Viljandi kodumaa linnades õhuasjanduses esirinnas. Tohib loota, et viljandlaste demonstratsioon ja suured edusammud ka Pärnu ja teiste linnade lennuspordi-huvilisi virgutavad. Pärnu aerodroom valmib juba tulevaks aastaks, kuid lennukist pole kohapeal veel midagi kuulda, kuigi õhuasjanduse ühingule selle soetamine ei peaks olema ületamatu. Praegu ollakse küll täielikus varjusurmas. E-dt.

Reservohvitseride elust ja olust.

Vabariigi Ohvitseride Reskkoogu Juhatuse ringkiri.

Kõigile ohvitseridekogude juhatustele.

Ohvitseride Reskkoogu juhatusel algatusel ja viimase üldkoosoleku otsusel alustatud tagavaraväe ohvitseride organiseerimine on teostatud selle määrani, et kõik ettenähtud sektsioonid ja kesksektsioon on asutatud. Algatus on tagavaraväe ohvitseride üksmeelset ja isegi vaimustavat heakskiitu leidnud. Sektsioonide ja kesksektsiooni juhatused on väljendanud tahet asuda energilisele tegevusele nende organisatsioonile ülesseatud eesmärkide saavutamiseks. Sektsioonide juhatustelt on VOK juhatus saanud korduvaid küsimusi — mis teha ja kuidas teha. Samaseid on ülestõstnud keskjuhatus juba oma esimesel koosolekul, otsustades paluda kaitseministrit, et tema kesksektsiooni juure määraks ühe energilise tegevuse ohvitseri, kes temal aitaks tööd korraldada ja juhtida. Selle palve esitab VOK juhatus enda toetusega kaitseministrile. Praegu ega ka tulevikus ei tule sektsioonid omas töös toime ilma ohvitseridekogude heatahtliku ja energilise kaasabitaga. Seepärast VOK juhatus palub Teid endale südamele võtta ja kohustuda tegema:

1. Koostada sõjaliste õppuste kava Teie kogu sektsioonile, esialgul käesolevaks suveks ja hiljem eesolevaks talveks, kaaludes kohalikes oludes — kas on mõni taktikaline õppus ette näha, või mõni laager või poligon läheduses, kuhu sektsiooni liikmed võiks korraldada ekskursiooni; vast mõni huvitavam moment igapäevastelt õppustelt, kasarmuelust jne.; ühe säärase asja peaks suve jooksul korraldama; see mõte üles võtta, sektsioonile esitada ja teostamisel kaasa aidata.
2. Koostada kava neile õppustest osavõtmise võimalustele, mida näevad ette teenistuskäigu seadlus ja teised korraldused; selgusele jõuda — mis on ja kuidas on Teie oludes teostatav; kuulata ära sektsiooni soovid kava kohta; selle teostamisele on soovitatav kõigi võimalustega kaasa aidata.
3. Eriti korraldada ettevalmistamist aastame saamise katseteks; nõutada andmeid — kas ja kes soovib, mis alal; kavade muudatada, katsete tähtsused selgitada ja korraldada soovitatav õppused.

4. Teha ettevalmistusi talviste loengute korraldamiseks eraldi või ühiselt teg. ohvitseridega. Kas jätkub lektore, mis ainetes ja keda soovite väljaspoolt. Kui aegsasti peaksid need loengud toimuma, mis nädala päivil ja tundidel (liigne sagedus tüütab — seda tuleb meeles pidada).
 5. Kõik ohvitseridekogu tegevusavaldused, mis huvitada võiksid tag. ohvitseride, sektioonile teatavaks teha järjest ja aegsasti.
 6. Teatavaks teha sektioonile ohv. kogu kasiino ja muude ettevõtete kasutamise võimalused ja kord.
 7. Selgitada, kas tag. ohv. on vaja eeskirju ja määrustikke ja samme astuda nendega varustamiseks.
 8. Juhtida nende tähelepanu ajakirja „Sõduri“ tellimisele ja temale kaastöö tegemisele.
29. juunil pidas VOK ja Kesksektiooni juhatus ühise organiseerimise koosoleku, mille päevakorras oli ka ohvitseridekogude ja sektioonide juhatuste suhete selgitamine ja kindlaks määramine kodukorra üksikasjalikuks tõlgitsemiseks. Seal jõuti üksmeelsele otsustele, mida palun käsitlemiseks võtta:
1. Tuleb arendada kogude ja sektioonide kõige tihedamat ja sõbralikku koostööd, pidades kindlasti kinni ohv. kogude põhikirjast ja sektiooni kodukorrast.
 2. Juhatuste esindajate osavõtt vastastikku ohvitseridekogu ja sektiooni juhatuste koosolekuist on tingimata vajalik. Selleks tuleb Teil enda esindaja määrata, sellest teatada sektiooni juhatusele ja paluda viimast määrata enda esindajat Teile koosolekuile. Soovitav on kontaktipidajaks määrata alaliselt üks juhatuse liige, kes ühtlasi aitaks juhtida ja korraldada sektiooni tööd.
 3. Uute liikmete vastuvõtmine toimub põhikirjas ja kodukorras ettenähtud korras. Soovid liikmeks astumiseks võtab vastu sektiooni juhatus, kogub andmed ja enda seisukohaga annab ohv. kogu juhatusele otsustamiseks. Pärast seda annab sektioon: juhatus liikmekaardi välja ja kasseeerib liikmemaksu. Liikmekaardid kirjutab alla ohv. kogu juhatus ja lisab sellele enda pitsati. Liikmekaardi vormi saadab Kesksektioon juhatusele lähemal päivil. Selektioon liikmete vastuvõtul peab olema. Kogu juhatus võib keelduda tema teadmisel mittesoovitavat liiget vastu võtmast; soovitav aga sektiooni juhatusega ühine keel leida.
 4. Protokollid tulevad kinnitada. Siinjuures tuleb hoiduda tegevust takistavaist ja vahetõrkest; eriti tuleb siin kohasele moodusele mõelda Paide ja Kuresaare sektioonide suhtes, kes asuvad eemal — vast volitada kinnitama Karingüli kohapeal, lastes enne ehk telefonil protokoll ette lugeda. Ohv. kogu revisjonikomisjon revideerib sektiooni asjaajamist põhikirjas ettenähtud korras.
 5. Toetuse saamise palved tuleb anda sektioonile andmete kogumiseks. Kogu juhatus võib neid täiendada ja saadab palve VOK juhatusele. Toetuse küsimuses peab väga põhjalikult andmeid koguma, et

aidata VOK juhatusele hoiduda väheses rahas kergel käel jaotamisest. VOK juhatus kuulab ära Kesksektiooni juhatuse arvamise, alles siis otsustab ja saadab raha Teile edasiandmiseks asjaosalisele.

6. Neis kohtades, kus pole ohv. kogul kasiinot, nagu Paide ja Kuresaare, tuleb kogul loobuda temale kodukorra § 19. ettenähtud 50 s. liikmemaksust.

Lõpuks veel kord — sektioonide töö kordaminek on suurel määral ohv. kogu ja tema juhatuse heatahtlikust vastutulelikkusest ja taktitundest. Meie, tegevväe ohvitserid, oleme riigikaitse korraldajad ja ka selle eest vastutajad. Riigikaitse ja ka meie huvi on, et tagavaraväe juhtkond ajakõrgusel ja meiega ühes meeles oleks. Meie kohus on kõik teha nende avitamiseks töös, mis nemad tahavad teha riigikaitse huvides vabatahtlikult ja tasuta.

G. Jonson,
Kindralmajor,
esimees.

M. Tuisk,
Kolonelleitnant,
sekretär.

Valimiste tulemusi tagavaraväe ohvitseride sektioonides.

1. 1. jalaväe rügemendi tag.ohv.sektioonis: esimees res.maj. K. Maasik, teised liikmed res.kaptenid F. Kabanov ja A. Tamm ja res.n.leitnant B. Dultz.
2. 1. suurükiväe grupi tag.ohv.sektioonis: esimees res.n.ltn. A. Mets, teised liikmed res.vet.arst H. Link, res.skv.ametnik T. Bergmann ja n.ltn. S. Eichhorn.
3. 4. üks.jal.pataljoni tag.ohv.sektioonis: esimees res.lipnik V. Sõerd, teised liikmed res.kapten N. Vildena, res.kv.ametnik A. Laansoo ja res.lipnik A. Villers.
4. 2. suurükiväe grupi tag.ohv.sektioonis: esimees res.kapten Tambek, teised liikmed res.leitnandid Haus ja Martin ja res.n.leitn. Tõlpus.
5. I Diviisi staabi tag.ohv.sektioonis: esimees res.kol.-ltn. O. Luiga, teised liikmed leitn. J. Tomson ja res.kv.ametnikud N. Pääbo ja J. Pill.
6. 1. Soomusrongi rügemendi tag.ohv.sektioonis: esimees res.lipnik J. Martov, teised liikmed lipnikud E. Murs ja R. Liiv ja res.kapten A. Vaher.
1. Soomusrongi rüg. tag.ohvitseride allsektioonis (Paides) esimees res.kapt. H. Veem, teised liikmed res.leitn. A. Schiffer ja res.lipnikud V. Bock ja H. Risberg.
7. Skouts üks.jal.pataljoni tag.ohv.sektioonis: esimees res.kapten A. Lapmann, teised liikmed res.kapten H. Kruus ja res.leitnandid E. Käramees ja K. Noor.
- Skouts üks.jal.pat. tag.ohv.allsektioonis: esimees res.leitnant O. Viilip, teised liikmed n.leitn. B. Johanson, res.lipnik M. Öispuu ja res.ohv.aset. T. Saarepera.
8. 8. üksiku jal.pataljoni tag.ohv.sektioonis: esimees res.leitnant J. Vasar, teised liikmed

Dr. H. Krueger ja res.lipnikud A. Saan ja E. Lukats.

9. 3. üksiku jal.pataljoni tag.ohv.sektsioonis: esimees res.kapten R. S abbe, teised liikmed res.n.leitn. A. Martinson ja res.lipnikud H. Uibopuu ja R. Hiiop.

10. 2. Soomusrongi rügemendi tag.ohv.sektsioonis: esimees res.kapten T enno, teised liikmed res.kapten P allon ja res.lipnikud U niver ja V iilup.

11. Sakala üks.jal.pataljoni tag.ohv.sektsioonis: esimees res.leitnant L. L uha, teised liikmed res.proviis. J. L uik, res.kapten A. T oom i n g a s ja res.leitn. J. A d a m s o n.

12. 5. suurtükiväe grupi tag.ohv.sektsioonis: esimees res.major J. T a a d l e r, teised liikmed res.leitnandid J. J u h k a m ja O. L u h a ja res.lipnik G. T a l t s.

13. Pärnu garnisoni tag.ohv.sektsioonis: esimees res.kapten J. M ü h l b a c h, teised liikmed res.major J. P u l m a, res.kapten V a u ja res.n.ltn. Dr. N o r m a n n.

14. Ratsarügemendi tag.ohv.sektsioonis: esimees res.n.leitn. H. A i n s o n, teised liikmed res.n.leitnandid H. B e r g m a n n ja E. I l p ja Dr. vet.med. J. T o m b e r g.

15. II Diviisi staabi tag.ohv.sektsioonis: esimees res.kolonel E. K u b b o, teised liikmed res.kapten O. S a a r e m a a, res.n.leitn. T. G r ü n t h a l ja res.kv.am. L. S e i d e l b a c h.

16. Kuperjanovi üks.jal.patal. tag.ohv.sektsioonis: esimees res.kapten R i i v e s, teised liik-

med res.kapten K ö s t e r, res.leitn. K ä p p a ja vet.arst L a j a.

17. Auto-tanki rügemendi tag.ohv.sektsioonis: esimees res.kolonel A. S e i m a n, teised liikmed res.major E. T i n g a s ja res.kaptenid E. K a r t u s ja E. N e p s.

18. Sidepataljoni tag.ohv.sektsioonis: esimees res.leitnant K. M a r t i n, teised liikmed res.kapten P. J õ g i, res.leitn. H. V õ r k ja res.lipnik O. R e i n t h a l.

19. Pioneerpataljoni tag.ohv.sektsioonis: esimees res.kapten R. J o o n i t s, teised liikmed res.n.leitn. E. S o l b a ja res.lipnikud E. L o h k ja B ö l a u.

20. Kv. Keskaigemaja tag.ohv.sektsioonis: esimees res.arst B. V a h t r i k, teised liikmed res.arstid E. R i n g, K. R i s t ja A. R ö m m e r.

21. Kv. Ühendatud Õppeasutiste tag.ohv.sektsioonis: esimees res.leitnant F. K u u s e k ä n d, teised liikmed res.kapten V e e b e r, res.leitnant P a l i t s e r ja res.n.leitnant K i t s b e r g.

22. III Diviisi staabi tag.ohv.sektsioonis: esimees res.kolonel V. L i i v a k, teised liikmed res.major R. M o o r m a n n, res.kapten J. P õ d r a ja res.leitn. R. R a u d s e p p.

23. Kalevi üks.jal.pataljoni tag.ohv.sektsioonis: esimees res.kapten B. A b r a m s, teised liikmed res.leitnant E. L i i v m a n n, res.n.leitnant H. R u t o p õ l d ja res.lipnik E. K i m b e r g.

24. 10. üks.jal.pataljoni tag.ohv.sektsioonis: esimees res.leitnant J. T a r k f e l d t, teised liikmed res.leitnant A. S o k o l o v, res.lipnikud R. L i n d e ja J. S a n d e r.

Mereväe alalt.

Saksa allveelaevu New-Yorgi all.

Nagu teada, saatis Saksa valitsus 1918. a. suve jooksul allveelaevu ristlema Ameerika rannikule. Üks neist laevadest oli U-117. Selle esimene mehaanik on avaldanud reisikirjelduse, milles vähe tehnilisi üksikasju, küll aga palju muud huvitavat. Toome „La France Militaire“ järgi lühikese kokkuvõtte raamatust.

U-117 kuulus 12 samatüübilisest laevast koosnevasse seeriasse. Autor tähendab, et need laevad olid kõige täielikumad omal alal.

Sukeldunud oli U-117 veeväljasurve 1700 tonni; pikkus üle 90 meetri ja suurim laius 7 meetrit. Kiirus oli 15 sõlme, vee all — 9 sõlme. Relvastuseks oli üks 15-cm ja üks pikk 88-mm suurtükk 500 laenguga igahel; peale selle 4 torpedotoru 22 tagavaratorpeedoga. Lõpuks võis allveelaev peale võtta 44 miini. Tema tegevusraadius ulatas 14.000 mere miilini. Meeskond koosnes 55 mehest, nende hulgas laevakomander, insener-mehaanik, kolm teist ohvitseri ja arst. Kaks kolmandikku meeskonnast olid spetsialistid.

Allveelaeva peamasinateks olid kaks dieselit kokku 2400 hobuse jõuga. Masinad olid väga kõrgete omadustega. Kogu tegevuse kestel ei juhtunud ühtki riket või töötamistakistust. Oli ainult kaks tühist avariid: katkesid tüürikaablid tingitult roolimeeste liig närvilikust teotsemisest.

Mis puutub raskuste jaotusse, siis tõestab

kõik seda, et kalkulatsioonid olid tehtud piinliku täpsusega ja ratsionaalselt. Allveelaeva sukeldumine oli kalkuleeritud ookeani soolase vee kohaselt; sellepärast ei annud Kieli lahes magedas vees tehtud katsed küllalt häid tagajärgi. Vastupidiselt, sõja lõpul saavutati sukeldumise kiiruse rekord: 12 meetri sügavusele laskumine toimus 35 sekundiga.

Huvitav katse oli tehtud dieselite läbitöötatud gaaside ära kasutamiseks merevee destilleerimise seadeldise kütmiseks. Seda mõtet ei suudetud rahuldavalt realiseerida: tingitult sellest, et Saksamaal valitses suur vasepuudus, oli selle seadeldise torustik rauast, mis mereveega andis korralikku tööd takistavaid keemilisi ühendusi.

U-117 oli miinipanija. Eriline ruum andis võimaluse 44 miini äramahutamiseks. Elektrisüütajaga varustatud miinide laenguks oli 175 kg nitrotoluoli. Nende vette laskmiseks olid laeval mõlemas boordis torud, millised võisid mahutada igauks 3 miini. Miinid tõugati vette torudes asuva mehaanilise seadeldise abil.

Teatavasti on allveelaevadele väga hädaohtlikud kütteenite ja õlide sistemidest väljajämbunud ja veepinnale tõusvad äraandlikud rasvalaigud. Selle pahe kõrvaldamiseks olid kombineeritud vastavad kaitseabinõud. Need võimaldasid takistada vedelate ainete läbipääsu laevaseintest ja sellega vältida õlilaikude ilmumist

veepinnale. Autor nimetab seda seadelist sisternide surve elektriliseks regulaatoriks. U-117 oli esimene ja ainukene säärase seadeldisega laev.

Ühel ajal U-117 viibis Ameerika rannikul veeluse ristleja tüüpi U-140. Kuna viimase tonnaž oli märksa suurem, siis võis ta varustada U-117 kütteenetega. Laevadele antud maršruudi täpsus võimaldas neil kohtamist ettenähtud ajal lahtisel merel peaaegu tunnipealse täpsusega. Kütteenete üleandmine ühelt laevalt teisele toimus improviseeritud köisraudtee abil. Kütteenaine transporteeriti õhukindlalt

suletavates karpides, millistes harilikult hoiti suurtükilaenguid. Vaheldamisi täidetud karpidega liikus kaablil ka tühje, sel viisil hoiti kaabel vee peal. Kokkupõrgete vältimiseks tormisel merel oli säärase varustamisviisi väga otstarbekohane.

U-117 tagasisõit oli raskendatud miiniväljade tõttu, millised olid pandud inglaste poolt Inglise ja Norra randade vahel. Varsti peale tagasijõudmist kirjutati alla vaherahu; allveelaev anti üle liiduriikidele, kuid sõidul Inglismaalt Prantsusmaale ta hukkus. Lex.

Kaitseväe õppealalt.

Mõnda õppevahendeist.

N.-allohv. J. Robert, III diviisi õppekomp.

Õppevahendid omavad erilise tähtsuse kõigil õppealadel, eriti aga nüüd kaitseväes, kus sõdur peab lühikese teenistusaja jooksul omama kõike,

tagajärgi. On aga õppevahend vilets, must ja ebaotstarbekohane, siis on sellest õppevahendist vähe kasu. Õpilane suhtub halvasse õppevahendisse ükskõikselt ja õppevahend ei saavuta oma eesmärki ning töö tulemus on üle poole halvem kui korraliku õppevahendiga. Siin tahaksin esitada õppevahendit, mis on mõeldud:

a) k. klp. sihtimise ja külvamiste harjutusteks ja igasuguste vahede võtmiseks riidatule valangutega kuni 25 m distantsele.

b) Tiheduse sihtimiseks k. klp. ja v. püssidest kuni 100 m distantsele. Selleks on aparaadi tagaküljel kaks x ja y nummerdatud telge; telgedele asetatakse vastava distantsi märk, mille abil kontrollitakse tihedust.

c) Maastiku kirjeldamiseks ja hindamiseks. Selleks on aparaadil perspektiiv, mis on eriti selleks otstarbeks valmistatud.

d) Märkide kättejuhatamiseks ja tule korrigeerimiseks igasuguste liikuvate lahingukujude pihta.

Aparaat koosneb: 1) raamist, 2) jalgadest, 3) jalgade hoidjast, 4) kandangast, 5) perspektiivist, 6) tõstemehanismist, 7) 15-nest lahingukujust, 8) 7-mest igasugusest sihtimisharjutuse märgist, 9) tagavara märkide ruumist, 10) tagavara abinõude kapikest, 11) kahest x ja y teljest.

Jagu läheb aparaadiga tiheduse sihtimiste harjutustele püssidest. Kõrval seisab aparaadi konstruktor n.-allohv. J. Robert.

mida dikteerib laiaulatuslik õppekava. Õppevahendeid tuleb seepärast valmistada kogemuste ja katsete põhjal, et need oleksid küllalt otstarbekohased. Aeg-ajalt tuleb neid viimistleda vastavalt ajakohastele nõuetele. Ainult hästi viimistletud õppevahenditega võib saavutada häid

Sõjaväelisi teateid välisriigest.

Kaitseväe uus välivorm Saksamaal.

Mitte üksi meil ei tegeleta vormimuutmise küsimusega. Ei ole palju aega tagasi, kus „Sõdur“ avaldas inglise uue välivormi kirjelduse ühes piltidega. Inglismaale on järgnenud Saksamaa, kus hiljuti samuti maksma pandi uus vorm, mille kirjelduse toome „Militär-Wochenblatt'i“ järgi.

Nii inglise kui saksa vormimuutmisel on mindud välja puht praktilistest motiividest. Lahingrõivastuse juures on jätud kõrvale esteetilised ja rahvuslik-traditsioonilised kaalutlused; mõõduandvaks on olnud peamiselt otstarbekohasus.

Saksa uus kaitseväe välivorm.

Välikuub peab vastama järgmistele nõuetele: kerge kaal, suurim võimalus keha järgi passimiseks, suur liikumisvabadus, head hügieenilised omadused. Senine kuub ei saanud ühtegi neist nõuetest täita, kuna ta oli mõeldud ühel ajal väli- ja esinduskuuena. Sellest tingitult tuli luua uus vorm, milline on mõeldud ainult teenistuse (väli-) vormina. Sakslased ise väidavad, et uus kuub on praeguste teaduste ja tehnika tippsaavutus.

Kuuel on pluusi lõige, sileda seljaga, eest viie nõõbiga nõõbitav. Selgapassimise „tagavaraks“ on tagupoolel kaks pressvolti. Talje on lahtine — mida lahtisem kuub, seda sobivam võitlejale sõdurile. Käsesuud on

nõõbitavad: soojaga võib neid lahti nõõpida ja üles keerata; külmaga — tihedamalt ümber käe nõõpida. Krae on mahakeeratud püst krae lõikega, selle iseäraldusega, et ta on mõeldud ka avatult kandmiseks (vaata pilt).

Suuri tulemusi on saavutatud hügieenilisel alal. Erilise ümbertõtamisviisi abil on kuue-kalevi õhu läbilaskevõime tõstetud 40 l minutis ruutdetsimeetrilt senise 15 l vastu. Naha kaudu hingamise hõlbustamiseks on kuub voodrita; selle asemel võetakse tarvitusele koetud iselaadi särk, suure absorbeerimisvõimega. Külgedel on kuuel uudisena suured pealeõmmeldud taskud kaartide, kirjutus- ja joonestusabinõude jaoks. Pluusi kaal on 1000 gr võrra kergem senise kuue omast, samuti hind poole odavam. Esindusvormina jäävad maksma senised riided. Püksid — põlvest 4 cm laiemad — on ühised väli- ja esindusvormile.

Ka jalatsite küsimus on leidnud otstarbekohase lahenduse. Rivisaabas peab olema kergesti passitav ning hõlpsasti jalga ja jalgast tõmmatav, eriti märjalt. Peale selle peab ta kandjale võimaldama kergenduse loomist hõõrunud ja paistetanud jalgade korral jne.

Sellest tingitult loobuti senisest ajaloolisest saanud „Knobelbecher'ist“ ja võeti tarvitusele uus nõõrsaabas kombineeritud nahk-kamassiga; seda pärast viieaastast katsetamist.

Kõigi uute riietusesete väljatöötamisest on osa võtnud väljapaistvamaid saksa asjatundjaid ja tähtsamaid erikoole tekstiil- ja naha-alal, samuti saksa hügieenikere ja füsioloogide.

Peale ülalkirjeldatud vormimuudatuste, millised juba maksma pandud, on katsetamisel uus kergem seljaranits, uus välimüts ja uus kergem kiiver. LEX.

Kuidas sõditakse Lõuna-Ameerikas.

Selle kohta manab meie silme ette huvitava pildi üks itaalia sõjaajakirjanik, kellel oli korda läinud jälgida sõjategevust Brasiilia vabarjigi valitsuse ja sama riigi mässulise provintsi Sao Paulo vahel. Sõjategevus algas 10. juulil m. a. ja lõppes sama aasta oktoobrikuus, seega vältas ümarguselt 3 kuud. Kuigi selles ajavahe-
mikus tulistati püssidest, kuulipildujatest ja isegi suurtükkidest, korraldati kaitset ning sooritati pealetunge, ja Brasiilia ajalehed töid pikki kirjeldusi laiaulatuslikest sõjalistest operatsioonidest ja veristest lahingutest, ei saavat siin

ometi kõnelda tõelisest sõjast, nagu meie seda oleme harjunud mõistma. Isegi korralikest sõjavägedest ei võivat juttu olla, kuigi mõlema vastaspoole relvastatud jõududes esines ka regulaarvägi. Vabariigi valitsus kuulutas küll välja mobilisatsiooni Paranã ja Santa Caterina provintsis, kuid see ei annud mingeid reaalseid tagajärgi: teenistusse ei ilmunud ühtegi sõdurit. Tuli seepärast asuda vabatahtlike palkamisele; kuid ka siin polnud kuigi suurt valikut, ning tuli võtta teenistusse kõik, kes aga kätte juhtusid ja selleks soovi avaldasid. Loomulikult sattus sealjuures sõjaväkke palju alaväärtslikku elementi. Kõik vabatahtlikud koondati omaette üksustesse ning väeosadesse. Mis puutub regulaarväeosadesse, siis pidid need olude sunnil — mobilisatsiooni äpardudes — astuma välja rahuaegsetes koosseisudes; viimased üldjoontes sarnanesid prantsuse ennesõja-aegsetele koosseisudele. Jalavägi moodunes rügementidest ja üksikutest kütipataljonidest. Sõjaaegse koosseisuga rügementi kuulus 3 pataljoni à 4 kompanit, à 4 rühma, à 4 jagu, milledest igâhhes 15 meest. Ratsavägi oli korraldatud rügementidesse, milledest üks osa koondatud diviisidesse ja teine osa eksisteeris iseseisvate üksustena; need viimased olid varustatud ka raskete automaatrelvadega. Suurtükiväes oli 75 mm Krupp'i väli- ja 75 mm Schneideri mäesuurtükke 1919. a. mudel; neist viimaste laskeomadused olid täiesti rahuldavad, kuna aga esimeste omad jätsid soovida paremat. Peale selle olid veel mõned üksikud grupid 105 mm Krupp'i suurtükidega, vanem mudel. Insenerivägi koosnes kehvalt varustatud pataljonidest, eriti kasinasti oli sillaehitamise materjale ning abinõusid, milledest pärastpoole jõgede ületamisel tundus suur puudus. Ka vooriosa oli puudulik nii materjali kui ka personaali poolest. Et rahuajal ajateenijate koosseis oli väike, kaader aga esines täiel arvul, siis juhtide arv oli ebanormaalselt suur, võrreldes juhitavatega; nii näiteks oli jalaväe pataljonis kahe vanemohvitseri, nelja kuni viie kapteni ja suure hulga nooremate ohvitseride peale kõigest kuni 250 sõdurit. Ohvitserkonnal puudusid sõjakogemused ja tema professionaalne ettevalmistus, eriti aga sõjaline kasvatus oli üldiselt nõrk, väljaarvatud vast nooremad, kes olid lõpetanud Rio de Janeiro sõjakooli viimaste aastate vältusel. Milline oli ohvitseride arusaamine oma kohustest, eriti aga sõjaväelisel distsipliinist, seda näitab väga piltlikult järgmine lugu: üks koloneli auastmes vanem juht keeldus minemast oma väeosa juure rindele, teatades sellest avaliku kirjaga ajalehtedele, kus ta oma tõrkumise põhjuseid püüdis seletada poliitiliste motiividega. Vägede ülemjuhataja, selle asemel, et mässulist koloneli kõige karmimate abinõudega korrale kutsuda, nagu seda nõuavad distsipliin ja sõjaseadused, mitte ainult ei jätnud teda hoopis ilma karistusest, vaid koguni luges tarvilikuks astuda temaga ajalehtede kaudu vaielustesse, püüdes koloneli veenda, et temal siiski ei olnud küllaldasid põhjuseid keelduda minemast oma väeosa juure rindele. See ei olevat kaugeltki ainu-

keseks sellesarnaseks juhtumiks brasiilia sõjaväes. Paremini ei seisnud lugu ka allohvitseridega, kelledele muuseas ei olevat vastava seadusega antud distsiplinaarset võimu neile teenistusse korras alluvate sõdurite üle. Selle tagajärjel ei olevat sugugi harvad juhtumid, kus sõdurid keelduvad täitmast allohvitseride käskke, eriti lahingolukorras ja niisuguste ülesannete lahendamisel, mis on seotud tavalisest suurema hädadohuga. Niisugused vastuhakkamised harilikult lõppevat sellega, et teised sõdurid kuulutavad endid solidaarseteks mässulise ja vastuhakkajad jäävad karistamata. Kõigest sellest nähtub selgesti, et valitsuse vägede lahingvõime oli üsna väike, kuna juhtidel puudus tarviline autoriteet juhitavate suhtes, distsipliin oli täiesti madalal järjel ja üksuste, eriti just regulaarja vabatahtlikest moodustatud väeosade vahel polnud orgaanilist sidet. Ka polnud valitsuseväed, kes lugesid „sõja“ lõpuks oma ridades mitte üle 17.000 mehe, arvult kuigi tugevad. Vaatamata sellele, mässulise provintsi Sao Paulo väed, kes nii kvantitatiivselt kui ka kvalitatiivselt olid valitsuse vägedest tugevamad, ei julgenud omale soodsaks kujunenud olukorda ära kasutada ja pealetungile üle minna. Nad piirdusid harilikult sellega, et valisid endale soodsa vastupanupositsiooni jõgede taga ja tähtsamaid ühendusteid valitsevatel mäeharjadel või kungastel, kaevusid seal sisse, seadsid automaatrelvad üles ja jäid ootama vastase pealetungi. See viimane kavatses pikkamisi läheneda, avades ettevaatlikult juba mõne kilomeetri kauguselt püssi- ja kuulipilduja tule kaitsele asuva vastase pihta. Sattudes omakorda mässuliste tule alla, valitsuse vägede pealetung hakkas raugema; tegevus koondati rindelt tiibadele, milliseid venitati niikaua, kui avanes võimalus vastase haaramiseks. Niipea, kui kuuldus püssipauke mitte rindelt, aga külje poolt, mässulised tõmbasid valge lipu üles või taandusid kiiresti järgmisele vastupanupositsioonile. See on „lahingute“ ja „operatsioonide“ üldpilt. Mis puutub „lahingute“ üksikasjadesse, siis need kujunesid väikeste oma käepeal teotsevate salkade retketeks ja metsalahinguteks, mida ei ühendanud omavahel ei operatsiooni idee ega üldine tegevus. Ka nende episoodiliste väikemasstaabiliste kokkupõrgete tagajärjed ei jätnud üldiselt muljet, et siin on tegemist tõelise sõjaga: vaenulise tegevuse lõppedes „operatsioonide“ piirkonnas ei olnud näha ei purustatud linnu, ei hävitatud külasid ega tambitud viljapõldusid; suhkropilliroog võis kasvada nagu varemgi ja kohviistandused andsid endist saaki. Ainult ühendusteedel oli harilik liikumine kõvasti takistatud ja toidu- ning teiste esimese järgu tarbeainete hinnad tublisti tõusnud. Muidu aga andsid tunnistust äsja lõppenud „sõjategevusest“ ainult mõni üksik kaeviku jupp kuskil künka otsas maantee või raudtee ääres ühes selle ees asuva mõneteibalise viltu vajunud okastraataiaga. Nii sõditakse Lõuna-Ameerikas... („Le Forze Armate“ 10. juunil 1933).

Sõjakirjandusi.

LEEDU.

„MUSU ŽINYNAS“
Nr. nr. 94—99 — 1933.

Leedu kaitseväge-teaduslik kuukiri „Musu Žinynas“ ilmub üks kord kuus; seni on ilmunud tähendatud kuukiri juba 99 numbris.

„Sõdur“ kavatses regulaarselt avaldada meile sõbralikult suhtuva kaitseväge kuukirja sisustikku, refereerides kokkuvõtlikult üksikuid tähtsamaid artikleid, et tutvustada oma lugejaskonda leedu kaitsevägele mõttega. „Musu Žinynas“ on refereerinud järjekindlalt „Sõdurit“, tuues ära meie üksikute autorite artikleid täielikult.

Nr. 94 — jaanuar. Kol. Vitkauskas. — Märkmeid raklaske alal. Selgitatakse küsimusi, millele on määrustikus avaldatud vähetähtsuse ja nimelt: sihtimine, õhu kaal, tuule mõju, laskmine varjatud asendilt, samuti üle oma vägede, kauguse mõõtmine märgini jne. Tagavaraväge kapten Jurgelevicius. — Ameerika distsipliini ja sõjaväelise viisakuse aluseid. (Tõlge kindral D. C. Shanh'si tööst). Viisakuse aluste kohta tehakse resümee: — „armee nõudis ja nõuab oma ohvitseridelt eneseaustamist, täiuslikkust kõnes ja maneeris ja samuti viisakust käitumises teistega.“

Edasi tuuakse tõlge saksa keelest, kuidas valmistada ette noori õisteks tegevusteks, siis kirjutatakse tagavaraväge ohvitseride ettevalmistusest Prantsus- ja Inglismaal. Bibliograafilises osas tuuakse prantsuse, poola ja vene lahingeskirjade ja sõjalise ajakirjade retsensioonid.

Nr. 95 — veebruar. Kapten M. Mickevicius. — Ühendatud väelike sõjalised tegevused ja harjutused talvel. Autor on kasutanud ühes poola ajakirjas esile toodud mõtteid. Leedu talv kestab 15. 11. — 15. 03. See loomulikult mõjustab sõjaväge väljaõppe süsteemi. Tuleb rohkendada väliõppusi talvel, kasvatada sõjaväge teotsema kõige ebasoodsamal talvisel sõjakäigul. Edasi, meile juba tuntud „Üs saksa rühm ja löögigrupp“. Major Sidabras. — Õhu kaitse rännakul. See artikkel on täielikult toodud tõlkes poola ajakirjas „Przeglod Wojskowy“. Vene väljamäärustiku järele selgitatakse pataljoni lahtikiskumist kontaktist. Major Petkunas. — Mõtteid kestvast fortifikatsioonist. Kindralite Leveque, Normand, Schwarz ja kol. Chauvineau ettepanekute uurimine. Kõik nad tulevad ühele otsusele. Soovitatakse aegsasti kindlustada need raioonid, millised läbibatakse vaenlaselt tingimata. Kapten Legenpušas. — Asimuti asetamine koosinuse valemiga järgi. Major Rušanovas. — Kultuuriselgitustöö poola armee. Selgub, et poola armee kultuuriselgitustöö juhtidele-ohvitseridele ja kõigile teistele ohvitseridele on tehtud kohuseks erilist tähelepanu pöörata kultuuriselgitustöö tundidel võitlusele kommunistlike loosungite vastu. Poolas on töötatud välja selleks sõjaväge teadusliku instituudi poolt vastavad juhendid.

Nr. 96 — märts. Kol.-lt. S. Rastikis. — Jalaväge ettevalmistus rännakuks. Artiklis tuuakse esile Kaiser-Wilhelm Inst. für Arbeitsphysiologie rännakute uurimused.

1932. a. korraldati leedu armee rännakute katseid. 5. jal.-rügemendi kaks kompanit tegid 24 km rännaku Kaunase raioonis 3 tunni 17 min. jooksul (suurpuhkusega 5 tundi 17 min.) 7. jal.-rügemendi kompanid tegid sama pika rännaku Klaipeda raioonis 3 tunni 1 min. jooksul. Sõjakooli pataljonil õnnestus 24 km rännak teha läbi Kaunase raioonis 2 tunni 45 min. jooksul. Autor loeb tarvilikuks töötada välja kiiremas korras vastavad juhendid kõigile väelikele rännakute ettevalmistamiseks ja teostamiseks.

Selle numbriga avati eriosa lennugäge eriküsimuste käsitlemiseks. Edaspidi kavatsetakse anda välja aastas 1—2 erinumbrit. Toome esile sellel alal kirjutatud artiklid: Lendur-major Mačniika. — Hävitajad ja nende tegevus. Lendur-kapten Ulpa. — Millised peavad olema lendurvaatleja teadused. Lendur-major Špokevicius. — Õhufoto kasutamine taktikalisteks vajadusteks. Lendur-leitn. Adomavicius. — Sõjaväge õhuasjanduse tehnika ja organisatsiooni arengu ülevaade. Lendur-major Mikolajunas. — Raadiogoniomeetria inglise õhuväes. Lendur-major Puragnis. — Õhuasjanduse rekordid.

Nr. 97 — aprill. Kol.-lt. Grinius. — Tule loor, mis on kirjutatud kol. Touchoni loengute — Les rideaux de feu järele. Kol. A. Traksmann. — Eesti kaitseväge väljaõppe ja kasvatuse põhiküsimusi. Eesti armee kolonel annab põhjaliku ülevaate: õppe- ja kasvatustööde organid armee (kavastaabi VI osak.), doktriin, juhtide ettevalmistus, sõdurite ettevalmistus, kultuuriselgitustöö armee, sõjaline literatuur. Major Lesauskis. — Ballistika üldine probleem. Tag. leitn. Bukota. — Schliiffeni kava väärtusest. Bibliograafias tuuakse „Sõduri“ ja poola „Przegl. Piechoty“ retsensioonid.

Nr. 98 — mai. Kol.-lt. S. Zaskevičius. — Veel kord staabist. Põhjalikult käsitledes vene ja saksa kindralstaape, autor veendub, et „otsustab inimene, aga mitte vahendid või asutused“. See sügav mõte on makse ka staabi korporatsiooni üksikute isikute suhtes. On täiesti ükskõik, kuidas ka nad ei „hiilgaks“ väliselt ja ei poogiks endale kõlavaid nimesid, kui aga staabi korporatsiooni üksikud liikmed osutuvad vähehinnalisteks, siis võib kannatada kogu rahvusarmee tegevus.

Major Dulksnys. — Päevase rännaku õhukaitse. (Vastus major Sidabras'e artiklile nr. 95). Pavel Šležas. — Keistuti perekond. Ajalooline uurimistö Leedu suurväest Keistutist. Kirjutus järgneb. Major Tomson. — Eesti ja tema relvastatud jõud. Eesti armee ohvitseri artikkel. (Eesti ja Leedu sõjalised ajakirjad vahetavad järjekindlalt omavahel artikleid). R. Öller. — Soo-

me armee. Soomes asuva Leedu konsuli informatsiooni kirjutus soome kaitseväge ümberkorraldamisest territoriaal süsteemile.

Nr. 99 — juuni. Kol.-lt. Grinius. — Otuse põhielemente. Järgneb. Kol.-lt. Rastikis. — Vahimeeste teenistus. Järgneb. Inseneriväge kolonel Acukas. — Vee puhastamine rännakul. Vaadeldakse vee puhastamise ja maitse suurendamise viise: seistumine, filtreerimine (kurnamine), steriliseerimine, keemiline puhastamine. Pavel Šlezas. — Keistuti perekond (suurvürst Keistut valitses XVI sajandil). Bibliograafilises osas tehakse põhjalik retsensioon „Sõduri“ nr.nr. 7—15, läti „Militarais Apskatsi“ ja poola „Prz. Piechoty“ kohta.

BELGIA.

BULLETIN BELGE DES SCIENCES MILITAIRES.

Juuni 1933. a.

1. Kindr.-major Pierard. Lehekülgi Belgia sõjaväe ajaloo 1914.—1918. a. sõjast. Kindluse pontoonitegijate tööde kirjeldus Antwerpeni kindlustatud positsioonidel 1.aug. kuni 10.okt. 1914. a. — 2. Kol.-lt. Bouha. Jalaväerügemendi tegevuse uurimine lahtikiskumisel vastasest. Küsimust selgitatakse konkreetse ülesande lahendamiseks. — 3. Kol. De Caë. Vastase kujutlemine meie harjutustel. Praktilisi näpunäiteid selle küsimuse kohta; sealjuures on oletatud, et vastane teotseb saksa sõjadoktriini nõuete kohaselt. — 4. Leitn. Thonnard. Jõgede

ületamine. Kirjeldatakse Piave ületamist prantslastelt ja itaallastelt 25.—30. okt. 1918. a. Artiklil on järg. — 5. Kapt.-major Narman. Galitsia lahing augustikuul 1914. a. Kindr. Golovin'i samanimelise kirjatöö refereerimine. — 6. Bibliograafia.

Juuli 1933. a.

1. Kapt.-major van Pottelsberghe de la Potterie. Ajaloo lehekülgi Belgia sõjaväe tegevusest 1914.—1918. a. sõjas. 4-da karabineride rügemendi tegevuse kirjeldus 9. sept. 1918. a. — 2. Major Delvaux. Vauban ja Belgia piir. Lühike ülevaade Belgia piiri kindlustamisest Vauban'ilt. — 3. Leitn. Thonnard. Jõgede ületamine. Artiklil on järg. — 4. Kapt. Rigal. Töökavu tunnimeeste ettevalmistamise alal väliteenistuses. — 5. Kapt.-major Col-soulle. Kallalitungi ettevalmistamine suurtükiväes. Mida vähem on suurtükiväge, seda paremini peab ta laskma. Selle kättesaamiseks oleval tarvilik: a) võimalikult täpsamalt juhatada kätte laskmist teostavale suurtükiväele märgid; b) tihedamini värskendada aeroloogilisi andmeid; d) lubada toimetada eellaskmisi või laskmiste kontrolli; e) anda küllaldaselt aega tegevuse ettevalmistamiseks; g) nihutada suurtükivägi niikaugemale ette kui vähegi võimalik. Neist reegleist kinnipidades oleval võimalik hoiduda vigadest, millised muidu võivad viia äpardumisele suurtükiväe tegevuse kallalitungil. — 6. Kol.-lt. Nonnon. Vaatlus. Konkreetse juhuse uurimine väekorpuse suurtükiväe vaatluse toimetamise alalt. — 7. Bibliograafia.

Bibliograafia.

Kol.-lt. Reboue. Modernsete automaatrelvade suured laskemoona kulud. (Vt. „La Science et la Vie“, aprill 1933. a.). „See pole kellelegi teadmata, et 1914. a. meie laskemoona tagavarad olid puudulikud: just laskemoona vähesus oli põhjuseks, mis pärast meie ei saanud täiel määral ära kasutada oma võitu Marne'il. Selle vastu kaugeltki mitte kõik ei tea, et meie jalaväe laskemoona: püssi- ja automaatrelvade padrunite tagavarad olid vägagi napid ja et kaunis tihti meie ei suutnud sel alal rahuldada jalaväe kõige hädavajalikumaid tarbeid.“ Nii arvab autor. Ja sellepärast oma töös ta tahab juhtida tähelepanu alatasa suurenevatele nõudmistele laskemoonas ja tarvidusele alati hoida ladudes suured laskemoona tagavarad.

Autor tuletab meelde, et Maailmasõja vältusel Prantsusmaal valmistati 2.943.000 püssi. 1914. a. prantslastel oli kõigest 5.100 kuulipildujat, sõja ajal valmistati juure 94.000 rk ja osteti väljast 18.000 rk, millistele arvudele veel lisandub 225.000 k.-kuulipildujat. Maailmasõja esimese kahe kuu vältusel laskemoona kulu oli palju suurem kui esitsa võidi arvata. Positsioonisõja ajal ta vähenes tunduvalt; selles oligi peamine hädast, kuna selgus, et laskemoona vabrikud, mis rahuaegsete kalkulatsioonide järgi

pidid andma iga kuu ümarguselt 108.000.000 padrunit, tegelikult suutsid ainult valmistada: augustis — 67.000.000 tk., septembris — 101.000.000 tk., oktoobris — 105.000.000 tk., novembris — 98.000.000 tk. ja detsembris — 66.000.000 padrunit. Seepärast on siis ka arusaadav, et pärast esimese kahe kuu suurte padrunikulude ja juurevalmistamist alla ettenähtud normide 1. jaan. 1915. a. ladudes leidus kõigest 683.317.000 padrunit tagavaraks. Vaatamata juurevalmistamisele, see arv 1. apr. 1915. a. vähenes 591.000.000 padrunini. Ainult pärast-poolle padrunite toodang hakkas tõusma, jõudes sõja lõpuks 7.000.000 padrunini päevas.

Kas tuleviku sõjas laskemoona kulu väheneb? Autor arvab et ei. Vastupidi: jalaväe laskemoona kulunormid kindlasti saavad ületama ka kõige suuremad Maailmasõja ajal sel alal noteeritud arvud. Põhjused: 1. Praeguses olukorras tekkinud sõda ei annaks nii suuri võimalusi suurtükiväe kasutamiseks, nagu see oli 1918. a. lõpu poole, eriti prantslaste poolt. 2. Motoriseeritud võitlusvahendite arv kasvab lakkamatult; võitluseks nende vastu jalaväel ei ole praegu teist abinõu, kui tulistada neid kõikidest käepärast olevatest automaatrelvadest, nii intensiivselt kui vähegi võimalik, heas lootuses, et mõni kuul satub lahingumasina vaatluspilusse

või läbib mõne teise õrnema koha. 3. Lahingutes veel harjumata jalavägi alul kulutab väga palju laskemoona, tulistades tihti oma närvide rahustamiseks, ilma käskiva tarvidusega. 4. Automaatrelvade hulk kasvab vahetpidamata ja neilt kulutatavate padrunit arvu ei saa milgil tingimusel võrrelda 1914. a. normidega. 5. Tänapäeva lahingdoktriin seab automaatrelvadele üles väga laialdased ülesanded, millede täitmine nõuab määratud laskemoona hulka. 6. Piirikindlustuste (prantsuse) süsteem võib täita oma otstarbe ainult siis, kui ta käsutuses on suured laskemoona tagavarad.

Niiviisi küsimust kaalunud, tuleb autor otsusele, et isegi siis, kui sõtta tuleks astuda ainult 20 diviisiga, kuluks päevas ümarguselt 26.000.000 padrunit, kuhu hulka pole arvatud lennuväelt, ratsaväelt, soomusosadelt, õhukaitset ja automaatrelvadelt fortifikatsioonilistes ehitistes kulutatavad padrunid. Teisest küljest puuduvad aga praegu väljavaated valmistada päevas 3.600.000 padrunit, nagu see 1913. a. kalkulatsioonide (prantsuse) järgi pidi sündima esimestel sõjakuudel. Kokkuvõetult: a) on tarvilik juba rahuajal, võrreldes senisega tublisti suurendada ladudes hoitavaid padrunit tagavarasid; b) ettevalmistada juba rahuajal suurejoonelisemad padrunit valmistamist sõjakorraks.

Itaalia gaasikaitse eeskiri 1930. a.

(„Regolamentazione sulla difesa contro gli aggressivi chimici“).

Venelaste arvamuse järgi see eeskiri pakuvad erilist huvi, kuna ta tundub läheb lahku teiste riikide samasisulistest eeskirjadest (Poola — 1924. a., Saksa — 1926. a., Inglise — 1927. a. ja Prantsuse — 1929. a.). Samal ajal kui need viimati nimetatud eeskirjad kujutavad endast õieti Maailmasõja ajal antud üksikute juhendite kokkuvõtteid (eriti Prantsuse 1929. a. eeskiri, mis oleval peaaegu täielik ärakiri 1918. a. eeskirjast), itaallaste oma suunduvad hoopis uutele teedele, purustades sidemeid Maailmasõja vältusel sel alal kujunenud traditsioonidega. Eeskirja tähtsamad uudsused oleval järgmised: 1. Pärastsõjaaegsete keemiliste kallaletungivahendite üksikasjalik kirjeldus, eriti milliseid kasutatakse lennukeilt, missuguseid tarvitatakse vaenlase vahetus läheduses olles ja mida visatakse vastase asukohta suurtüki mürskudes vedelainena. Gaasilainete kasutamisele ei anta enam endist tähelepanu. Keemilistest võitlusvahenditest loetakse tähtsamaks yperiiti. 2. Gaasikaitse üksikasjalikum korraldamine, eriti manööversõja oludes. 3. Võimaluste põhjalikum kaalutus, kuidas teostada gaasikaitset käepärast olevate materjalide ja abinõudega, võttes arvesse, et tegelikult ei lähe korda varustada kõike kõigi gaasikaitseks tarvilike abinõudega, eriti manööversõja oludes. 4. Vägede ettevalmistamisel gaasikaitseks ei soovitata minna liialdusteni sooritades, näiteks, gaasitorbikuid mahavõtmata 15 km rännakuid puhkusega 1—2 tundi (kah torbikutes), nagu seda oleval tehtud mõnedelt väeosadelt. Gaasikaitseks tuleval kõik ära teha, mis tarvilik ning võimalik, kuid tuleval hoi-

duda otstarbetust. 5. Eeskirja jutustav toon. Eeskirjas ei oleval näidatud, mida tuleb teha ühes või teises olukorras, vaid antavat täpsalt, selgel ning hõlpsasti arusaadaval keelel juhatusi, kuidas tuleb teostada üldse. Eeskiri oleval väga tarvilik ka punaväele, kuna ta sisaldavat andmeid, mis puuduvad N. Vene 1927. a. gaasikaitse eeskirjas ja nimelt: a) kuis kaitsta ennast gaaside vastu, kui gaasitorbik on rikutud; b) taktikalised võtted gaasiohu vältimiseks või selle vähendamiseks, kusjuures pakuvad erilist huvi gaasikallaletungi võimaluste ja meetodite kirjeldus mitmesugustel kontaktloomise ja lahingu momentidel; d) inimeste ja hobuste toidu kaitse põhjalik kirjeldus, eriti lennukeilt valatud yperiidi vastu; vee kaitse küsimus, milline probleem pole seni leidnud täielikumat lahendust. Tähtis osa eeskirjast oleval pühendatud õppekavale ja õppemeetodile ettevalmistamiseks gaasikaitseks, gaasitorbikute „monterijate“ ehk parandajate väljaõpetamiseks ja udukatete moodustamiseks. Samuti oleval eeskirjas antud juhendeid, kuidas kasutada õppustel nõrke kontsentratsioone ning mürkgaase, et teha õppused piltlikumateks, andes sõduritele selgema ettekujutuse gaasidest ja rõhutada tarvidust ennast kaitsta nende vastu (Le Forze Armate 27. VI. s. a.).

Trükivea õiendus.

„Sõduris“ nr. 24/26 s. a. lhk. 751 17 rida alt on trükitud laskurijagu — peab olema laskurikompani.

— „Isa, millal oli sinu eluloos kõige tähtsam moment?“

— „13. kuupäeval — reedel, kui kindral ütles, et sinul peab olema kuus venda.“

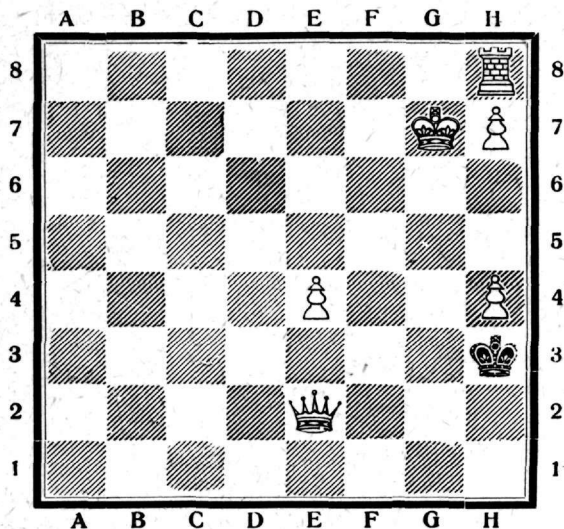
Male.

Toimetaja **A. Burmeister.**
Kirjade aadress: Nõmme, Nurme t. 29.

Ülesanne.

Kokku seadnud F. Palatz.

Mustad.

Valged.

Valged: Kg7, Le2, Wh8, Ee4, h4 ja h7.

Mustad: Kh3.

Valged algavad ja annavad matt kolme käiguga.

Tõtt ja nalja.

Kaevamisel.

Reamees Haljaspea: „Mitu kaevikut sa enda jaoks siis kaevad?“

Reamees Kahupea: „Ikka kaks; ühe endale ja teise mütsi jaoks — ei mahu koos kuidagi ühte!“

„SÕDURI“ TELLIJAJD, kelle tellimise tähtaeg lõppes 1. juulil, palume tellimist aegsasti uuendada.

„SÕDURI“ numbrite vähese tagavara tõttu võivad hilisemad tellimiste uuendajad ilma jääda vahepeal ilmunud numbritest.

„SÕDURI“ talitus.

Tähelepanuks väeosadele ja asutistele!

„Sõduri“ tellimise raha tasumise hõlbustamiseks palume raha sissemaksta kohalikku Eesti Panga osakonda ülekandmiseks „Sõduri“ jooksvale arvele

Eesti Panga Tallinna osakonnas nr. 643.

Sõjaväe Majandusühisus

Tallinn, Vene 5, telef. 429-42
Kopli 21
Tartu, Küüni 3, telef. 11-16

Võru, Jüri 24, telefon 1-29
Rakvere, Lai 17, telefon 79
Pärnu, Rütli 27, telefon 2-97

Lühike nimestik SMÜ-s saada olevate kaupade peale:

Kaitseväe tarbed:

Vöörihmad:	Kaarditaskud
ohvitseridele	Seljakotid
üleajateenijatele	Trafaretid
sõduritele	Väeosa tunnused
Mõõgarihmad	Kardpaelad
Akselbandid	Ordenilindid
Kaitseväe nõobid	Traksid
Kaitseliidu nõobid	Jalanõud
Kannused	(Tallinnas ja Võrus)
Kraed	Mütsid, kaitseväe
Sokid	Kindad

Kaitseliidu tarvete alal:

Täielik valik kaitseliidu tarvete lao artiklitest saadaval osak. väljaspool Tallinna

Pudukaupadest:

Triiksärgid	Portfellid
Kaelasidemed	Mansetid
Sokid, kindad	Taskurätikud
Kohvrid	Eau de Cologne
Gilett terad	Lõbnaõlid
Habemenoad	Puudrid

Koloniaalkaupadest:

Jahu
Riis
Suhkur
Manna
Delikatessid
Maiustused
Konservid

Tubakatest ja viinadest:

Kõikide vabrikute kaubad en gros ja en detail.

Rätsepatöökoda Tallinnas

Valmistab soodsa hinnaga vormi- ja eraülikondi, vihmamantleid
töökojas tellimiste peale.